

Ama Ngangda Arha Lat

Ama Rhäväksäs

Ma Luk ka sām dakt täkt ama abuk. Bä qi di qosaqi qa sām bām gi sage ma Tiofilus.

Rhakt täkt ama unbem na qi ama abuk di ma Luk ka sām bām gi ivakt iva qä sameng sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong ngä märanas nasot iomäkt ama qäväläm gärqom i sa rhäksot nä ma Jisas aa lat dä aa rhisu. Bä Ama Ngangda Arha Lat di qi nasäng bät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas kär qur a nas ta ama ruvek masirhat nasot iomäkt ama qäväläm gärqom i qa märanas nämät ama tñäpki. Bä rhoqoräkt di sa ma Jisas ka qoar iva rhi rha ama qrot toqoräkt i sa ama Qloqaga ama Qumärqumärqa qä rhäk pät a rha bä va rhi sameng sävät a qa e ma Jerusalem bä säva ama ngärhäqyiom ma Judia dä ma Samaria bä sävät ama ivätki at tärhäkt moe. Bä rhäkt di ut lu ama sameng ama mär ngät i ngät dän bä sävät ama ivätki di rhoqoräkt.

Rhoqor ama narhoer qi ama abuk kāraktni i ma Luk ka sām bām gi di qosaqi va Ama Ngangda Arha Lat di sa qa sām maräkt sävät iarhongäkt kärqärhong i qat dräm mamär sävät irhong dä qosaqi qa slamär qa sameng sävät irhong. Ma ama rhäqäp nä imek di sa ma Luk ka sām masirhat nä ma Pita qä nä ma Pol bä sävät arhani arha enge. Iangärhäkt ama enge di angättni ngärhi sameng sävät ma Jisas dä angättni di ngät tamän sävät ani qärqäni iva ama ruvek tat tu arhä snäng sävät ini

dä angätni di ngät tair särha ama sameng ama mär ngät dä angätni di ngärhi su ama ruvek. Rhakt täkt ama abuk di qi rhoer nanokt ut iva urhit ta ama matnärhäm sävät ama qatnanaktpämda arha iar da ama märän maos maos angärha ron dä rhoqoräkt i ama ruvek ti sangäm na ut mavängam. Dä qosaqi qiat tamän sävät ama qatnanaktpämda arha lat kärangätni i ngät dän näva arhä ikkäna arha lat ama vu ngät sävät a rha angät tpäs bä ama rhodäm sa rha di qop ngärhi rhir vasägos.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ma Pita Näkt Ama Qatnanaktpämda E Vät Ma Judia Näkt Namet Ma Judia (1-12)

Ma Pol Näkt Ama Qatnanaktpämda Nae Ma Antioch Bä Sae Ma Rom (13-28)

Ma Ngämuqa Aa Mumänaris Na Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa.

¹ Tiofilus, pä gua abuk ama narhuir qi di sa ngua säm sävät iarhongäkt kärqärhong i mäqi ma Jisas ka nasäng iva qat tualat nä irhong dä qä nasäng iva qä su sävät irhong ² bä dängdäng sävät iaqäkt ama qunäga qärakni i sa ma Ngämuqa qa rha qa rhävit sa rhävono. Rhoqoräkt di nasot dä qa voda ama rhodröp nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä ba ama ngangda sä ma Ngämuqa aa lat kärarhani i sa qa armeng däm da.

³ Vät ama ruiom ama udiom na ama qunäng nasot aa märänga ama mor qa dä qar qur a nas gem da dä qat tualat na ama rhäqäp nä irhong gärqärhongni iva irhong ngärhi sameng i ngäkki i ama ngätdäqäm ga. Bä qat tamän sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm.

⁴ Bä nga rhoqoräkt i qale qa gem da dä qa von da rhä rhangät täkt ama enge na ama muqunäga rhoqortäqyia, “Qale ngän namet nae nämät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem dap pa qale ngän nani ama vänbon gärangätni i mudu ama Ngätmamäk ka mumänaris na ngät kärangät i ngänät nari ngo i sa nguät tamän sävät a ngät. ⁵Iangärhäkt dinguna ma Jon sa qä baptais pät ama ruvek na ama rigi dap pa nasot ama marheka na ama qunäng dä va ngu baptais pät a ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.”

Ma Jisas Ka An Dävit Säva Usäp

(1:6-8/Mat 28:16-20/Mak 16:14-18/Luk 24:36-49/Jon 20:19-23)

(1:9-11/Mak 16:19-20/Luk 24:50-53)

⁶ Bä äkt i nga rhoqoräkt i sa västämne na rha rhi nä ma Jisas dä rhi snanbät sä qa i rhi qoar toqortäqyia, “Engeska, nga rhoqor täkt diva saqi as ngia rhumamär na ama Israelqäna arhä muräktpäm?”

⁷ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qoki qaku ngän angän gäni ianiäkt iva ngäni räm ama qunäng bä ama rhodäm gärangätni i sa ma Ngämuqa qa mu ngät parhäm aa snängaqa maräkt.

⁸ Dap pa ngäni rha ama qrot toqoräkt i sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhäk pät a ngän bä va ngäni sameng sävät a ngo e ma Jerusalem bä säva ama ngärhäqyiom ma Judia dä ma Samaria bä sävät ama ivätki at tärhäkt moe.” ⁹ Bä nga qat tamän doqoräkt bä rhäksot dä släqyäs pa aa qar bä qa an dävit da arhä saqong bä ama eqoeqi qia ong ga da arhä saqong.

10 Bä qoki as tat nañäm säva usäp toqoräkt i qat tet pävit dä väs da ama ruiom masägos kärqiomni i in boi ama qulum ngät bä inät mair gem da. 11 Dä ini qoar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek näva ama ngärhäktka ma Galili, mäniekt bä ngänät mair täkt bä ngänät nañäm säva usäp? Rhak täkt ama ruqa ma Jisas kärak i sa ma Ngämuqa qa rha qa rhävit säda ama usäpki arha ron nagem ngän di qoki va evär däm ga rhoqor nas toqoräkt i ngän lu qa i qa an dävit säda ama usäpki arha ron.”

Ma Matias Pa Qä Rha Ma Judas Aa Släqyäs Nasot A Qa

(1:18-19 / Mat 27:3-10)

12 Nasot dä evär däm da bä sae ma Jerusalem näda ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip at täväs. Rha met sämät ama värhäm ama mor äm di ngi qoar qre i ama tmerhäs da ama kilomita näkt ama qäväläm angärha ron.

13 Bä nga rha män e ma Jerusalem dä dang däm da da ama vätka aa ron sämät aomni ama qäväläm inavuk kärqomni i rhat tas e. Iarhakt kärarhae i qale rha e di ma Pita qä nä ma Jon dä ma Jems näkt ma Andru dä ma Filip näkt ma Tomas dä ma Bartolomyu näkt ma Matyu dä ma Jems ma Alfius aa emga näkt ma Saimon gäarakni i qa nämäni ama Selotkäna näkt ma Judas ma Jems aa emga.

14 Vasägos dä väspästämne na rha sa ama snängaqa ama sägäk ivakt iva rhi nän. Rhoqoräkt di rhi na ama evop näkt sävät ma Maria ma Jisas aa nanäk näkt sävät aa läktpek. 15 Dä vät iangärhäkt ama qunäng dä ma Pita qa mair mänguräp ama qatnanaktpämda i ama gulänği na rha di ngäkt kre

ama ruvek ama ngärhäqyet da sägäk na rha moe.
Näkt kä qoar toqortäqyia,

¹⁶ “Gua ruavek, ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu sa rha säm a ngät di qoki va rhäkмамär na ngät parhäm ngät kärangät i nak sa mudu ma Devit ka märhamän bät a ngät nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa sävät ma Judas i qa diva ama iska na qa bä bä iarhakt kärerhae iva rhi sangar ma Jisas. ¹⁷ Qa di ak na qa nämäni ut inguna qä na ut ut met sa ama sameng mät a vät. ¹⁸ Ma Judas di qa vodäm bät ama ivärhäm na ama ligär qärangätni i sa rha sek mä qa na ngät pät aa lat ama vu ngät angät tpäs. Qa veng nas pät iomäkt ama ivärhäm i qa säp na rhävuk nämät a leqäs i aa uväski qia er nanokt ka bä samäk dä vukdur va aa saringgi bä vuk sa aa qusem sä dalek. ¹⁹ Ama ruvek moe e ma Jerusalem da nari rhoqor täkt sävät ma Judas bä äkt i rha mes iomäkt ama ivärhäm na arha enge i Akeldama di ama rharimini di rhoqortäqyia, ma Etki na ama Biaska.”

²⁰ Ma Pita qä qoar toqortäqyia, “Inguna ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät pa ama Abuk na ama Mabu di ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Mamär iva ama dungdung aa vätka
bä va qale aung gat tas pä m ga.’

Dä qosaqi ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Mamär iva aung gä rha iosäkt aa släqyäs bä va
qale ama nengäs da aa lang.’

21 Bā qoki rhoqor tākt di mamār iva urhi armeng da aung anga gamoeqa nāvāt iarhakt kārarhae i ma ut moe ut tet dā iangārhäkt ama rhodām moe angārha ron gārängätñi i ma Engeska ma Jisas sa qale qa qā na ut ²² mānasäng na äkt i ma Jon ga baptais pāt a qa bā dängdäng bāt iomäkt ama qävälām gārqomni i ma Jisas ka an dāvit ivakt iva aung nāvāt tārha rhäkt diva qoki qā na ut ut tet sa ama sameng sävāt ma Jisas i qa māranas nāmāt ama tñäpki.”

²³ Bā äkt i rha mu ama gamuiom ama udiom i ma Josep na qa ma Barsabas kārakni i qosaqi rhat tes ka i ma Jastus näkt sävāt ma Matias. ²⁴ Näkt ta nän doqortäqyia, “Engeska, sa ngiat dräm mamār na ama ruvek moe arhä mungäsnäng. Mamār iva ngi qur a ut i auge nāvāt tiom dākt di sa ngia armeng dām ga ²⁵ ivakt iva qā rha nasot sä rhangät tākt ama lat iva ama ngangga na qa iva qā rha ma Judas aa släqyäs kārqosni i ma Judas sa qa met nāmāt äs ivakt iva qa rhet sa äkt i qoki mānaris iva qa rhet sae.” ²⁶ Dā rha mualat parhäm arha morta arhä qārhong na ama armengdām bā sa rha mon sä ma Matias sae sāmāni ama ngärhäqyisem da sägäk na rha ama ngangda.

2

Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa Qa Män Bät Ma Pentikos Angät Kunäga

¹ Bā nga sädamār na ama qunäga qarakni i rhat tes ka i ma Pentikos dā sa ama qatnanaktpämda di västämne na rha vāt ama ivärhäs ama sägos.

² Dā rha särmändäm masägos i rhat nari i arus i

ngäkt kre ama laurqi ama qrot ki i qi e na rhävono inavuk bä qia rhäqäp ama vätki moe iaqyäkt kärakt i qale rha e i rhat muqun bäm gi. ³ Bä rha lu iangärhäkt kārangät i ngät toqor ama qoebañ na ama rhäptäpki qārangätni i vräsmät na ngät bä ngä muqun bät a rha moe ak dä ak na rha. ⁴ Rha moe di ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa qa rhäqäp ta na nas bä rhi nasäng i rhat tamän na arhani ama ruvek arha enge nävät ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa.

⁵ Näkt toqoräkt di sa qale arhani ama Judaqäna e ma Jerusalem gärrarhani i ama engätki na rha sage ma Ngämuqa qärrarhae i rha nävät ama ivärhimek moe. ⁶ Bä nga rhoqoräkt i rha nari i arus dä ama gulänqi na ama ruvek di väspästämne na rha bä rhit särmändäm bä adädän da masirhat inguna ak dä ak na rha di sävetka qat nari aa enge maräkt i qä qatnanaktpämda rhat tamän na ngät.

⁷ Bä qräk mät ta mamär dä rhi qoar toqortäqyia, “Rhärha rhäkt ama gamoe qärrarhani i rhat tamän doqoräkt di nak ama Galiliqäna. ⁸ Bä rhoqor täkt dä mäniekt bä ak dä ak nävät a ut di sa ut nari i rhat tamän na aurha enge maräkt? ⁹ Bä ut nari i rhat tamän na ama enge bä ba ama ruvek näva ama ngärhakt ma Partia näkt ma Midia näkt ma Elam näkt ma Mesopotemia näkt ma Judia näkt ma Kapadosia näkt ma Pontus näkt ma Esia ¹⁰ näkt näva ama ngärhakt ma Frigia näkt ma Pamfilia näkt ma Isip näkt nävät ama qävälap pa ama ngärhätkka ma Libia glaqot na ama värhäm ama mor äm ma Sairini dä arhani ama tmända näva ama värhäm ama mor äm mamär ma Rom. ¹¹ Iarhakt ama tmända di ama Judaqäna bä sävät

ama ruvek k  rarhani i sa rha näpgoer na nas s  m  ni
ama Judaq  na. D   qosaqi ut nari ama enge b   ba
ama ruvek n  va ama urqa ma Krit n  kt n  va ama
ng  rh  ktka ma Arebia b   ut nari rha i rhi sameng
na aurha enge maräkt s  v  t ma Ng  muqa aa lat
ama qrot ng  t.”

¹² B   rha moe di qr  k m  t ta b   adädän da
masirhat d   rhi snanb  t s   ne rhoqort  qyia, “Ama
rharimini mäniekt s   rhangät t  kt ama lat?”

¹³ Dap arhani ama ruvek di nak tat tuma rha i
rhi qoar toqort  qyia, “Iarhakt di sa rha nakt ama
wain masirhat.”

Ma Pita Qa Sameng B  t Ama Gul  ngi Na Ama Ruvek

¹⁴ Sokt di ma Pita qa mair ge ama ngangda
b   qa sek aa eguinga b   q   sameng ba ama
gul  ngi n   qa ruvek toqort  qyia, “Aruvek nae ma
Judia b   aingän moe q  rarhae i rhat tas e ma
Jerusalem, d  kt diva ngua rhuqun  ga v  t a ng  n
s  v  t tangät t  kt ama lat k  rang  t i sa ng   märanas.
Ng  n  t nari mam  r na ama enge qärangät ni iva
nguat tam  n b  t a ng  t. ¹⁵ Qale ng  n du ang  n
sn  ng i rhaerh  rhae ama gamoe di sa rha nakt
ama wain b   guani na rha i nak kop as nguna
rh  kt di ama ngärhäqyet da levaet n   irhong b  t
duququs. ¹⁶ Dap tangät t  kt ama lat k  rang  t ni
sa ng   märanas di qärangät i ma Ng  muqa sa qa
m  rham  n s  v  t a ng  t n  m  t aa vämginaqa ma Joel
toqort  qyia,

¹⁷ “Ma Ng  muqa qa qoaräs toqort  qyia, ‘Va v  t ama
d  ngd  ngini na ng  t ama rhod  m

dä va ngu rhor nä gu Qloqaqa sävät ama ruvek moe.

Bä va angän oes ama gamoe dä angän oes ama evop diva rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nagem ngo.

Dä va angäna evända ama gamoe diva rhit lu ama ñämñäm.

Dä va angän sru rha ama gamoe diva rhit lu ama masirhäm.

18 Bä qäqi va ngu rhor nä gu Qloqaqa vät iangärhäkt ama rhodäm sävät gua latta moe ama gamoe dä ama evop

bä va rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nagem ngo.

19 Bä va ngua rhualat na ama lat kärangät i ngät dän masärmän mät ama leqäs

dä ama muqunän mana vät ama ivätki.

Ama biaska dä ama rhäptäpki dä ama rhämän bäm gi ama butbutki diva ngät täranas.

20 Bä nga narhoer vä iaqäkt ama moräs na qa mas ama qunäga aa qamäs kärak iva ma Engeska qat tatnävämne na ama ruvek dä va bängangit pät ama qunäga aa saqong

dap pa ama equngi diva qurät ki rhoqor ama biaska.

21 Näkt toqoräkt di guavek koe qärrahani i rhit näs sage ma Engeska diva maiar na rha.’ ”

22 Näkt sa ma Pita qä goaräs na rha rhoqortäqyia, “Aruvek nae ma Israel, as ngäni nari rhaerhangät ama enge. Ma Jisas nae ma Nasaret di ama ruqa qäarakni i sa ma Ngämuqa qa qur a ut täm ga mamär

i qa di sa qa män nagem ga nage aa lat ama nañis ngät dä ama lat kärangätni i ngät dän masärmän dä ama muqunän. Rhangät täkt di sa ma Ngämuqa qa mualat na ngät nä ma Jisas mänguräp mä ngän bä rhoqoräkt di sa ngänät dräm a ngät. ²³ Rhak täkt ama ruqa di sa rha vodäm ga bä ba ngän näkt aingän bä sävät ama ruvek ama vu rha masirhat sa arhä matnärhäm di sa ngän moe ngän beng ga i ngäna edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa. Rhangät täkt moe ama lat di varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa bä qa di sa qat dräm doqoräkt narhoer va angät kamäs. ²⁴ Sökt di ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki bä qa muisiska vät a qa nämät ama ruanini qärqäni i ama tñäpki inguna qaku mamär vät ama tñäpki iva qi nasangar säva aa rhäng. ²⁵ Inguna mudu ma Devit ka märhamän sävät ma Jisas toqortäqyia,

“ Nguat lu ma Engeska i qa e vä gu qamäs pasägos.

Bä qaku mamär vät ama ruvek iva rhi namäqäne dä mamär na ngo inguna qa e gem ngo.

²⁶ Bä nga rhoqor täkt dä märmär gem ngo bä ngu qok dä nguat tamän bät ama enge na ama märmärgem

bä qosaqi va mämae vät gu släqyige mamär va aa luvät

²⁷ inguna nge diva qaku ngi namet daqule ngo va ama ñäpta arha ivärhäs

bä qosaqi va qaku ngi naqyiradeng nä gi Qumärqumärqa aa släqyige bä va säkt täm ige.

28 Dä sa ngia muqunäga vät a ngo sa ama is säva
 ama iar ama sok täm ngät
 bä va ngi rhäqäp ngo na ama märmärgem
 masirhat nä gi qäranas.’ ”

29 Dä ma Pita qä qoar toqortäqyia, “Gua ruavek,
 mamär vät a ngo iva ngu qoar na ngän mamär na
 ama engätki i ama ngätmamäk ma Devit di sa qa
 ñäp bä rha mu aa släqyige mät ama liqi bä iaqyäkt
 aa liqi di qop as kia e gem ut bä dängdäng däkt.
 30 Sökt di qa di akni na qa qäarakni i ma Ngämuqa
 aa vämginaqa bä qat dräm i ma Ngämuqa sa qa
 musärhämes iva qa rhu ma Devit anga aka nämäni
 aa enevaqi mugas nasot kärak iva qä rha ma Devit
 aa vitnaqa aa mämugunäs nasot a qa.

31 “Bä nga rhoqoräkt dä ma Devit di qat dräm
 i rhangät täkt ama lat diva ngä rhäranas narhoer
 bä äkt i qa märhamän sävät ma Kraiss aa tñäpki iva
 nasot diva qa rhäranas nämät ama tñäpki dä va
 qaku ma Ngämuqa qä namet daqule qa va ama
 ñäpta arha ivärhäs bä qop pa qaku qä naqyiradeng
 na qa bä va säkt ta aa släqyige. 32 Rhak täkt ma
 Jisas di iaqäkt kärak i ma Ngämuqa qa märanas na
 qa nämät ama tñäpki bä aiut moe rhäkt di sa ut lu
 mamär nä iaqyäkt ama engätki i qa märanas bä
 ama iar qa.

33 “Bä ma Jisas di qa märanas näkt ka an dävit sa
 rhävuk säda ama usäpki arha ron bä qa e dä ma
 Ngämuqa aa märmär bä sa qa rha ama Qloqaqa
 ama Qumärqumärqa nage ama Ngätmamäk kärakni
 i mudu qa mumänaris iva qä von ma Jisas täm
 ga. Bä rhäkt di sa ma Jisas ka von dä iaqäkt ama
 Qloqaqa bä ba ut bä qat täranas nä rhangät täkt

ama lat kārāngāt i ngānāt lu ngāt bā ama enge qārāngāt i ngānāt nari ngāt.

³⁴ “Nāma dā ma Devit di qaku qa an dāvit sa rhāvuk sokt di qa qoar toqortāqyia,

“Ma Ngāmuqa qā qoar nā gua Engeska rhoqortāqyia,

“Ngia rhuqun dā gu märmär bā qale nge e

³⁵ bā dāngdāng iva ngua rhän näp gia ikkāna arhā vās bā va rha rhän i ama laiqa na rha nanokt gia qārighem.” ’

³⁶ Dā soknga mamär iva ama Israelqāna moe diva qunāga vāt a rha rhoqortāqyia, ma Jisas kārakni i sa ngāna edāmsās pāt a qa di qa di sa ma Ngāmuqa qa muqunän bāt a qa iva aurha Engeska bā ma Kraīs na qa.”

³⁷ Bā nga ama ruvek ta nari rhoqor tākt dā ama enge ngā qut da arha ron dā rhi snanbāt sā ma Pita qā na arhani ama ngangda rhoqortāqyia, “Aurha ruavek, ngu lu mamär iva ut māsana?”

³⁸ Dā ma Pita qa muvāt pāt a rha rhoqortāqyia, “Ngān moe asägāk asägāk diva ngi näpgoer na nas nāmāt angāna vuirhong näkt pa ngāni rha ama baptais nävāt ma Jisas ma Kraīs aa ngārhipki dā va ma Ngāmuqa va qā qyiradeng na angāna vuirhong näkt pa ngāni rha ama vānbōn na ama Qloqaqa ama Qumārqumärqa. ³⁹ Rhāngāt tākt ama mumānaris di ngāt bā ba ngān dā bā ba angān oes dā bā bā iarhakt kārarhae i qale rha glāius dā bā bā qārarhani moe iva ma Engeska aut Ngāmuqa qā rhar sā rha sagem mes.”

⁴⁰ Ma Pita qät don sävät ama ruvek mauiu dä qat naing bät a rha i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän dumaiar nas nämät tit täkt ama qoengait ama vu it.” ⁴¹ Bä iarhakt kärarhae i rha mat maengäkt sä ma Pita aa sameng di rha baptais pät a rha bä rhoqoräkt di ngäkt kre ama dävaung ama tausengäna na ama ruvek ta män sae sämäni ama qatnanaktpämda.

Ama Qatnanaktpämda Di Väspästämne Na Rha Vasägos

⁴² Bä rha vodäm mes säda ama ngangda arhä rhisu angärha ron bä vasägos dä väspästämne na ama qatnanaktpämda moe bä rhat täs dä rhi nän. ⁴³ Ma Ngämuqa di qat tualat na ama lat masirhat kärängätäni i ngät dän masärmän bä sävät ama muqunän nävät ama ngangda arha lat bä ama ruvek moe e ma Jerusalem di qräkräk mat ta masirhat toqoräkt. ⁴⁴ Bä iarhakt moe ama qatnanaktpämda di vasägos dä väspästämne na rha sa ama snängaqa ama sägäk dä rhit bon na ne rha arhä qärhong moe. ⁴⁵ Dä rhit boda arhä qärhong dä arhä gunän nani ama ligär bä rhat tatmät na ngät ba ne varhäm sävetka aa tläqa. ⁴⁶ Dä vät ama qunäng moe dä rhit täqäs däm ne i väspästämne na rha va ama ansäspängi ama mor qi dä väspästämne na rha va ama vät asägäk asägäk bä rhit bonmät na ama bret näkt tat täs sa ama märmärgem dä sa ama snängaqa ama räkt ka. ⁴⁷ Bä ama ruvek di rhi nänsäs sage ma Ngämuqa dä ama ruvek moe di märmär gem da nävät ama qatnanaktpämda. Näkt pät ama qunäng moe asägäk asägäk di iarhakt

kärrarhae i ma Ngämuqa qat tumaiar ta di qat tu rha sae sävät ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda.

3

Ma Pita Qa Mumäräs Pät Ama Vävarhämga

¹ Vät akni ama qunäga dä ma Pita qä nä ma Jon in det pävit säva ama ansäspämgi ama mor qi inguna rhoqoräkt di ama qäväläm na ama nän bät ama dägguarhong säpbängang. ² Dap toqoräkt di ama ruvek tit ta akni ama ruqa qärakni i mudu rha sa qa i ama väva rhäm ga bä sämät ama ansäspämgi ama mor qi arha edäbäs kärqosni i rhat tes äs i ma Mär Qi ama Nämñämgi. Rhat tu qa e vät ama qunäng moe ivakt iva qä nän da ama ligär nage iarhakt kärrarhae i rhat don iva säva ama ansäspämgi ama mor qi.

³ Bä nga qa lu ma Pita qä nä ma Jon i qorhäs iva in don säva ama ansäspämgi ama mor qi dä qa nän sävät a iom nani anga ligär. ⁴ Dä ma Pita qä nä ma Jon in ñäm maräkt sävät a qa näkt ma Pita qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngi ñäm sävät a un.”

⁵ Bä äkt i qä vävarhämga qa ñäm sävät kärqiom masirhat i qat tu aa snäng iva qä rha guani nagem iom. ⁶ Dap kinak ma Pita qa qoar toqortäqyia, “Qaku gu nga ligär dap pa ngu von nge rha agini qarqäni i ini nga e gem ngo. Di nävät ma Jisas ma Kraiss nae ma Nasaret aa ngärhipki di ngiat tet.”

⁷ Näkt ka sangar aa märmäret näkt ka mair na qa namäk dä qop äkt dä ma Ngämuqa qa sämaqrot nä qa ruqa aa qar. ⁸ Dä qop ka rhon na nas namäk bä qa mair näkt kä nasäng i qat tet. Dä qa met kä na iom säva ama ansäspämgi ama mor qi bä

qat tet dap kät don na nas dap kä nänäs sage ma Ngämuqa. ⁹ Bä nga ama ruvek moe rha lu qa i qat tet dap kä nänäs sage ma Ngämuqa ¹⁰ dä rha räm a qa i nak kop ama sägäk na qa ama ruqa iaqäkt karak i vasägos dä qat muqun dap kä nän ama ruvek ta ama ligär mät ama ansäspämgi ama mor qi arha edäbäs kärqosni i rhat tes äs i ma Mär Qi ama Nämñämgi. Rha lu rhoqoräkt dä qräk mät ta masirhat dä rhat tu arhä snäng masirhat sävät ama lat kärangätni i sa ngä märanas pät a qa.

Ma Pita Qa Sameng Ba Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

¹¹ Bä rhoqoräkt i qat nangärhäkt dä ma Pita qä nä ma Jon dä ama ruvek moe di qräk mät ta masirhat dä rha ang masirhat sagem da vät ama ansäspämgi arha ivärhäm at käväläm gärqomni i rhat tes äm i ma Solomon Aa Suqulap. ¹² Bä nga ma Pita qa lu ama ruvek toqoräkt dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek nae ma Israel, mäniekt bä qräk mät ngän nävät tangät täkt ama lat? Mäniekt bä ngänät lu ut masirhat? Varis ngän du angän snäng i aiut nävät aut krot maräkt ura nävät aurha iar ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong bä mä rhak täkt ama ruqa bä va qat tet. ¹³ Iaäkt ma Ngämuqa qarak i ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa bä qosaqi qarak i aurha morta arhä Ngämuqa na qa di sa qa vuk sa ama murhämeska vät aa latka ma Jisas. Qa di sa aingän ngän bodäm ga iva rhi veng ga bä ngän goer qa ge ma Pailat dap sokt di ma Pailat sa qa muräkt iva qä rhäväkt sä qa.

14 “Sa ngän goer iaqäkt kârak i ama Qumärqumärqa Mamär dä ama Räkka na qa dap kinak ngän nän ma Pailat iva qä rhäväkt sa akni ama ruqa qârakni i qat dräm gâ veng. ¹⁵ Bâ ngän beng ama iar angät tarebäm gârakni i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki bâ sa ut lu iangärhäkt ama lat toqoräkt. ¹⁶ Rhak täkt ama ruqa qârak i ngänät lu qa bâ ngänät dräm a qa qârak i sa märäs pät a qa bâ ama qrot pät a qa di nak märäs pät a qa nävät ama qatnanakt mäni ma Jisas aa ngärhipki. Bâ sa ngänät dräm doqoräkt dinguna iangärhäkt ama lat di sa ngä märanas mänguräp mä ngän moe.

17 “Gua ruavek, rhäkt di sa nguät dräm i sa ngän mualat nä iangärhäkt ama lat ama vu ngät sä ma Jisas di rhoqoräkt di qaku qunäga vät a ngän mamär sä iangärhäkt bâ qosaqi angän narho-erta. ¹⁸ Sökt di iangärhäkt ama lat di sa ngä märanas ivakt iva ma Ngämuqa aa enge qârangätni i mudu qa märhamän bät a ngät mät aa vämginarha moe diva rhäkмамär na ngät. Iangärhäkt ama enge di ngät tamän i ma Kraiss diva qa rhon säda ama märänga ama mor qa aa ron. ¹⁹ Bâ äkt iva ngäni näpgoer na nas näkt pa ngäni rhong sävät ma Ngämuqa ivakt iva qä qyiradeng na angäna vuirhong dä ama qäväläm na ama mämaevät ama mär äm diva äm ngä rhän nage ma Engeska. ²⁰ Dä va qä rhäk nä ma Kraiss bâ ba ngän gârakni i ma Jisas kârak i mudu ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa bâ ba ngän. ²¹ Mamär iva qale ma Jisas tävono da ama usäpki arha ron bâ dängdäng iva iangärhäkt ama lat moekt kârangät i mudu ma Ngämuqa qa märhamän bät a ngät nämät aa vämginarha diva qa

rhumamär na ngät.

²² “Rhoqor ma Moses i qa qoar toqortäqyia, ‘Va ma Engeska ma Ngämuqa va qä vuk sa akni aa vämginaqa bä ba ngän nä mänguräp angäna ruvek kärakni iva qa rhoqor ngo bä va ngänit päs iangärhäkt aa enge angärha rhäng moekt kärangät i qat tamän bät a ngät ba ngän. ²³ Bä aung gäarakni i qaku qat nari nämät ka diva qäbäs na qa nä mänguräp ma Ngämuqa aa ruvek.’

²⁴ “Bä ngäkki i iarhakt moe ma Ngämuqa aa vämginarha qärrarhae i mänasäng nävät ma Samuel bä inamäk di rha märhamän sävät tangät täkt ama rhodäm. ²⁵ Aingän di bä ba ngän nä ma Ngämuqa aa vämginarha arhä mumänaris näkt ama rharesbane angät modämne di ngät bä ba ngän gärangätni i sa mudu ma Ngämuqa qa mualat na ngät kä nä ma Abraham gärangät i ngät tamän doqortäqyia, ‘Va nävät gia enevaqi diva ngua rhodämne na ama ruvek moe vät ama ivätki.’ ²⁶ Nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa märanas na aa latka dä qa er qa rhäk na qa sagem ngän ivakt iva qa rhodämne na ngän i qä näpgoer na ngän asägäk asägäk nämät sävetka aa lat ama vu ngät.”

4

Ma Pita Qä Nä Ma Jon In Mair Da Ama Narhoerta Arhä Saqong

¹ Bä as nga rhoqoräkt i ma Pita qä nä ma Jon in damän särha ama ruvek dä ama Judaqäna arhä priskäna näkt ama narhoerqa ba ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi näkt sävät ama Sadyusiqäna rha män gem

iom. ² Nak arusus pät a rha masirhat inguna ama ngangda di rhi su ama ruvek dä rhi sameng i ma Jisas ka mu ama iska ivakt iva ama ruvek pa rhit ñäp näkt pa nasot dä va rha rhäranas. ³ Bä äkt i rha sangar ma Pita qä nä ma Jon näkt ta mu iom ba ama tpäskiarharhâng iva sa duququ dä va rha rhuqun sä iom i sa nguna bângängäs. ⁴ Dap ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rha nari ama ngangda arha enge di rhat nanakt na ngät bä ama rhodäm sa ama gamoe di ngä män bät ama ngärhäqyet ama tausengäna.

⁵ Qale bä nga duququ dä ama narhoerta dä ama morta bä ba ama Judaqäna näkt sävät ama Skraipkäna di sa västämne na rha e ma Jerusalem. ⁶ Dap mänguräp mä rha di qale ma Anas ama pris ama vit na qa näkt sävät ma Kaiafas kä nä ma Jon gä nä ma Aleksander näkt sävät arhani ama gamoe moe nämäni ama pris ama vit na qa aa qärhae. ⁷ Bä nga rhoqoräkt i sa rha mair nä ma Pita qä nä ma Jon da arhä saqong dä rhi nasäng i rhi snanbät sä iom doqortäqyia, “Auge qa von en da ama qrot bä nävät auge aa ngärhipki dä in mualat nä iangärhäkt ama lat?”

⁸ Dä ma Pita di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Aingän ama narhoerta ba ama ruvek bä sävät a ngän ama morta, ⁹ ngakt bä nga rhäkt di ngän mair na un ba ama muräkt nävät ama lat ama mär ngät kârängätni i ngä märanas pät tärhak ama vävarhämga dä ngäni snanbät sä un i qa rha ama mumäräspät toqor mäniekt ¹⁰ diva un duqunäga vät a ngän aingän ama ruvek moe nae

ma Israel toqortäqyia, erhak täkt ama ruqa qarak i sa märäs pät a qa bä qat mair da angän saqong di nak ka rha ama mumäräspät nävät ma Jisas nae ma Nasaret ma Kraiss aa ngärhipki iaqäkt karak i sa ngäna edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa bä qarak i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki. ¹¹ Iaqäkt di ama duiqa qarak i mudu aingän gärrarhae i ngänät dräm ngänit täk pät ama vät ngän mer mä qa di nak karak iaqäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qarak i qat sangar a qi moe. ¹² Qaku ngi namän bät ama mumaiar ge aung saqi as inguna qaku agukt anga ngärhipki rhe vät ivät käraktni iva urhit ta ama mumaiar nävät a qi.”

¹³ Bä nga rha lu rhoqoräkt i ma Pita qä nä ma Jon di ama qraräk iom sa ama enge sokt di ama ruiom nämät a vät kärqiomni i sa qaku in su sävät ma Ngämuqa aa Muräkt pa anga rhisu dä qräk mät ta dä qunäga vät a rha i nak tiom däkt di sa mudu di qali liom ge ma Jisas. ¹⁴ Dap kaku arha anga enge sävät a iom inguna rhat lu qa ruqa qarak i sa qa rha ama mumäräspät i qat mair e gem iom.

¹⁵ Bä äkt i rha rhäk na iom iva as puk sä iom nädä ma Sanedrin arhä saqong dä rhi nasäng i rhat tamän särhäm ne sävät a iom. ¹⁶ Dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Va ut mäšana nä rhiom däkt ama ruiom inguna ama ruvek kärarhani i rhat tas e ma Jerusalem di rhat dräm i in mualat na ama enges ki ama muqunängi bä qaku mamär vät a ut iva ut narhäqyas na qi? ¹⁷ Dap nga nani a ut iva qale vräspräs da ama enge imono ge ama ruvek dä sa u rhugem iom iva qale in natmärhamän sävät guavek nä ma Jisas aa ngärhipki.” ¹⁸ Bä äkt i rha

mes iom saqi as savuk dä rha mugem iom iva sa qale in damän bä va qale ini su ama ruvek sävät iaqäkt ma Jisas.

¹⁹ Sökt di ma Pita qä nä ma Jon in muvät i ini qoar toqortäqyia, “Mamär iva ngän datnävämne mamär ivar ama mär dä ma Ngämuqa aa saqong iva un det nasot angäna enge ura va unät nari nämät ma Ngämuqa. ²⁰ Inguna qaku mamär vät a un iva mänadin däm un bä va qaku un natmärhamän bät agirhong gärqärhongni i sa un lu irhong bä un nari irhong.”

²¹ Näkt nasot angättni arha enge na ama mugem bä ba iom dä rha rhäväkt sä iom. Inguna qaku mamär vät a rha iva rha rhän bät anga iska iväkt iva rhi sangäm na iom dinguna nävät ama ruvek moe qärrahani i rhi nänsäs sage ma Ngämuqa nävät kärangättni ama lat i sa ngä märanas. ²² Rhi nän sä ma Ngämuqa di nak nguna qäarak ka ruqa i qa rha ama mumäräspät di aa qoeo ngä met e na ama ruiom ama udiom.

Ama Qatnanaktpämda Rhi Nän Iva Ama Qraräktä Na Rha Sa Arhä Sameng

²³ Bä nga nasot i rha rhäväkt sä iom dä ma Pita qä nä ma Jon in met bä sage ina ruavek dä in sameng bä ba rha nä iarhongäkt moe qärqärhong i ama priskäna ama moräs na rha dä ama morta rha märhamän särhäm iom nä irhong.

²⁴ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha moe västämne na rha sa ama nän sage ma Ngämuqa. Bä rhi nän doqortäqyia, “Sökt nge ma Engeska ma Ngämuqa, sa ngia säm ama usäpki bä ama ivätki bä ama garäska näkt sävät iarhongäkt moe qärqärhong

i qali lirhong e väm ngät. ²⁵ Aut mamäk ma Devit kârakni i gia latka na qa di mudu ngia märhamän nä gi Qloqaqa ama Qumärqumärqa mät aa vämgi rhoqortäqya,

“Mäniekt bä ama Jentailqäna di sa rha mair na nas dap ama ruvek di sa rha rhäkmu na arhä snängaqa ama suk pa aa qamäs iva sävät ma Engeska ma Ngämuqa?

²⁶ Ama vitnarha nävät ivät di sa rha märanas sa arhä qrot dä ama tpäskinarha di sa västämne na rha iva sävät ma Engeska dä sävät aa Muqunänbärhaqa ma Kraiss.’

²⁷ Bä qoki rhäkмамär i ma Herot näkt ma Pontius Pailat pästämne na iom in na ama Jentailqäna näkt sävät ama ruvek nae ma Israel näp tom dakt ama mor äm ama värhäm. Sa västämne na rha ivakt iva rha rhäranas sävät gi qumärqumär qa mamär ama latka ma Jisas kârakni i mudu ngia muqunän bät a qa. ²⁸ Bä rhäkмамär i rha mualat na agirhong gärqärhongni i mudu ainge ma Ngämuqa gi snängaqa bä gi qrot ngä rhares iva irhong ngä rhäranas.

²⁹ “Engeska, rhäkt di mamär iva ngiat lu arhä mugem dap pa ngi von ut gia latta rha ama qrot ivakt iva ama qraräkta na ut iva urhi sameng nä gia enge. ³⁰ Dap mamär iva ngit täk ngia rhäqyet iva et ngät tumäräspät dä va et ngät tualat na ama muqunän ama nañis ngät dä ama lat kârangätni i ngät dän masärmän nävät gia latka ama qumärqumär qa mamär ma Jisas aa ngärhipki.”

³¹ Bä nga rhi nän bä rhäksot dä vrän bät iosäkt ama ivärhäs kärqos i västämne na rha e. Bä rhäqäp ta moe na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä ama qraräkta na rha i qoki as ti sameng nâ ma Ngämuqa aa enge.

Ama Qatnanaktpämda Rhit Bon A Ne Rha Arhä Qärhong

³² Ama qatnanaktpämda di sa ama sägäk na rha vät arhä snängaqa. Bä qaku aung gä naqoaräs i aa qärhong di qoki qa aa qärhong maräkt dap tat tatmät na arhä qärhong bä ba ne. ³³ Ama ngangda di rhi sameng nävät ama mor ngät ama qrot sävät ma Engeska ma Jisas kärakni i qa ñäp bä ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki näkt ama rhäk täm gi ama ñämsävätki di qia e vät a rha moe. ³⁴ Bä qaku anga ruvek kärarhani i rhit läk e mänguräp mä rha inguna mät amekni di iarhakt kärarhae i arha ivärhap bä arha vät di rhit bodäm ngät näkt tit ta iangärhäkt ama ligär ³⁵ bä rhat tu ngät mäk säng ama ngangda arha qar dä rhat tatmät na ngät bä ba auge qarak i qät läk.

³⁶ Qale akni ama ruqa e qarakni i rhat tes ka i ma Josep kärak i qa näva ama urqa ma Saiprus näkt ka nämäni ama enevaqi i ma Livai. Qa di qosaqi ama ngangda rhat tes ka i ma Barnabas. Iaqqäkt ama ngärhipki at tarimini i ama ruqa qarakni i qat dräm gät täsläp pät ama ruvek. ³⁷ Iaqqäkt di qa voda aa etki näkt ka rha iangärhäkt ama ligär bä qa mu ngät mäk säng ama ngangda arha qar.

5

Ma Ananias Kä Nä Ma Safaira

¹ Dap toqoräkt di akni ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Ananaias kä na aa egutki ma Safaira di qosaqi in boda aina ivärhäm. ² Näkt iangärhäkt ama ligär di ma Ananaias ka mu aomni ama qäväläm säng aa rhäng bä aa egutki di qiat dräm doqoräkt dap ka män sa aomni ama qäväläm bä qa mu äm säng ama ngangda arha qar.

³ Sokt di ma Pita qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ananaias, mäniekt bä ma Sämgä qa rhäqäp gi snängaqa bä rhoqoräkt di sa ngia iras ta ama Qlo-qaqa ama Qumärqumärqa bä ngia mu aomni ama qäväläm bä ba nas nävät ama ligär moe qärangätni i sa ngia rha ngät pät ama ivärhäm? ⁴ Gusna iomäkt ama ivärhäm di qoki nge gia ivärhäm doqoräkt i as kaku ngia vodä bäm? Bä gusna rhoqoräkt i ngia vodä bäm di iangärhäkt ama ligär moe diva nge ngia rhet parhäm gi snängaqa sä ngät? Näkt mäniekt bä ngia mualat toqoräkt? Sa qaku ngia iras ta ama ruvek dap kinak sa ngia iras tä ma Ngämuqa.”

⁵ Bä nga ma Ananaias ka nari rhoqor täkt dä arpus na qa samäk bä qa ñäp bä ama tlenga ama mor qa qa rhäqäp iarhakt moe qärarhae i rha nari sävät iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä märanas. ⁶ Bä äkt i ama evända rha män bä samuk bä rha ong bät aa släqyige näkt puk sä rha sä ige bä rha sasärhäm ige.

⁷ Nasot ama auaqäna ama dävauung dä aa egutki qia mon sae dap kaku qiat dräm nä iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä märanas. ⁸ Dä ma Pita qa snanbät sä qi rhoqortäqyia, “Ngi qoar na ngo, nga rhangät täkt ama ligär angät saqong di rhangät

täkt kârangät i ngi nä ma Ananaias in da ngät pät ama ivärhäm?”

Dä qia muvät toqortäqyia, “Ari, ama ligär angät saqong iangärhäkt.”

⁹Dä ma Pita qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngi nä gia egutka in dares ba ne iva ini iras tä ma Ngämuqa aa Qloqaqa? As ngi lu! Iarhakt kârarhae i sa rha sasärhä gia egutka di sa rha män bä iarha namäk mät ama tmongi näkt kosaqi va rhi rha nge sä dalek.” ¹⁰Dä qop pät iomäkt ama qäväläm dä arpus na qi mäk säng aa qar bä qia ñäp.

Bä nga ama evända ama gamoe rha mon savuk bä rha män bät a qi i sa qia ñäp dä rha rha qi sä dalek näkt ta met sä qi bä rha sasärhäm gi vät arha egutka aa rhäkt. ¹¹Ama qatnanaktpämda moe bä sävät arhani qârarhani i rha nari sävät iangärhäkt ama lat kârangät i sa ngä märanas di rhäqäp ta na ama tlanga ama mor qa.

Ma Ngämuqa Qa Mualat Masirhat Na Ama Muqunän Dä Ama Lat Kârangätni I Ngät Dän Masärmän Nävät Ma Pita

¹²Ma Ngämuqa sa qat tualat na ama muqunän ama nañis ngät masirhat dä ama lat masirhat kârangätni i ngät dän masärmän nävät ama ngangda arha lat mänguräp ama ruvek. Bä iarhakt moe di vasägos dä väspästämne na rha sa ama snängaqa ama sägäk pät ama ansäspämgi arha ivärhäm at käväläm gârqomni i rhat tes äm i ma Solomon Aa Suqulap. ¹³Dap ama ruvek kârarhani i qaku ama qatnanaktpämda na rha di rhit bon da ama märmärgem ama mor ngät sage ama qatnanaktpämda dä rhit kutdrir masirhat

sävät a rha sokt di qaku aung nävät a rha di nani a qa iva daktgyäm ga mäni rha inguna rhit len.

¹⁴ Dap masirhat bä masirhat na ama gamoe dä evop kärarhani i rhat nanakt nä ma Engeska di rhat dân sae sävät ama rhodäm sa ama qatnanak-tpämda. ¹⁵ Bä nävät iarhongäkt moe qärqärhong i irhong ngä märanas dä masirhat ama ruvek ta män sa ama rämgivärharha sävät ama isitnäk angä rhäkt mät ama värhäm ama mor äm bä rha mas na rha vät arhä lai dä ama rhatdingitnäk ivakt iva qäqi ma Pita aa iauski qit täk pät guavek nävät a rha rhoqoräkt i qat tet e na rha. ¹⁶ Qosaqi ama rhäqäp na rha ama ruvek ta män nämät ama värhap e namet ma Jerusalem sa arha rämgivärharha dä iarhakt kärarhae i ama iaus ngärhi slava na rha bä qop märäs pät a rha moe.

Rha Sangar Ama Ngangda Näkt Kosaqi Rha Muisiska Vät a Rha

¹⁷ Dä ama pris ama vit na qa qa mair qä na ama ruvek moe qärarhani i rha e gem ga qärarhani i ama Sadyusiqäna di sa rhäqäp ta na ama snängaqa ama vu qa sävät ama ngangda. ¹⁸ Dä rha sangar a rha bä rha mu rha va ama tpäskiarharhäng. ¹⁹ Sokt di nga nävä iaqyäkt ama bängagi dä ama ensel nage ma Engeska qa män bä qa rhar mät ama tmon ba ama tpäskiarharhäng näkt ka er nanokt ta sä dalek. ²⁰ Näkt ka qoar na rha rhoqortäqya, “Ngän det bä ngän dair va ama ansäspämgi ama mor qi bä va ngäni sameng ba ama ruvek nä iarhongäkt moe sävät tangät täkt ama iar ama iaräs na ngät.” ²¹ Bä nga nasot i rha nari rhoqoräkt dä rha mon säva

ama ansäspämgi ama mor qi rhoqoräkt i qunäga qunäga bä rhi nasäng i rhi su ama ruvek.

Bä nga qä pris ama vit na qa qä na aa näsängarharhängda rha män dä rha mes ama mämugunäs na ama morta moe bä ba ama Israelqäna ma Sanedrin näkt ta rhäk na ama enge säva ama tpäskiarharhäng iva rha rhän sa ama ngangda. ²² Sökt di nga rhoqoräkt i rha män mäk pa ama tpäskiarharhäng dä qaku rha män bät ama ngangda. Dä soknga evär däm da bä rha muqunäga ²³ i rhi qoar toqortäqyia, “Ut män bät ama tpäskiarharhäng i sa rha väs mamär väm gi dä ama ulaqimärharhärhäkt di rhat mair mät ama tmon dap nga ut tar ama tmon dä qaku ut män bät aung buk pa vät.” ²⁴ Ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama narhoerqa ba ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi di nga rha nari rhoqoräkt dä adädän da masirhat dap tat tu arhä snäng masirhat i agi a lat diva ngä rhäranas nasot.

²⁵ Näkt mamär dä akni ama ruqa qa män bä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “As ngäni lu! Iarhakt ama gamoe qärrahae i sa ngän mu rha va ama tpäskiarharhäng di rhäkt di rhat mair va ama ansäspämgi ama mor qi bä rhi su ama ruvek.” ²⁶ Dä qä narhoerqa bä ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi qä na arhani aa narhoerta rha met nani a rha. Sökt di qaku rha met sa anga ulaqi inguna rhit len ama ruvek i varis ti narhumät na rha na ama dui.

²⁷ Bä nga rha män bät ama ngangda dä rha met sä rha bä rha mair na rha dä ma Sanedrin arhä saqong ivakt iva ama pris ama vit na qa qä

snanbät sä rha. ²⁸ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ut bon ngän da ama qrot ngät ama mugem iva qale ngäni su sävät ma Jisas. Sokt di qop ngän bräs da angän disu e vä ma Jerusalem moe bä nani a ngän masirhat iva aiut diva ngi qoar qre i ama rharimini na ut sä ma Jisas aa tñäpki.”

²⁹ Sokt di ma Pita qä nä qärrahani ama ngangda rha muvät i rhi qoar toqortäqyia, “Qoki va ut nari nämät ma Ngämuqa dap pa qaku rha ama ruvek. ³⁰ Ma Jisas kārakni i sa ngän beng ga qarak i ngäna edämsäs pät a qa sämäni ama ngämuga di aurha morta arhä Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki. ³¹ Näkt ma Ngämuqa qa sek sä ma Jisas säda aa märmär i aut narhoerqa na qa dä aut Mumaiar bä nävät tom däkt dä märmärsäs ge ama Israelqäna iva rhit näpgoer na nas näkt pa ma Ngämuqa qät kyiradeng na arha vuirhong. ³² Bä sa ut lu rhangät täkt ama lat bä qosaqi ama Qloqaga ama Qumärqumärqa qat lu ngät iaqäkt kārak i sa ma Ngämuqa qa vodäm ga bä bä iarhakt kārarhae i rhat nari nämät ka.”

³³ Bä nga rha nari ma Pitaqäna arha enge dä uraqi da arha ron masirhat bä nani a rha iva rhi veng da. ³⁴ Sokt di ama Farisiqa qarakni i rhat tes ka i ma Gamaliel qa mair mänguräp ama narhoerta vä ma Sanedrin bä qa qoar iva as pa rhi rhäk nä ma Pitaqäna sä dalek iva as kale rha maqälak. Ma Gamaliel di qat dräm gä su sävät ama Muräkt dä ama ruvek moe di rhat dräm dit kutdrir vät a qa.

³⁵ Dä qä qoar na ama narhoerta rhoqortäqyia, “Aruvek nae ma Israel, mamär iva ngän du angän snäng mamär sa agi angäna lat kārangätäni iva ngän

dualat na ngät sävät iarhakt ama gamoe. ³⁶ Mäqi imäk di ma Teudas ka märanas bä qa qoaräs i qa di ama moräs na qa bä ama ruvek kärarhani i ama rhodäm sä rha di qorhäs na ama levaet ama handret ta mon sämäni qa. Mamär dä rha veng ga bä vräs nä iarhakt kärarhae i sa rha mon sämäni qa bä qop iangärhäkt aa lat di ama suk pa angät kamäs.

³⁷ “Näkt nga nasot a qa dä ma Judas ama Galiliqa qa märanas pät ama qunäng iangärhäkt kärangät i ama Romgäna rhit ta ama rhodäm sa ama ruvek bä qa iras ta arhani ama ruvek bä rha mon sämäni qa. Dä qosaqi qa di ama Romgäna rha veng ga bä ama ruvek moe qararhani i rhit päš aa rhäng di sa vräsmät na rha. ³⁸ Bä äkt i nguät tuqunäga vät a ngän iva qale ngän namualat nä guani sävät iarhakt ama gamoe. Dap pa ngäni qyiradeng na rha iva rha rhet inguna ngakt bä nak kop arha lat iangärhäkt di ngät dän nävät ama ruqa aa snängaqa diva ama suk pa angät tpäs. ³⁹ Dap ngakt bä arha lat di ngät dän nage ma Ngämuqa diva qaku mamär vät a ngän iva ngänin mae vät iarhakt ama gamoe. Ngänit lu i varis ngän natmäranas sävät ma Ngämuqa!”

Dä ma Gamaliel aa enge ngä qutsasorhane na arhä snängaqa. ⁴⁰ Dä rha mes ama ngangda savuk bä rha märanäs ta. Näkt ta von da rha ama mugem iva qale rhi nasameng sävät ma Jisas näkt ta rhäk na rha.

⁴¹ Bä äkt i vuk sa ama ngangda navuk nädä ma Sanedrin arhä saqong dä märmär gem da masirhat inguna rha di märmärsäs mamär gem da iva rhit ta ama märänga sä ma Jisas aa ngärhipki.

⁴² Näkt pät ama qunäng nasot a ne dä qaku mämae vät a rha sa ama rhisu dap ti sameng sävät ma Jisas i qa di ma Kraiss. Rhat tualat toqoräkt di va ama ansäspämgi ama mor qi dä qosaqi säva ama vät asägäk asägäk.

6

Rha Armeng Da Ama Ngärhäqyet Da Udiom Ama Latta

¹ Vät iangärhäkt ama qunäng doqoräkt i ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda di ngärhi rhir dä ama Judaqäna qärrarhani i rhat tamän na ama Grikkäna arha enge di rha märhamängus pät ama Judaqäna qärrarhani i rhat tamän na ama Judaqäna arha enge. Sa rhat tamängus inguna qaku rhat tu arhä snäng masirhat sävät ama Judaqäna qärrarhani i rhat tamän na ama Grikkäna arha enge arhä maqosta ama evop kre va rhi are da ama tmäs pät ama qunäng nasot a ne.

² Bä äkt i iarhakt ama ngärhäqyisem da udiom na rha rha västämne na ama qatnanaktpämda moe sävät a ne näkt ti qoar na rha rhoqortäqyia, “Qaku märmaräs gem ut iva u rhu sämät ama lat sä ma Ngämuqa aa enge ivakt iva nak kop pa urhi are da ama tmäs. ³ Dä soknga gua ruavek, ngäni armeng da anga ngärhäqyet da udiom na rha ama gamoe nä mänguräp mä ngän gärrarhani i ama mär arhä qärhong gärrarhae i rhäqäp ta na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama mädräm masirhat bä va urhi von da rhä iangärhäkt ama lat ⁴ dap aiut diva urhit bodäm mes sävät ama nän dä ama lat i urhi sameng nä ma Ngämuqa aa enge.”

⁵ Dä mär ge ama ruvek moe nävät iaqäkt ama snängaqa. Dä rha armeng da ama ruqa qäarakni i rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama qatnanakt ma Stiven näkt sävät ma Filip dä ma Prokorus dä ma Nikanor dä ma Timon dä ma Parmenas näkt ma Nikolas kārakni i qa näva ama värhäm ama mor äm ma Antiok. Qa di sa qa näpgoer na nas sämäni ama Judaqäna arhä qatnanakt. ⁶ Bä rha met sä iarhakt kārarae i sa rha armeng däm da bä sage ama ngangda bä ama ngangda rha nän näkt ta mu arhä rhäkt pät a rha. ⁷ Bä ma Ngämuqa aa enge di vräspräs däm ngät. Bä ama rhodäm sa ama qatnanaktpämde e ma Jerusalem di ngä sek masirhat bä ama rhodäm ama mor ngät sa ama priskäna rha väs arhä qatnanakt angärha rhäng sämäni ma Jisas.

Rha Sangar Ma Stiven

⁸ Nak toqoräkt di ma Stiven di ama ruqa qäarakni i rhäqäp ka nä ma Ngämuqa aa niamsävätki dä aa qrot bä qat tualat na ama enges ngät ama lat kārängätni i ngät dän masärmän ngä na ama muqunän ama nañis ngät mänguräp ama ruvek. ⁹ Dap kinak ama nängoer ngä märanas nage ama ruvek kārarahani i sa rhat dräm bäspästämne na rha va ama mämairqi qäarakni i rhat tes ki i ama mämairqi ba ama latta qārarahani i sa rhäkt di isiska vät a rha. Rha di ama Judaqäna näva ama ngärhäktka ma Sairini dä näva ama värhäm ama mor äm ma Aleksandria bä sävät ama Judaqäna näva ama ngärhäqyiom ma Silisia dä ma Esia. Di rhärha rhäkt ama ruvek di rha nasäng i rhit beng bät a ne rhi nä ma Stiven ¹⁰ sokt di rha siqut iva rha rhän näva aa uväs sa aa mädräm bä

sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qäarakni i qat tamän nävät a qa dä qaku. ¹¹ Dä up na rha i rha mon mät arhani ama gamoe i rha qoar na rha iva rhat tamän doqortäqyia, “Ut nari ma Stiven i qat tamän mava nä ma Moses dä qosaqi ma Ngämuqa.”

¹² Dä rha märanas na ama ruvek dä ama morta näkt sävät ama Skraipkäna arhä sarem. Näkt ta sangar ma Stiven bä rha mair na qa dä ma Sanedrin arhä saqong.

¹³ Rha mät ama gamoe qärarhani i sa rha mon mät ta ivakt iva rha rhamän bät ama irasirhong. Dä rhi sameng doqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di vasägos dä qat tamän mava nä rhos täkt ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs dä qosaqi qat tamän mava na ama Muräkt. ¹⁴ Inguna sa ut nari i qä qoar i iaqäkt ma Jisas nae ma Nasaret diva qä släva nä rhos täkt ama ivärhäs mas näkt pa qä qutsasorhane na ama qärhong gärqärhongni i sa ma Moses ka rhäkne iva ut tet parhäm irhong.”

¹⁵ Ama ruvek moe qärarhani i rhat muqun bä ma Sanedrin di rhat lu ma Stiven masirhat dä rha lu i aa saqongait di ngäkt kre ama ensel aa saqongait.

7

Ma Stiven Aa Sameng Sage Ma Sanedrin

¹ Dä ama pris ama vit na qa qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga rhangät täkt ama sameng sävät a nge di ama engätki na ngät?”

² Dä ma Stiven ga movät toqortäqyia “Gua matpek dä gu mamäkkäna na ngän, as ngäni nari ngo! Aut Ngämuqa qäarakni i aa murhämeska di qa vit di qa män ge aut mamäk ma Abraham doqoräkt i as kale qa va ama ngärhätkka ma Mesopotemia

dap as kaku qa met sãmät ama värhäm ama mor äm ma Haran. ³ Dä ma Ngämuqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngia rhet daqule gia ivärhäm bä daqule gi qärhae bä va ngia rhet sävät iosäkt ama ivärhäs kärqos iva ngu qur a nge rhä bäs.’ ⁴ Dä qa met daqule ama Kaldiaqäna arha ivätki bä qa muqun e ma Haran.

“Näkt nga nasot aa mamäk aa tñäpki dä ma Ngämuqa qa rhäk na qa sävät tom däkt ama ivärhäm gärqomni i sa qale ngän bät a äm däkt. ⁵ Näkt kaku qa von ga rha anga ivärhäm iva mänaris na qa vät a äm ura guani anga ivärhini anga gaini qoki sa qaku mas. Sokt di ma Ngämuqa qa mumänaris pät ma Abraham gä na aa vlekpek nasot iva rhi rha iomäkt ama ivärhäm. Qa mumänaris pät a qa mudu imäk äkt toqoräkt i as kaku aa anga emga. ⁶ Ma Ngämuqa qa märhamän särhäm ga rhoqortäqyia, ‘Ngia es nasot a nge mugas diva ama nañista na rha vät ama ivärhäs kärqosni i qaku rha arha ivärhäs. Bä va ama latta na rha va ama ruvek moe arha rem dä va ama ruvek ti slava na rha vät ama qoeo ama levaet ama handret na ngät.’ ⁷ Dä ma Ngämuqa qä qoar toqortäqyia, ‘Sokt diva ngu sangäm nä iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat tualat sä ngia es iva rhat tualat pa arha rem. Bä nga nasot dä ngia es diva rha rhet nävät iosäkt ama ivärhäs bä va rhi nän da arhä quum sä nas sagem ngo vät tos täkt ama ivärhäs.’

⁸ “Dä qa von ma Abraham da ama rharesbane iva rhi nädäkt säng ama gamoe. Bä ma Abraham di ma Aisak aa mamäk näkt pät ama ngärhäqyet da dävaung na qa ama qunäga nasot ma Aisak aa

mänmänäs dä sa ma Abraham ga däkt ka. Näkt iaqäkt ma Aisak di ma Jekop aa mamäk näkt ma Jekop aa es ama ngärhäqyisem da udiom na rha di rha män i ama ngätmamäkkäna na rha bä ba ama enep ama ngärhäqyisem da unbem.

⁹ “Näkt iarhakt ama ngätmamäkkäna di ama vu arhä sarem sävät ma Josep dä rha vodäm ga nani ama ligär iva ama latka na qa va akni ama ruqa aa rem e ma Isip. Sökt di ma Ngämuqa di qale qa gem ga ¹⁰ bä qat tumaiar qa nämät ama märänga bä qa märanas nä ma Faraο aa snängaqa bä mär gem ga nä ma Josep dä qa mu ma Josep iva ama narhoerqa na qa va aa qärhae va vät maräkt dä e ma Isip moe.

¹¹ “Nasot dä ama qärhuqi qia män e ma Isip moe dä va ama ngärhäktka ma Kenan bä qia män sa ama märänga ama mor qa sävät aut mamäkkäna bä qaku mamär iva rhi namän bät anga tmäs. ¹² Bä nga ma Jekop ka nari sävät ama tmäs e ma Isip dä qa rhäk na aut mamäkkäna bä arhä mänmänäs sae ma Isip di ama narhoer äs iosäkt. ¹³ Näkt pät arha unmem na äs arhä mänmänäs dä ma Josep ka qoaräs na aa matpek mamär sävät a nas bä rha räm a qa bä ma Faraο di qa räm mamär sävät ma Josep aa qärhae.

¹⁴ “Nasot toqoräkt dä ma Josep ka rhäkne nani aa mam ma Jekop näkt aa qärhae moe. Iarhakt ama ruvek di ama ruvek ama dävauḡ na rha da ama ngärhäqyisem da qäraet na rha moe. ¹⁵ Dä ma Jekop ka met mämane sae ma Isip bä nasot dä qä na aut mamäkkäna rha ñäp e. ¹⁶ Dä evär da arha vlekpek nasot a rha sa ama släqyigleng bä sämät

ama värhäm ama mor äm ma Sekem bä rha mu igleng mät ama lek kärangätni i sa ma Abraham ga vodäm bät a ngät. Qa vodäm bät a ngät e ma Sekem nage ma Hamor aa es ama gamoe na ama ligär.

¹⁷ “Bä sa nga qorhäskorhäs na ama qäväläm iomäkt iva ma Ngämuqa aa rharesbane qä nä ma Abraham ngä rhu angät släqyige vät a nas dä ama rhodäm sa aurha ruvek e ma Isip di ngä veng masirhat. ¹⁸ Dä akni ama vitnaqa di qa män i ama narhoerqa na qa bä ma Isip näkt ka di qaku qat dräm guani sävät ma Josep. ¹⁹ Bä qat tualat na ama lat ama vu ngät mamär i qa iras ta aurha ruvek dä qät bon aurha ikkäna rha ama märänga i qät täk pa arha rhäng iva rhat tu arhä rhoes dalek ivakt iva rhi ñäp.

²⁰ “Vät iangärhäkt ama rhodäm di ma Moses di aa nanäk kia sa qa bä qa di ama mär aa saqongait dä ma Ngämuqa aa saqong. Näkt kale qa va aa mamäk aa vätka vät ama dävagukt ama eqoan. ²¹ Bä nga rha mu qa dalek dä ma Farao aa imgi qia rha qa bä qia märmor qa ma at toemga na qa. ²² Ma Moses di sa qa rha ama rhisu bä ama mädrämga na qa mamär sa ama Isipkäna arhä qärhong näkt ama qrotka na qa sa aa enge dä aa lat.

²³ “Bä nga ma Moses di aa qoeo ama ruiom ama udiom na ngät dä qa mu aa snäng iva qa rhet kä igi na aa qärhae ama Israelqäna. ²⁴ Qa met bä sae dä qa lu akni nävät a rha ama Israelqäna qärakni i ama Isipka di qaku qat tualat sä qa mamär dä ma Moses ka ang bä sae dä qa mair va ama Israelqa aa rhäng bä qa e sädaver mä qa bä ma Moses ka veng ama Isipka. ²⁵ Ma Moses di qat tu aa snäng iva aa ruvek diva rhi lu mamär i nak ma Ngämuqa

qat tualat ge ma Moses iva qa rhuisiska vät a rha sokt di qop kaku rhat lu mamär toqoräkt.

²⁶ “Qale bä duququ dä ma Moses ka män bät ama Israeliom gärqiomni i ini arhäktgyäm sä ne. Dä soknga nani a qa iva qä slamär mänguräp mä iom i qa qoar toqortäqyia, ‘Aruiom, nak kop ama sägiom na en näkt mäniekt bä nani a en iva ini sangäm na ne?’

²⁷ “Di nak ama ruqa qäarakni i mai qä sangäm na akni di qa rhägär nä ma Moses sa rhämone dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Auge qa mu nge iva ama narhoerqa na nge bä ba ut dä va ama matnävämnaqa na nge bä ba ut?’ ²⁸ Nga nani a nge iva ngi veng ngo rhoqor ama Isipka qäarakni i mäqirhe ngia veng ga?’ ²⁹ Bä nga ma Moses ka nari rhoqor täkt dä qa ang masirhat säva ama ngärhäktka ma Midian bä sae dä qa muqun i ama nañiska na qa e näkt pur vät a qa bä aa imiom ama udiom.

³⁰ “Sa nga nasot ama ruiom ama udiom na ama qoeo dä ama ensel qa män ge ma Moses i ama ensel di qale qa mät ama rhäptäpki qäaraktni i qia ong ama qot äm ama ngämungäm äm angät ngärhakt e glaqot na ama damgi qäaraktni i rhat tes ki i ma Sainai i qia e vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs. ³¹ Bä nga qa lu rhoqoräkt dä qräk mät ka mamär nävät iangärhäkt ama lat kärangättni i qat lu ngät. Bä nga qat tet mämono ivakt iva qä lu mamär dä qa nari ma Engeska ma Ngämuqa aa eguinga i qat tamän doqortäqyia, ³² ‘Aingo di gi mamäkkäna arhä Ngämuqa na ngo. Ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa na ngo.’ Dä soknga ma

Moses kä nasäng i värvar vät a qa mät ama tlenga dap kaku nani a qa iva qä nañäm samuk.

³³ “Dä ma Engeska ma Ngämuqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngi vlukt sä gi sandal nae nävät gia qäriglem inguna iosäkt ama ivärhäs kärqos i ngiat mair e di ama qumärqumär äs mamär. ³⁴ Sa ngua lu mamär na ama vu ngät ama lat sä gua ruvek e ma Isip. Sa ngua nari arhä nänagukt dä ar sä ngo rhänavuk sarhe ivakt iva ngu rhäväkt sä rha. Rhäkt di ngi ang bä va ngu rhäk na nge bä va evär däm nge sae ma Isip.’

³⁵ “Rhak täkt ama sägäk na qa ma Moses kärakni i mudu gre rha angoer qa na ama enge i rhi qoar toqortäqyia, ‘Auge qa mu nge iva ama narhoerqa na nge bä ba ut dä va ama matnävämnenaqa na nge bä ba ut?’ Ma Ngämuqa maräkt ka rhäk na qa ivakt iva ama Israelqäna arhä narhoerqa na qa dä va qä rhäksasot a rha. Bä ma Ngämuqa qa märhamän mät ama ensel qäarakni i qa män gem ga mät ama rhäptäpki vät ama ngämungäm gärqomni i äm angät ngärhakt ngät dang.

³⁶ “Bä ma Moses ka er nanokt ta nae ma Isip dä qa mualat na ama lat kärangätni i ngät dän masärmän dä ama muqunän ama nañis ngät e ma Isip dä mäni ama namuqa ma Qurätka bä rhoqoräkt i qale rha vät ama ruiom ama udiom na ama qoeo vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs.

³⁷ Rhak täkt ma Moses di iaqäkt kärak i qa qoar na ama Israelqäna rhoqortäqyia, ‘Ma Ngämuqa va qa rhäk na aa vämginaqa iva qa rhoqor ngo bä ba ngän näkt pa qa diva qa nävät angäna ruvek maräkt.’ ³⁸ Iaqäkt ma Moses di qäarak i qale qa mänguräp ama etañ na ama ruvek ama Israelqäna

vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs bä qosaqi qale qa qä na ama ensel bä ama ensel qa märhamän sävät a qa da ama damgi ma Sainai. Bä qosaqi qa märhamän särha aurha ikkāna näkt ka rha ama enge qärangätni i ama ngätdäqäm ngät bä qa von ut täm ngät. ³⁹ Sukt di aurha ikkāna di rha mer tat nari nämät ma Moses dap kinak ta angoer qa dap evär da arhä snängaqa sae ma Isip.

⁴⁰ “Dap ta qoar nä ma Aron doqortäqyia, ‘Ngia rhualat na agukt anga iauski iva aut ngämuqa na qi qäraktni iva qi rhoer nanokt ut. Inguna rhaerhak tärhäkt ma Moses kärak i qa er nanokt ut nae ma Isip di qaku ut dräm i mänia na qa!’ ⁴¹ Rhoqoräkt di ama qäväläm gärqomni i rha mualat na ama bulmakao aa ebäm angät iauski ivakt iva rhi nän da arhä quum sä nas sävät a qi. Rha män sa arhä vodämes sage iaqyäkt ama iauski dä märmar gem da masirhat bä rhi qok nävät täni rhäkt kärqäni i sa rha mualat nä ini.

⁴² “Dap ma Ngämuqa qa rhong na rha dap ka qyiradeng na rha iva rhi nän da arhä quum sä nas sage ama sämsäm nämät ama leqäs. Di qoki rhäktäkmamär ta ama enge näva ama abuk kärangätni i sa mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Aingän aruvek nae ma Israel, nak nga ngänät dän sa angän bodämes dä angän bänbon bä ba ngo

vät ama ruiom ama udiom na ama qoeo vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs?

⁴³ Dä sa ngänit ta angäna ansäspämgi ama me qi sa ama iauski ama iraski na qi ma Molek

dä qosaqi angän iauski ama iraski na qi ma Refan aa qaega.

Iangärhäkt ama iaus di sa ngän mualat na ngät ivakt iva ngäni nän da angän guum sä nas sävät a ngät.

Bä nävät tom däkt dä va ngu rhäk na ngän nävät angäna ivätki bä särhage nä ma Babilon.’ ”

⁴⁴ Dä ma Stiven gä qoar na rha rhoqortäqyia, “Mudu ge aurha ikkäna vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs di qale ama ansäspämgi ama me qi nä ma Ngämuqa aa muqunäga qäaraktni i sa rha mualat na qi varhäm ma Ngämuqa aa enge qäaraktni i qa muqunäga bät ma Moses iva rha rhualat na qi iva qi rhoqor ama iauski qäaraktni i sa ma Ngämuqa qa qur a qa rhäm gi. ⁴⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Josua qat turäkt bä ba aut mamäkkäna di rha rha ama ansäspämgi ama me qi bä rha mon sä qi sävät ama ivätki nasot ama ruvek kärarhani i ma Ngämuqa qa qutmäs a rha nae nävät a qi nanokt ta. Bä qoki qale iaqyäkt ama ansäspämgi ama me qi e vät ama ivätki bä dängdäng bät ama rhodäm gärangättni i ma Devit di ama vitnaqa na qa bä ba ama Israelqäna.

⁴⁶ Ma Devit di ma Ngämuqa mär gem ga na qa dä qa nän ma Ngämuqa ivar mamär iva qä nän nani anga ivärhäs kärqosni iva qale ma Jekop aa Ngämuqa aa qäranas e vät a äs. ⁴⁷ Sökt di qaku ma Devit dap kinak ma Solomon di iaqäkt kärak i qa rhäk pätki ama vätki bä bä ma Ngämuqa.

⁴⁸ “Sökt di nak ma Moräsnaqa Na Rhävuk di qaku qale qa va ama vät kärangättni i ama ruvek tit täk pätki a ngät. Rhom däkt di äm doqor varhäm

ma Ngämuqa aa vämginaqa qäarakni i qa qoar toqortäqyia,

49 “Aingo, di nguat turäkt pät ama usäpki moe
bä nguat turäkt pa ama ivätki moe.

Ma Engeska qä snanbät toqortäqyia, “Ngu lu
sirhäkt pa ngäni rhäk pät agi a vätkä bä ba
ngo

bä va gua ivärhäs na ama mämaevät diva qoe
nai?

50 Gusna ngua säm därhong däkt moe?” ’ ’

51 Dä ma Stiven gä qoar na rha rhoqortäqyia,
“Aingän di ama qrot angän bäs i qaku ngänät
nari ma Ngämuqa aa enge dä angän snängaqa di
qaku qät päs ma Ngämuqa aa enge angärha rhäng.
Nak kop ngän di ngän doqor angän mamäkkäna i
ngän mer ngänät nari nämät ama Qloqaqa ama
Qumärqumärqa. 52 Ma Ngämuqa aa vämginarha
moe di sa angän mamäkkäna rhat dräm di sangäm
na rha mavängam. Bä qäqi rha veng iarhakt
kärarhae i rha sameng sävät ma Räkka ama Sägak
aa mänmänäs. Näkt täkt di ngän di ngän doqor ta i
sa ngän mäqäne sä qa bä ngän beng ga. 53 Bä aingän
di sa ngän da ma Ngämuqa aa Muräkt kärangätni i
qa rhäk na ama enselqäna ivakt iva rha rhamän
bät a ngät bä ba ngän sokt di qop kaku ngänit päs
angärha rhäng.”

*Rha Rhumät Nä Ma Stiven Na Ama Dui Bä Qa
Ñäp*

54 Bä nga ama Judaqäna arhä narhoerta rha nari
rhoqoräkt dä rhäp dä arha ron dap tat nañäm
na ama uraqi sävät a qa. 55 Dap ma Stiven di

rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä qa ñäm dävit säda ama usäpki arha ron dä qa lu ma Ngämuqa aa murhämeska näkt ma Jisas i qat mair vät ma Ngämuqa aa märmär. ⁵⁶ Dä qa qoar toqortäqyia, “As ngäni lu i nguat lu ama usäpki i qia qang bä ma Ruqa aa Emga di qat mair vät ma Ngämuqa aa märmär.”

⁵⁷ Nävät iangärhäkt aa enge dä rha väs na arhä rhäkt mät arha sdäm dap tit nästäm masirhat näkt ta ang mämono sävät a qa. ⁵⁸ Dä rha ardrän na qa bä sä dalek na ama värhäm ama mor äm bä rha nasäng i rhit tumät na qa na ama dui. Bä qosaqi iarhakt kärarhae i sa rha rhäksärhäm ga bä rhit tumät na qa di sa rha mu arhä boi ama uiu ngät säng ama sräp ka ama ruqa aa qar qäarakni i rhat tes ka i ma Sol.

⁵⁹ Bä nga rhit tumät na qa rhoqoräkt dä qa nän doqortäqyia, “Engeska ma Jisas, ngi rha gu qloqaqa.” ⁶⁰ Näkt arpus na qa mäk bä qa an da aa quum sä nas näkt ka näs tävuk toqortäqyia, “Engeska, ngi qyiradeng nä rhäni rhäkt arha vuini.” Bä nga qat tamän doqoräkt bä rhäksot dä qa ñäp.

8

Ma Solqäna Rha Sangäm Na Ama Qatnanaktpämda Bä Vräs Na Rha

¹ Ma Sol di qale qa e rhoqoräkt bä qa di nak kop mamär gem ga iva ama ruvek ti veng ma Stiven. Bä vät iaqäkt ama qunäga dä arhani ama ruvek ti nasäng iva rhi sangäm na ama qatnanaktpämda mavängam masirhat e ma Jerusalem bä iarhakt moekt di vräsmät na rha sämät ma Judia dä ma Samaria dap kaku rha ama ngangda. ² Ma Stiven

di ama räkt ta ama ruvek ta sasärhäm ga dap tit nok dap airäs ta mamär nasot a qa. ³ Dap kinak ma Sol di qa nasäng iva qä sangäm na ama qatnanak-tpämda. Qat tet säva ama vät moe i näva ak bä säva ak bä qä rhardrän na ama ruvek i gamoe dä evop bä qat tu rha va ama tpäskiarharhäng.

Ma Filip Ka Sameng Sävat Ma Jisas E Ma Samaria

⁴ Bä iarhakt kärarhae i vräsmät na rha di sa rha met dä rha sameng na ama enge vät iameqäkt moe ama ivärhimek kärqämek i rhat tet pät imek. ⁵ Ma Filip di qa met mämame sämät ama värhäm ama mor äm e ma Samaria bä qa sameng sävat ma Kraiss e. ⁶ Bä nga ama gulañ na ama ruvek ta nari ma Filip dä rha lu ama muqunän ama nañis ngät kärangätni i qa mualat na ngät dä nak as ta mu arha sdäm masirhat sävat ama enge qarangätni i qat tamän bät a ngät. ⁷ Ma Filip ka mumäräs pät ama rhäqäp na rha ama ngäñäpärharha dä ama vävarhämda bä qät kutmäis ama iaus nämät ama rhäqäp na rha ama ruvek bä ama iaus ngärhit nok masirhat. ⁸ Bä ama märmärgem ama mor ngät ngä män mät iomäkt ama värhäm ama mor äm.

Ma Saimon Ama Rhaqyaovämga Di Qat Nanakt

⁹ Dap toqoräkt di qale akni ama ruqa e mät iomäkt ama värhäm gäarakni i rhat tes ka i ma Saimon gäarak i qat dräm gat tualat i ama rhaqyaovämga. Bä ama ruvek moe nae ma Samaria di qräqräk mät ta nävät aa lat. Bä qä nän sä nas i nak ka di ak na qa i rhak puk. ¹⁰ Bä ama ruvek moe qararhani i ama moräs na rha bä nak kop sävat ama ruvek mavängam di rhat

nari nämät ka masirhat dä rhi saengäkt i rhit näs toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di iaqäkt ama ngämuqa na qa qarak i rhat tes ka i Ama Qrot Ama Mor Ngät.”

¹¹ Bä qä rhartäm sa arhä snängaqa masirhat inguna vasägos dä sa qräqräk mät ta nävät ama lat kärangätni i sa qat tualat na ngät. ¹² Sökt di nak as nga rhoqoräkt i ma Filip ka sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa Muräktpä m dä sävät ma Jisas ma Kraisa aa ngärhipki dä rhat nanakt bä rha moe evop dä gamoe rha rha ama baptais. ¹³ Bä qäqi ma Saimon di qat nanakt bä nasot dä qa rha ama baptais. Bä qat tet nasot ma Filip i qoe nai äkt i ma Filip kat tet e bä qräqräk mät ka mamär nävät ama muqunän ama enges ngät dä ama enges ngät ama lat ama nañis ngät kärangätni i ma Filip kat tualat na ngät.

¹⁴ Bä nga ama ngangda e ma Jerusalem da nari i ama Samariaqäna di rhat nanakt nä ma Ngämuqa aa enge dä rha rhäk nä ma Pita qä nä ma Jon sagem da. ¹⁵ Bä nga in män dä in nän bät a rha ivakt iva rhi rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa ¹⁶ i as nguna qaku rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dap sökt ta rha ama baptais nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki. ¹⁷ Dä ma Pita qä nä ma Jon in mu in däkt da arhä väs dap ini nän bät a rha bä rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

¹⁸ Bä nga ma Saimon ga lu rhoqoräkt i ama ruvek ta rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhoqoräkt i ma Pita qä nä ma Jon in du in däkt pä a rha dä nani a qa iva qa von iom da anga ligär ¹⁹ dä qa qoar toqortäqyia, “Ini von ngo rhä iangärhäkt

ama qrot iva qosaqi nga guavek koe qärrarhani i ngua rhu ngua rhäkt pät a rha diva rhi rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.”

²⁰ Dä ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Mamär iva qäbäs na nge ngi nä gi ligär inguna äkt i ngiat tu gi snäng i mamär iva ngi vodäm bät ma Ngämuqa aa vänbon. ²¹ Ainge di qaku mamär vät a nge iva ngiat tualat gem ut sä rhangät täkt ama lat dä qaku ngi narha guani nävät a ngät inguna qaku maräkt nä gi snängaqa sävät ma Ngämuqa. ²² Mamär iva ngi näpgoer na nas nämät tangät täkt ama lat ama vu ngät näkt pa ngi nän sage ma Engeska. Di nguaräm ba qä qyiradeng nä iaqäkt ama snängaqa qäarak i iak muk päm nge. ²³ Inguna nguat lu i rhäqäp nge na ama vu qa ama snängaqa masirhat dä ama lat ama vu ngät ngä qop pät a nge mamär.”

²⁴ Dä ma Saimon ga muvät toqortäqyia, “Ai, nak pa ini nän sage ma Engeska ivakt iva qale anga märänga qä namän bät a ngo iaqäkt karak i sa in damän bät a qa.”

²⁵ Bä nga in sameng dä in damän bät ama engätki sävät ma Engeska bä rhäksot dä evär däm iom sae ma Jerusalem i in det dap ini sameng mät ama rhäqäp na ap ama värhap e ma Samaria.

Ma Filip Ka Baptais Pät Ama Narhoerqa Nae Ma Itiopia

²⁶ Näkt pät akni ama qunäga dä ama ensel nage ma Engeska qa märhamän särhä ma Filip toqortäqyia, “Ngia rhäranas bä ngia rhet sämäni ama iska vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs karakni i qat tet mämane nae ma Jerusalem bä sämät ama

värhäm ama mor äm ma Gasa.” ²⁷ Dä qa nasäng na aa tmerhäs bä nga varhäm aa iska dä qa män bät ama ruqa qäarakni i mudu rha mat pä m ga nae ma Etiopia näkt ka di ama moräs na qa ama narhoerqa na qa. Qa di qat dräm gät lu vät ama Etiopiaqäna arha vitnaqi ma Kandasi at ligär moe. Näkt iaqäkt ama ruqa di sa qa met sae ma Jerusalem ivakt iva qa ansäs sage ma Ngämuqa ²⁸ näkt nga rhoqoräkt i evär däm ga säva aa vät dä qa muqun mät aa karis*. Qat muqun mät ki dap kat tes ma Ngämuqa aa enge näp ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Aisaia aa abuk.

²⁹ Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa qoar nä ma Filip toqortäqyia, “Ngia rhet sage iaqyäkt ama karis bä va qale nge glaqot na qi.” ³⁰ Dä ma Filip ka ang bävit bä sage ama karis dä qa nari qa ruqa i qat tes ma Ngämuqa aa enge näp ma Aisaia aa abuk. Dä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga qunäga vät a nge sä iangärhäkt ama enge qärangät i ngiat tes ngät?”

³¹ Dä qä narhoerqa qa muvät toqortäqyia, “Ngu lu va qunäga vät a ngo rhoqor mäniekt kre i qaku aung iva qä rhäväkt sä ngät bä ba ngo?” Dä soknga qa rhäknan dä ma Filip bä qa veng bä qa muqun gem ga.

³² Iangärhäkt ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa iaqäkt ama narhoerqa qat tes ngät di ngät tamän doqortäqyia,

* **8:28** Ama karis di ama rhingangmätki qäarakni i ama ruvek tat muqun mät ki bä ama hoskäna ngärhi rhartäm na qi sä rha.

“Qa di sa rha met sä qa i qa rhoqor ama sipsip
 kârakni iva rhi veng ga
 bä rhoqor ama sipsip ama rhoem ga qârakni
 i qale qa dap mänadin dâm ga ge ama ruqa
 qârakni iva qâ sâam sa aa qâseng nävât a qa
 bä qoki sa qaku vuk sä guani nämât aa
 vâmgi.

³³ Sa rha sâmäqllu na qa dä qaku rha mualat
 parhâm ama räkt ngät ama muräkt sävât a
 qa.

Dä qaku mamär vât aung iva qâ sameng sävât
 aa vlekpek
 inguna aa iar di sa rha mât a ngät nämâni
 ama ivätki.”

³⁴ Dä ama narhoerqa qâ snanbât sä ma Filip
 toqortäqyia, “Mamär iva ngi qoar na ngo i ngu lu
 ma Aisaia qat tamän sävât auge? Nga qat tamän
 sävât a nas ura qat tamän sävât aung?” ³⁵ Dä ma
 Filip kâ nasäng i qât tävâkt sä iomäkt ama qävälâm
 näp ma Aisaia aa abuk bä qa sameng bä ba qa na
 ama sameng ama mär ngät sävât ma Jisas.

³⁶ Bä nga rhi ngang barhâm ama iska bä saimäk
 dä rha män bät ama rigi qâraktni i qiat tet dä qâ
 narhoerqa qâ qoar toqortäqyia, “As ngi lu i ama
 rigi rhakt i. Dap mäniekt bä qaku mamär iva ngu
 rha ama baptais?” ³⁷ † ³⁸ Dä qa märhamän särha

† **8:37** Ma Luk ka sâam dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälâm
 ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sâam ma Luk aa enge i qoki
 rhoqorne dap taerhâni rhäkt ama qängärini di arhani nävât a rha
 di qosaqi rha sâam ini sae. ‘Ma Filip ka qoar toqortäqyia, “Ngakt bä
 ngiat nanakt nävât gi snângaqa moe di mamär vât a nge.” Dä ama
 narhoerqa qa muvât toqortäqyia, “Nguat nanakt i ma Jisas ma Krais
 di ma Ngämuqa aa emga.” ’

ama ruqa qarakni i qat turäkt ta ama karis bä qa anmae vät a qi. Dä ma Filip kä na ama narhoerqa in moe in met samana sämäni ama rigi bä ma Filip ka baptais pät a qa.

³⁹ Bä nga in met namäk näp koep dä ma Engeska ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa rha ma Filip masägos nae bä qäbäs na qa bä ama narhoerqa qaku qa lu qa saqi as. Dä qa märanas bä qat tet saqi sa varhäm aa iska dap märmär gem ga masirhat.

⁴⁰ Bä nga na äkt dä väs däm ma Filip pa ama värhäm ama mor äm ma Asdot bä qat tet dap kä sameng na ama sameng ama mär ngät mät ama värhap ama mor ap moe bä dängdäng i qa män mät ama värhäm ama lel äm ma Sisaria.

9

Ma Sol Qa Män I Ama Qatnanaktpämga (9:3-19 / Lat 22:6-16 / Lat 26:12-18)

¹ Dap toqoräkt di ma Sol di qat tamän na ama ulaqi dä ama qänagoeqi iva rhí veng ama ruvek kärarhani i rhit päs ma Engeska aa rhäng. Qa met bä sage ama pris ama vit na qa ² bä qa nän ga nani anga abuqitnäk sa ama rhares iva qa rhet pät itnäk angärha rhäng sage ama narhoerta näva ama mämairväm e mät ama värhäm ama mor äm ma Damaskus iva ngakt bä qa rhän bät guavek e ama evop dä gamoe qärrarhani i rha nämäni ama guläñgi na ama ruvek käraktni i rhat tes ki i ma Iska i ma Jisas dä va qä sangar a rha bä qa rhu rha va ama tpäskiarharhäng e ma Jerusalem. ³ Bä sa nga qat tet parhäm aa iska bä sa glaqot nä ma Damaskus dä bañäm masägos mät ama neraqa na rhävono bä ama neraqa qa ing däm ga. ⁴ Bä arpus nä ma

Sol samäk sävät ivät dä qa nari ama eguinga i qat tamän särhäm ga rhoqortäqyia, “Sol, Sol, mäniekt bä ngi sangäm na ngo mavängam?”

⁵ Dä ma Sol qa snanbät toqortäqyia, “Engeska, auge na nge?”

Dä ama eguinga qa muvät toqortäqyia, “Aingo ma Jisas, aingo rhäkt karak i ngi sangäm na ngo. ⁶ Rhäkt di ngia rhäranas bä va ngia rhet sämät ama värhäm ama mor äm. Nga va ngia rhet bä sae bä va nga rhi qoar na nge rhoqor mäniekt dä va qoki ngia rhualat toqoräkt!”

⁷ Ama gamoe qärrahani i mai rhi nä ma Sol tat tet di rhat mair dap kaku aung ga märhamän. Rhat nari ama eguinga sokt di qop kaku rha lu aung. ⁸ Ma Sol qa märanas namäk nävät ivät bä nga qa ñäm dä qaku mamär iva qä nalu guani inguna qa säsur. Bä äkt i rha sangar da aa rhäkt bä rha er nanokt ka sae ma Damaskus. ⁹ Qale qa rhoqoräkt i qa säsur vät ama dävauung ama qunäng dä qaku qa mäns dä qaku qa nakt.

¹⁰ Dap akni ama qatnanaktpämga di qale qa e ma Damaskus karakni i rhat tes ka i ma Ananias. Ma Engeska qa mes ka mät ama ñämñämgi rhoqortäqyia, “Ananias.” Dä ma Ananias ka muvät toqortäqyia, “Mänia, Engeska?”

¹¹ Dä ma Engeska qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet parhäm ama iska qäarakni i rhat tes ka i ma Räkt ka ama Iska bä sävä ma Judas aa vätka. Dä va ngi snanbät nani ama ruqa näva ama värhäm ama mor äm ma Tarsus karakni i rhat tes ka i ma Sol inguna rhäkt di qä nän. ¹² Bä dä ma Sol aa nän angärha ron dä qa lu ama ñämñämgi sävät ama ruqa qäarakni i rhat tes ka i ma Ananias iva qa rhän

bä qa rhu aa rhäkt pät a qa ivakt iva saqi sa qat nañäm.”

¹³ Dä ma Ananaias ka movät toqortäqyia, “Engeska, sa ngua nari ama enge masirhat sävät iaqäkt ama ruqa bä sävät aa lat ama vu ngät kärangätni i sa qa mualat na ngät sävät gia ruvek ama qatnanaktpämda e ma Jerusalem. ¹⁴ Näkt ka män de di sa ama rhares nage ama priskäna ama moräs na rha ivakt iva qät sangarmät nä iarhakt kärarhae i rhat nanakt na nge.”

¹⁵ Sukt di ma Engeska qä qoar nä ma Ananaias toqortäqyia, “Ngia rhet sagem ga! Iaäkt ama ruqa di sa ngua armeng däm ga iva ngu rhäk na qa ivakt iva qat tet sä gu ngärhipki sage ama Jentailqäna bä sage arha vitnarha bä sage ama ruvek nae ma Israel. ¹⁶ Bä va ngu qur a qa rhä iaqäkt ama mor qa ama märänga rhoqoräkt iva qat nari qa sä gu ngärhipki.”

¹⁷ Dä ma Ananaias ka met bä säp ma Judas aa vätka dä qa mon säväm ga. Qa mu aa rhäkt pät ma Sol dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Sol, gua ruaqa na nge, ma Engeska ma Jisas kärakni i qa qur a nas nge mäni ama iska rhoqoräkt i ngiat tet iva sarhe di qa rhäk na ngo sagem nge ivakt iva saqi sa qunäga mät gi saqong näkt pa rhäqäp nge na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.”

¹⁸ Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä arpus nä guatnäm iatnäm gärqitnäm i ngäkt kre ama dädalitnäm nämät ma Sol aa saqong bä saqi sa qat nañäm näkt ka märanas bä qa rha ama baptais ¹⁹ näkt nga nasot i qa mäsa ama tmäs dä saqi sa qrot pät a qa.

Ma Sol Qa Sameng Ba Ama Mämairväm E Ma Damaskus Dä E Ma Jerusalem

Ma Sol di qale qa ge ama mudäsaqongda vät ama marheka na ngät ama qunäng e ma Damaskus. ²⁰ Näkt ka märanas masägos bä qä nasäng i qä sameng ba ama mämairväm sävät ma Jisas i qa di ma Ngämuqa aa emga. ²¹ Ama ruvek moe qärrahani i rhat nari qa di qräk mät ta nävät a qa dä rhi qoar toqortäqyia, “As ngäni lu i iaqäkt ama ruqa di qäarak iaqäkt i sa qä slava na ama ruvek kärerhani i rhi nän sä ma Jisas aa ngärhipki dap nguaräm sa qa män de iva nani a rha ivakt iva qä sangar a rha bä qa rhair na rha da ama priskäna ama moräs na rha arhä saqong.”

²² Sökt di qop ma Sol di qät ta ama qrot masirhat dä qär qur a rha i ma Jisas di ma Kraiss bä ama Judaqäna qärerhani i rhat tas e ma Damaskus di adädän da masirhat nävät tom däkt.

Ma Sol Di Qa Ang Masirhat Nae Ma Damaskus

²³ Näkt sa nga nasot ama rhäqäp ama qunäng dä ama Judaqäna rha muräkt iva rhi veng ma Sol ²⁴ sökt di qa räm nä iangärhäkt arhä muräkt. Rha di rhat nañäm mamär sämät ama mor äm ama värhäm äm angärha tmon gunäng näp bängang nani a qa ivakt iva rhi veng ga. ²⁵ Sökt di aa ruavek kärerhani i rhit päs aa rhäng di rha rha qa näp bängang bä rha mu qa mät ama uratki ama mor qi näkt ta sangar ama rhängämga va at täväs näkt ta anbut sa ama uratki sä qa mät ama liqi rhävuk mäni ama lurhaqi.

Ma Sol E Ma Jerusalem

²⁶ Bã nga qa män e ma Jerusalem dã qa siqut iva qa rhon sãmäni ama qatnanaktpämda dã qaku inguna rha moe rhit len ga bã qaku rhat nanakt i qa di nak ama qatnanaktpämga na qa. ²⁷ Sokt di ma Barnabas ka met sä qa bã sage ama ngangda bã qa muqunäga sä qa bã ba rha. Qa qoar na rha mamär i sa ma Sol qa lu ma Engeska bã ma Engeska qa märhamän sävät ma Sol varhäm aa iska iva sae ma Damaskus näkt kosaqi qa qoar na rha sävät ma Sol i ama qraräqa na qa dap kä sameng nävät ma Jisas aa ngärhipki.

²⁸ Bã qale ma Sol qä na rha näkt isiska nanokt ka iva qat tet mät ama värhäm ma Jerusalem dã ama qraräqa na qa i qä sameng nävät ma Engeska aa ngärhipki. ²⁹ Dã qat tamän särha ama Judaqäna qärrarhani i rhat dräm dat tamän na ama Grikkäna arha enge dã qä na rha rhit beng bät a ne. Sokt di iarhakt di rhi siqut iva rha rhän bät anga iska iva rhi veng ga. ³⁰ Bã nga aa ruavek ama qatnanaktpämda rha räm doqoräkt dã rha met sä qa mämane sae ma Sisaria bã rha rhäk na qa sae ma Tarsus.

³¹ Dã nak as ama qatnanaktpämda moe e ma Judia bã ma Galili näkt ma Samaria di rhit ta ama bulap. Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät sämaqrot na rha dã qät täsläp pät a rha bã ama rhäqäp na ama ruvek tat dän sãmäni rha bã rha moe di qale rha na ama qutdrir sage ma Engeska.

Ma Pita Qa Mumäräs Pät Ma Ainions

³² Maos toqoräkt i ma Pita qat tet pät ama ngärhäktka moe dã qa met ivakt iva qä nãmäm närha ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Lida. ³³ Qa met bã sae dã qa

män bät ama ruqa qäarakni i rhat tes ka i ma Ainias. Qa di ama ngäñäpärhaqa qäarak i sokt tit ta qa mäni lai qäarak i sa qale qa vät ama ngärhäqyet da dävauŋ na ama qoeo. ³⁴ Dä ma Pita qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ainias, ma Jisas ma Kraïs sa qa mumäräs pät a nge. Ngia rhäranas bä ngia rhet sä gi gasgaska.” Dä qop ma Ainias ka märanas masägos.

³⁵ Ama ruvek moe qäarahani i rhat tas e ma Lida näkt pät ama ivärhäm ma Saron di nga rha lu ma Ainias toqoräkt dä rhat nanakt nä ma Engeska.

*Ma Ngämuqa Qa Märanas Nä Ma Dorkas Nämät
Ama Tñäpki Nävät Ma Pita*

³⁶ Dap e mät ama värhäm ama mor äm ma Jopa di qale aktni ama mudäsaqonggi e qäarakni i rhat tes ki i ma Tabita i na ama Grikkäna arha enge di ma Dorkas. Qi di vasägos dä qiat tualat na ama märirhong näkt kiat tatnärrha ama tläkta. ³⁷ Bä sädamär nä ma Dorkas i aräm gi bä qia ñäp näkt ta rhor at släqyige näkt ta mu ige mät ama qäväläm ba ama vätka inavuk. ³⁸ Ama värhäm ma Lida di äm nga e glaqot nä ma Jopa bä nga ama mudäsaqongda rha nari sävät ma Pita e ma Lida dä rha rhäk na ama ruiom nani a qa dä in nok pät a qa rhoqortäqyia, “Ai, ngi ang ngi lir ngi na un.”

³⁹ Dä soknga ma Pita qa met kä na iom bä nga rha män e ma Jopa dä rha artäm sä qa bä sainavuk sämät ama vätka aa qäväläm gärqomni i qali qi e. Bä ama maqosta moe di rhat mair namet a qa dap tit nok dap tir qur a qa rha ama srap näkt sävät angätni ama boi qärangätni i sa ma Dorkas kia mualat na ngät as toqoräkt i qiat däqäm.

⁴⁰ Dä ma Pita qa rhäk na rha moe nämät iomäkt ama vätka aa qäväläm näkt ka an da aa quum sä nas bä qä nän. Qa rhong sävät ka ñäp ki qa ruqi näkt kä qoar toqortäqya, “Tabita, ngia rhâranas.” Dä bañäm bät at täväs bä qia lu ma Pita dä qia märanas bä qia muqun. ⁴¹ Dä qa sangar at tärhäqyet näkt ka mair na qi.

Näkt ka mes ama qatnanaktpämda dä ama maqosta ivakt iva rhi lu qi i saqi sa qiat däqäm. ⁴² Bä ama ruvek moe e ma Jopa di rha nari ama enge sävät a qi bä ama rhäqäp na rha di rhat nanakt nä ma Engeska. ⁴³ Ma Pita di äkt näkt as kale qa e ma Jopa vät ama rhäqäp ama qunäng ge akni ama ruqa qäarakni i rhat tes ka i ma Saimon gäarak i qat dräm gät täkmu na ama släqyirhong angät ngädäng.

10

Ma Kornilius Ka Rhäkne Nani Ma Pita

¹ Dap toqoräkt di qale akni ama ruqa e ma Sisaria qäarakni i rhat tes ka i ma Kornilius. Qa di ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat tes ta i ma Guläñgi na ama Ulaqimärharhärhäkt nae ma Itali. ² Qa qä na aa es moe di rhat dräm di nän da arhä quum sä nas sage ma Ngämuqa dä rhat dräm dit kutdrir sagem ga mamär. Ma Kornilius di qat dräm gät bon nävät ama märmärgem bä iarhakt kärarhae i rhit läk näkt kat dräm gä nän sage ma Ngämuqa vasägos.

³ Maos pät akni ama qunäga nani äkt pät ama däpgharhong säpbängang dä qa lu ama ñämñämgi. Qa lu mamär na ama ensel nage ma Ngämuqa i qa

män gem ga dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Kornilius.” ⁴ Dä ma Kornilius kat lu qärak masirhat mät aa tlenga aa rhäkt dä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Engeska, mänia?”

Dä qa ensel qa muvät toqortäqyia, “Gia nän bä qärangätni gi vänbon bä ba ama tläktä di sa ma Ngämuqa qat dräm a ngät. ⁵ Ngi rhäk na anga gamoe sae ma Jopa ivakt iva rha rhän sä ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ma Pita. ⁶ Rhäkt di qale qa ge ma Saimon gäarakni i qat dräm gät täkmü na ama släqyirhong angät ngädäng näkt ka di aa vätka qa e vät a qoan.”

⁷ Bä nga ama ensel qärak i mai qa märhamän särhä ma Kornilius di qa met dä ma Kornilius ka mes aiomni aa larhiom ama udiom näkt sävät akni ama qatnanaktpämga ama ulaqimärhaarhäkt nämäni iarhäkt kärarhae i vasägos dä rhit lu vät a qa. ⁸ Bä ma Kornilius ka qoar na rha nä iarhongäkt moekt i sa irhong ngä märanas gem ga näkt ka rhäk na rha sae ma Jopa.

Ma Pita Aa Nämñämgi

⁹ Näkt nga mäniqunäng bät ama udiom na qa ama qunäga rhoqoräkt i rhat tet parhäm arha iska bä sa glaqot na ama mor äm ama värhäm di ma Pita di qa veng sävät ama vätka aa rhäng ivakt iva qä nän. ¹⁰ Ma Pita di äkt näkt ka nari i anoeng mä qa bä vadi va qa äs guani näkt nga rhit täkmü na ama tmäs dap ma Pita di qat lu ama nämñämgi. ¹¹ Qat lu i bän mäni ama usäpki näkt kat lu guani ani i ngäkt kre ama boiqi ama ara qi näkt bätbut sä qi sävät ivät näkt ngi qoar qre guavek tat sangar a qi nage at tärhäkt ama levaet tage dä rhage

dap ti nänbut sä qi. ¹² Näkt kale ama släqyirhong nä rhäqäsäk maos maos e väm gi qärqärhongni i irhong angärha qar ama levaet näkt kosaqi sävät arhongni gärqärhongni i irhong ngät dräm ngärhit trut pät ivät toqor ama uiuvärhirhong näkt sävät ama isäm nämät ama leqäs. ¹³ Dä ama eguinga qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Pita, ngia rhair bä ngi veng anga släktka bä ngia äs ka.”

¹⁴ Dä ma Pita qa muvät toqortäqyia, “Engeska, qoki va sirhäkt kaku inguna as mudu qaku ngua mä s guani qärqäni i qaku ama qumärqumär ini varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses.”

¹⁵ Dä saqi as ama eguinga qa märhamän särhäm ga bä maunmem doqortäqyia, “Qale ngiat tes guani i qaku ama qumärqumär ini qärqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ini i ama qumärqumär ini.”

¹⁶ Da ama nämnämg i arha ron di ma Ngämuqa aa enge sage ma Pita di ngä män madäpguamek dä ma Pita qa mer madäpguamek dä saqi sa rha rha ama boiqi masägos tävit säda ama usäpki arha ron.

¹⁷ Bä nga rhoqoräkt i ma Pita di qat tu aa snäng nani ama nämnämg i at tarimini dä ama gamoe qärrarhani i sa ma Kornilius ka rhäk na rha di rha räm na ama ivärhäs sä ma Saimon aa vätkä dä rha mair mät ama mor qi ama tmongi dä ma Saimon aa equp angärha väm. ¹⁸ Dä rha näs tävuk i rhi snanbät ivar ma Saimon gä rakni i rhat tes ka i ma Pita di qa ni i?

¹⁹ Bä as ma Pita di qat tu aa snäng bät ama nämnämg i dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Pita, ama gamoe ama dävaung na rha di rhit näm nani a nge. ²⁰ Ngia rhäranas bä ar sä nge sävät ivät. Qale ngi namer mä

rha dap ngi na rha ngän det inguna sa ngua rhäk na rha nani a nge.”

²¹ Dä ar sä ma Pita sävät ivät dä qä snanbät sä qä gamoe rhoqortäqyia, “Ngänit ñäm nani a ngo di aingo rhäkt. Mäniekt bä ngän män?”

²² Dä rha muvät toqortäqyia, “Ut män nage ma Kornilius kärakni i ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt. Qa di ama räkt ka ama ruqa dä ma Ngämuqa aa saqong dä qat dräm gät kutdrir sagem ga. Dä ama ruvek moe ama Judaqäna di rhat dräm dat tamän i ama ruqa ama mär qa na qa. Näkt ka di sa ama ensel ama qumärqumär qa qa rhodräp ka iva qä rhäkne nani a nge iva ngia rhet sagem ga va aa vätka ivakt iva qä nari agi gi nga enge.” ²³ Dä ma Pita qa ar sä rha iva qale rha gem ga bä va rha rhas pä ma Saimon aa vätka nävä iaqyäkt ama bängagi.

Ma Pita Qa Met Bä Sävä Ma Kornilius Aa Vätka

Bä nga duququ dä ma Pita qa nä qä gamoe rha met näkt sävät arhani ama gamoe ama qatnanaktpämda nae ma Jopa. ²⁴ Bä äkt i vanaia dä rha män e ma Sisaria. Ma Kornilius di sa qat dräm iva rha rhän dä sa qa rhäkne nani aa qärhae bä sävät aa ruavek mamär.

²⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Pita qa mon säp ma Kornilius aa vätka dä ma Kornilius ka rhäknais nani a qa bä qa an da aa quum sä nas säng ma Pita aa qar i qa von da aa qutdrir sävät a qa. ²⁶ Sökt di ma Pita qa sangar a qa namäk näkt kä goar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhair, aingo di nak kop ama ruqa na ngo.”

²⁷ Bä nga in damän särhäm ne rhoqoräkt dä in mon säva ama qäväläm buk pa vät bä ma Pita

qa lu ama ruvek ama rhäqäp na rha qärrahani i sa västämne na rha e. ²⁸ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Qunäga vät a ngän i qaku maräkt parhäm aut Muräkt iva anga Judaqa däktgyäm ga sämäni anga Jentailqa ura qäqi va qa rhet sagem ga bä qali liom moe. Sökt di sa ma Ngämuqa qa qur a ngo iva qale ngu names anga ruqa i ama vu qa ura i qaku ama qumärqumär qa da aa saqong. ²⁹ Bä äkt i nga ngän däkne nani a ngo dä qaku ngua mer dap ngua män. Dä var ngu snanbät sä ngän i ngän däkne nani a ngo iva iva?”

³⁰ Dä ma Kornilius ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Vät ama levaet na qa ama qunäga narhäkt di vät ama däpguarhong säpbängang dä ngu nän bä gua vätka dä ama ruqa väs däm ga masägos näkt ka mon mät ama boi qärangättni i qaliquäläe vät a ngät. Qa mair vät gu saqong ³¹ dä qa qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Kornilius, sa ma Ngämuqa qa nari gia nän dä qa lu qärangättni gi vänbon bä ba ama tläkta. ³² Va ngi rhäkne sae ma Jopa nani ma Saimon gäarakni i rhat tes ka i ma Pita. Qa di qat tas pä ma Saimon aa vätka glaqot na ama garäska näkt ma Saimon di qat dräm gät täkmu na ama släqyirhong angät ngädäng.’

³³ “Dä soknga ngua lir ngua rhäkne nani a nge dä mär gem nge masirhat bä ngia män. Bä aiut moe rhärhäkt di qali lut täqyerhäkt te vät ma Ngämuqa aa qäranas ivakt iva urhi nari iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Engeska qa rhäk na nge iva ngia rhamän särhäm ut nä irhong.”

Ama Jentailqäna Rhat Nari Ama Sameng Ama Mär Ngät

³⁴ Dä ma Pita qä nasäng i qat tamän doqortäqyia, “Rhäkt di nak as ngua lu mamär i ngäktki i nak ma Ngämuqa di sa qaku qat tatmät ³⁵ dap nani a qa na ama ruvek nävät ama ivätki moe qärrahani i rhit kutdrir sagem ga dä rhat tualat na ama märirhong. ³⁶ Sa ngänät dräm na ama enge iangärhäkt kärangät i sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngät bä ba ama Israelqäna. Iangärhäkt ama sameng ama mär ngät di ngät tamän i mamär iva ama bulap ngä rhän mänguräp mä ut ut nä ma Ngämuqa nävät ma Jisas ma Kraiskärakni i qa di sokt ka ma Engeska mamär bä ba ama ruvek moe.

³⁷ “Bä sa ngänät dräm na ama lat kärangätni i sa ngä märanas e ma Judia moe qärangät i mänasäng nae ma Galili nasot ama baptais iangärhäkt kärangät i ma Jon ga sameng sävät a ngät. ³⁸ Iangärhäkt ama lat di rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa muqunän bät ma Jisas na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama qrot bä qat tet tage rhage dä qat tualat na ama lat ama mär ngät näkt kat tumäräs pät ama ruvek moe qärrahani i qale rha vä ma Sämgä aa muräkt angärha rem inguna ma Ngämuqa qale qa gem ga. ³⁹ Aiut di sa ut lu iarhongäkt moe qärqärhong i ma Jisas ka mualat nä irhong bä rhäkt di urhi sameng sävät irhong bät ama Judaqäna arha ivärhäs dä e ma Jerusalem.

“Ama Judaqäna rha veng ga i rha ar mä qa sämäni ama ngämuga ⁴⁰ sokt di ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki vät ama dävaung na qa ama qunäga bä qa muqunäga nävät a qa. ⁴¹ Qa di qaku qa muqunäga nävät a qa bä ba ama ruvek moe dap sokt ka mualat toqoräkt bä bä ut aiut kärarhae i sa ut mäsdä ut näkt ut na qa nasot

toqoräkt i qa märanas nämät ama tñäpki. Aiut di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut ivakt iva nasot dä va urhi sameng nä iarhongäkt kärqärhong i sa ut lu irhong.

⁴² “Dä qosaqi qa qoar na ut iva urhi sameng bä ba ama ruvek dä va ut tamän i ngätki i nak ka di ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva qa rhatnävämmne na ama nñäpta bä qosaqi sävät ama ngätdäqämda. ⁴³ Ma Ngämuqa aa vämginarha moe di sa rha märhamän bät ama engätki sävät a qa i auge qäarak i qat nanakt na qa diva ma Ngämuqa qa qyiradeng na aa vuirhong nävät ma Jisas aa ngärhipki.”

Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa Ar Sä Qa Sävät Ama Jentailqäna

⁴⁴ Bä nga rhoqoräkt i ma Pita qat tamän bät tangät täkt ama enge dä ama ruvek moe qärrarhani i rhat nari aa sameng di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk pät a rha. ⁴⁵ Bä qä qatnanaktpämda qärrarhani i sa rha däkt säng mä rha qärrarhae i sa rha män di nä ma Pita di qräk mät ta inguna ma Ngämuqa qät tor na aa vänbon na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qäqi bä ba ama Jentailqäna. ⁴⁶ Inguna rha nari i rhat tamän na angätäni ama enge dä rhi nän sä ma Ngämuqa.

Dä ma Pita qä qoar toqortäqyia, ⁴⁷ “Rhärhae rhäkt di qaku mamär iva aung gä namair särhäm da iva qale rhi narha ama baptais na ama rigi i sa nguna rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhoqor ut.” ⁴⁸ Dä ma Pita qa qoar na rha iva rhi rha ama baptais na ama rigi nävät ma Jisas ma Krais aa

ngärhipki. Dä rha nän ma Pita iva as kale qa gem da vät anga marheka na ngät anga qunäng.

11

Ma Pita Qat Tuqunäga Sa Aa Lat Bä Ba Ama Qatnanaktpämda E Ma Jerusalem

¹ Ama ngangda näkt sävät ama qatnanaktpämda moe e ma Judia di rha nari ama enge sävät ama Jentailqäna i sa qäqi rha rha ma Ngämuqa aa enge. ² Bä nga rhoqoräkt i ma Pita qa met pävit bä sae ma Jerusalem dä ama Judaqäna ama qatnanaktpämda rhat don ga ³ i rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia mon säva ama ruvek arha vät kärarhani i qaku rha däkt ta bä ngia mäns ngi na rha.”

⁴ Bä äkt i ma Pita qä nasäng i qät täväktsäs mamär bä ba rha sävät iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä märanas ⁵ i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Qale ngo va ama värhäm ma Joppa bä ngu nän dä ngua lu ama ñämñämgi. Ngua lu guani ani i ngäkt kre ama boiqi ama ara qi näkt bätbut sä qi nävä usäp näkt ngi qoar qre guavek tat sangar a qi nage at tärhäkt ama levaet näkt ti nänbut sä qi bä sa äkt i qale ngo e. ⁶ Ngua ñäm säväm gi dä ngua lu ama släqyirhong nävät ivät kärqärhongni i irhong ngät dräm ngät tet nä irhong angärha qar ama levaet näkt sävät ama släkt ama ur ngät dä ama släqyirhong gärqärhongni i irhong ngät dräm ngärhit trut pävät toqor ama uiuvärhirhong näkt sävät ama isäm nämät ama leqäs. ⁷ Dä ngua nari ama eguinga i qat tamän särhäm ngo rhoqortäqyia, ‘Pita, ngia rhair bä ngi veng anga släktka bä va ngia äs ka.’

⁸ “Dä ngua muvät toqortäqyia, ‘Engeska, qoki va sirhäkt kaku inguna as mudu qaku ngua mäsguani rhoqoräkt kärqäni i qaku ama qumärqumär ini varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses.’

⁹ “Dä saqi as ama eguinga qa märhamän sävät a ngo bä maunmem na rhävono rhoqortäqyia, ‘Qale ngiat tes guani i qaku ama qumärqumär ini qärqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ini i ama mär ini.’ ¹⁰ Da ama ñämñämgi arha ron di ma Ngämuqa aa enge sagem ngo di ngä män madäpguamek dä ngua mer madäpguamek dä saqi sa rha rha iarhongäkt moe masägos tävit säda ama usäpki arha ron.

¹¹ “Rhoqoräkt di ama gamoe ama dävauung na rha rha män bä rhat mair dalek nä iaqäkt ama vätkä qärak i qale ngo e väm ga qärrarhani i sa rha rhäk na rha sagem ngo nae ma Sisaria. ¹² Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märhamän särhäm ngo iva qale maesäs pät a ngo dap mamär iva ngu na rha. Dä ngua met ngu na ama ngärhäqyet da sägäk na rha ama qatnanaktpämda nae ma Jopa bä ut moe ut met bä sae ma Sisaria dä ut mon sävä ma Kornilius aa vätkä. ¹³ Dä qa qoar na ut sävät ama ensel qärakni i qa lu i väs däm ga va aa vätkä bä iaqäkt ama ensel qa qoar toqortäqyia, ‘Ngi rhäkne sae ma Jopa nani ma Saimon gärakni i qosaqi rhat tes ka i ma Pita. ¹⁴ Va ma Saimon ga rhän sa ama enge bä ba nge qärangätni iva ngi nä gi qärhae moe diva ngäni rha ama mumaiar nävät a ngät.’

¹⁵ “Bä nga ngu nasäng iva nguat tamän dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk pät a rha rhoqor mäqi qre i qa rhäk pät a ut pät ma Pentikos angät kunäga. ¹⁶ Dä vuk pät a ngo i mudu

ma Engeska qa qoar toqortäqyia, ‘Ma Jon di qä baptais pät ama ruvek na ama rigi dap aingän diva ngäni rha ama baptais na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.’ ¹⁷ Bä ngakt bä ma Ngämuqa qa von da rhä iangärhäkt ama sägängät ama vänbon gärangät i sa mäqi qa von ut aiut kärarhae i ut nanakt nä ma Engeska ma Jisas ma Kraiis dä nga va mamär iva ngua rhair särhäm ma Ngämuqa sä iangärhäkt aa vänbon?”

¹⁸ Bä nga rha nari ma Pita i qa märhamän doqoräkt dä rhäksot na arha enge sävät a qa dap kinak ta an sä ma Ngämuqa i rhi qoar toqortäqyia, “Ari, bä äkt i sa qäqi ma Ngämuqa qa rhares pät ama Jentailqäna arha rhäng iva nga rhi näpgoer na nas dä va bä ba rha na ama iar ama sok täm ngät.”

Ama Qatnanaktpämda E Ma Antiok

¹⁹ Bä nga ama qatnanaktpämda qärrarhani i vräsmät na rha inguna rha nasäng iva rhi sangäm na rha mavängam doqoräkt i rha veng ma Stiven dä rha met bä qoki as däng na rha e vät ama ngärhäktka ma Fönisia dä säva ama urqa ma Saiprus näkt säva ama värhäm ama mor äm ma Antiok i rhat tet dä rhi sameng na ama enge sokt sage ama Judaqäna.

²⁰ Bä arhani nävät a rha ama qatnanaktpämda ama gamoe nae ma Saiprus dä näva ama värhäm ma Sairini di qosaqi rha met bä sae ma Antiok bä qosaqi rhi nasäng i rhat tamän särha ama Jentailqäna i rhi sameng bät a rha na ama sameng ama mär ngät sävät ma Engeska ma Jisas. ²¹ Bä ma Engeska aa qrot di nga e gem da bä ama ruvek kärarhani i ama rhodäm sä rha di masirhat di rhat

nanakt dä rha näpgoer na nas sage ma Engeska ma Jisas. ²² Bä ama sameng sävät tangät täkt ama lat di ngä met bä ama qatnanaktpämda e ma Jerusalem da nari sävät a ngät dä rha rhäk nä ma Barnabas sae ma Antiok.

²³ Bä nga sa qa män e bä qa lu i sa ma Ngämuqa qa ñäm sävät a rha maengätki dä mär gem ga dä qä nasäng i qä sämaqrot na rha iva rhat mair ma ama qrot dä va engätki nä qarakni arhä snängaqa sage ma Engeska ma Jisas ²⁴ inguna ma Barnabas di ama mär qa ama ruqa bä qa di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama qatnanakt. Bä äkt i ma Ngämuqa di qat tu ama rhäqäp na rha ama ruvek sae sävät ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda.

²⁵ Dä soknga ma Barnabas ka met sae ma Tarsus ivakt iva qä ñäm nani ma Sol ²⁶ bä nga qa män bät a qa dä qa met sä qa sae ma Antiok. Bä vät ama quiaqa ama rhäk täm ga dä ma Barnabas kä nä ma Sol di vasägos dä väspästämne na iom in na ama qatnanaktpämda bä ini su ama rhäqäp na rha ama ruvek. Bä ama ruvek kârarhani i rhit päs ma Jisas aa rhäng e ma Antiok di imäk äkt narhoer di ama ruvek tat tes ta i ama ruvek kârarhani i rhit päs ma Kraisa aa rhäng.

²⁷ Bä nga rhoqoräkt di arhani ma Ngämuqa aa vämginarha rha met inavuk nae ma Jerusalem bä sae ma Antiok. ²⁸ Akni nävät a rha qarakni i rhat tes ka i ma Agabus di qa mair näkt nävät ama Qloqaqa dä qat tamän na ama enge sävät ama qarhuqi iva qia rhet pät ama ivätki moe. Dä rhangät täkt ama lat di sa ngä män doqoräkt i ma Klodius di ma Sisar na qa bä ba ama Romgäna. ²⁹ Dä ama

qatnanaktpämda ak dä ak na rha di rhat tu arhä snäng iva rha rhat nävät a nas bä rhi von ama qatnanaktpämda qärrarhani i qale rha e ma Judia. Bä nani a rha iva rha rhatnärhäm da iva mamär vät ak dä ak na rha. ³⁰ Bä äkt i rha rhäk nä ma Barnabas kä nä ma Sol sa arhä vänbon bä ba ama qatnanaktpämda arha morta e ma Judia.

12

Ma Herot Ka Veng Ma Jems Dä Qa Mu Ma Pita Va Ama Tpäskiarharhäng

¹ Näkt pät iangärhäkt ama rhodäm dä ama vitnaqa ma Herot Agripa qa sangar arhani ama qatnanaktpämda i nani a qa iva qä sangäm na rha. ² Qa rhäkne iva rhi veng ma Jems ma Jon aa matka na ama ulaqi arha singi. ³ Bä nga qa lu i nävät ma Jems aa tñäpki dä märmär ge ama Judaqäna dä qosaqi nani a qa iva rhi sangar ma Pita. Bä qoki rhangät täkt ama lat ngä märanas pa aktni ama tmäski qäraktni i rhat tes ki i ama tmäski na ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis päm ngät. ⁴ Nasot toqoräkt i rha sangar ma Pita dä ma Herot ka mu qa va ama tpäskiarharhäng. Dä qa von däm ga bä ba ama levaet ama gulañ na ama ulaqimärharhärhäkt ivakt iva rhit lu vät a qa. Bä qat tu aa snäng iva qä vuk sä qa ivakt iva qa rhuräkt pät a qa da ama ruvek arhä saqong nasot ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova.

⁵ Bä ma Pita di qale qa va ama tpäskiarharhäng dap ama qatnanaktpämda di rhi nän ma ama qrot sage ma Ngämuqa sävät a qa.

Ama Ensel Qa Rhäväkt Sä Ma Pita Näva Ama Tpäskiarharhäng

6 Năva ama bāngagi iaqyăkt iva duququ dă va ma Herot kă rha qa săva ama murăkt di ma Pita qă mănătăm măngurăp ama udiom ama ulaqimărhindăkt dap sa rha qop măt aa rhăkt na ama udiom ama seniom. Dap aiomni ama udiom ama ulaqimărhindăkt di inăt mair bă init lu văt ama tpăskiarharhăng arha tmongi. ⁷ Ama ensel nage ma Engeska ma Ngămuqa văs dăm ga masăgos bă erait nage ama neraqa vuk pa ama tpăskiarharhăng. Qa rhăk măni ma Pita aa brăt năkt ka rhăqăm a qa bă qa qoar na qa rhoqortăqyia, “Ngi lir ngia rhăranas.” Dă băñ sa ama seniom nasăng ma Pita aa rhăkt angăt tpăs.

⁸ Dă ama ensel qa qoar na qa rhoqortăqyia, “Ngia rhon măt gi boi năkt ngi qop să gi sandal văt gia qar.” Dă ma Pita qa mualat toqorăkt. Dă ama ensel qă qoar na qa i, “Ngi rhon nă gi boiqi ama uiu qi văt a nas năkt pa ngit păs gua rhăng.” ⁹ Dă ma Pita qa văs aa rhăng navuk năva ama tpăskiarharhăng. Sokt di qaku qat drăm i nak iangărhăkt ama lat kărangăt i ama ensel qat tualat na ngăt di ngătki rhoqorăkt dap kat tu aa snăng i qat lu ama ñămñămgi. ¹⁰ In met e na ama narhoerqa ama ulaqimărhaarhăkt bă qosaqi ama udiom na qa bă in măn ge ama tmongi qăraktni i sa rha mualat na qi na ama ain i vukpuk să rha măt ki sămăt ama vărhăm. Me măt ama tmongi bă ba nas nanokt iom bă vuk să iom măt ki. Bă nga in met năva aitni ama isit dă sa qăbăs na ama ensel masăgos.

¹¹ Dă nak as ma Pita qa răm i ngătki dă qa qoar toqortăqyia, “Rhăkt di nguât drăm dap kaku ama udiom nă gu snăngaqa i nak ma Engeska

ma Ngämuqa qa rhäk na aa ensel ivakt iva qa rhatnärhäm ngo nämät ma Herot aa rhäkt dä nämät iarhongäkt kärqärhong i sa ama Judaqäna rhat tu arhä snäng iva rha rhualat nä irhong sävät a ngo.” ¹² Bä nga nasot i qunäga vät a qa sä rhangät täkt ama lat dä qa met säp ma Maria arha vätka qaraktni i ma Jon gäarakni i qosaqi rhat tes ka i ma Mak aa nanäk. Rhoqoräkt dap ama ruvek ama rhäqäp na rha di sa västämne na rha e bä rhi nän.

¹³ Ma Pita qa qut mät ama tmongi dalek dä ama latki ama rhuimgi qaraktni i rhat tes ki i ma Roda qia met ivakt iva qi lu i auge iaqäkt kät kut. ¹⁴ Bä nga qia räm bät ma Pita aa qän dä rhäqäp ki na ama märmärgem masirhat dä evär däm gi dap kaku qia rhar mät ama tmongi dap ki qoar toqortäqyia, “Ma Pita qa e mät ama tmongi.”

¹⁵ Dä rhi qoar na qi rhoqortäqyia, “Nak guani na nge.” Sökt di qoki as ki qoar i nak ngäktki. Dä qosaqi rhi qoar toqortäqyia, “Varis aa ensel iaqäkt.”

¹⁶ Dap ma Pita di qoki as kät kut mät ama tmongi bä nga rha rhar mät ama tmongi bä rha lu qa dä qräk mät ta masirhat.

¹⁷ Dä ma Pita qa siqutmät na aa rhäkt bä ba rha iva mänadin däm da dap ka rhäväktsäs bä ba rha i sa ma Engeska i qa artäm sa qa näva ama tpäskiarharhäng di rhoqoräkt. Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni qoar nä ma Jems kä na arhani ama qatnanaktpämda sävät tangät täkt ama lat kärangätni i ngä märanas.” Näkt ka met daqule rha bä sävät aosni ama ivärhäs.

¹⁸ Duququ vät duququs dä adädän ama ulaqimärharhärhäkt masirhat nävät iangärhäkt ama lat kärangät i mai ngä märanas pät ma

Pita. ¹⁹ Nasot toqoräkt dä ma Herot ka rhäkne bä rha ñäm nani ma Pita dä qaku rha män bät a qa. Dä ma Herot kät träbät sä iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt i ma Pita di qa ang nae rhoqor mäniekt? Dä qa rhäk na rha iva rhi veng ama ulaqimärharhärhäkt. Nasot dä ma Herot ka met nae ma Judia bä sae ma Sisaria bä qale qa e maqälak.

Ma Herot Aa Tñäpki

²⁰ Qaku ama mär mänguräp ma Herot kä na ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon dä soknga västämne na rha rhi nä ma Herot. Sa rha rha ma Blastus aa matnärhäm gäarakni i ama latka ama mär qa na qa bä bä ma Herot bä rhi nä ma Blastus di rha nän ma Herot iva ama bulap ngä rhän mänguräp mä rha. Rhoqoräkt dinguna rhat dräm dit ta ama tmäs nävät ma Herot aa ivärhäm.

²¹ Vät iaqäkt ama qunäga qäarak i sa ma Herot ka muqunän bät a qa dä qa mon mät ama vit-naqa aa boi näkt ka muqun mät aa mämugunäs na ama muräkt bä qät boda ama enge bä ba ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon. ²² Dä rhit nästäm i rhi qoar toqortäqyia, “Qaku ama ruqa qat tamän dap akni ama ngämuqa qat tamän doqoräkt.” ²³ Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä ama ensel nage ma ma Ngämuqa qa sangäm na qa inguna qaku ma Herot ka von da ama qutdrir sage ma Ngämuqa bä ama sirairhong ngät täs näda aa släqyige angärha ron bä dängdäng i qa ñäp.

²⁴ Sokt di qop ma Ngämuqa aa enge di ngät tualat masirhat bä vräs däm ngät. ²⁵ Bä nga ma Barnabas kä nä ma Sol di in däksot na aina lat kärangätni i qre va in dualat na ngät dä evär däm iom nae ma

Jerusalem bä sae ma Antiok dä in män sä ma Jon gäarakni i qosaqi rhat tes ka i ma Mak.

13

Rha Rhäk Nä Ma Barnabas Kä Nä Ma Sol Sa Ama Lat

¹ Näkt mänguräp ama qatnanaktpämda e ma Antiok di qale arhani ma Ngämuqa aa vämginarha e dä arhani qärrarhani i rhat dräm di su ama ruvek. Iarhakt di ma Barnabas dä ma Simeon gäarakni i qosaqi rhat tes ka i ma Niger dä ma Lusius käarakni i qa näva ama värhäm ma Sairini dä ma Sol näkt sävät ma Manain gäarakni i sa mudu inamäk di ama tpäskinaqa ma Herot aa ruaqa na qa. ² Bä nga rhoqoräkt i rhit bon da arha ansäs sage ma Engeska dä rhat teranot dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä qoar toqortäqyia, “Ngän datmät sä ma Barnabas kä nä ma Sol bä ba ngo ivakt iva in dualat na ama lat kärengätäni i sa ngua mes iom iva in dualat na ngät.” ³ Bä nga nasot i rha meranot dä rha nän dä rha mu arhä rhäkt da in bäs näkt ta rhäk na iom sä ma Ngämuqa aa lat.

Ma Barnabas Kä Nä Ma Sol Ini Sameng Bät Ama Ruvek Pät Ama Urqa Ma Saiprus

⁴ Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk nä ma Barnabas kä nä ma Sol sä ma Ngämuqa aa lat bä qa artäm sä iom sämät ama värhäm ama moräm ma Selusia bä in met mät ama mlauski nae bä säva ama urqa ma Saiprus. ⁵ Bä nga in män mät ama värhäm ama moräm ma Salamis dä in sameng nä ma Ngämuqa aa enge va ama Judaqäna arhä mämairväm. Bä nga rhoqoräkt dä ma Jon Mak di qosaqi qat tatnärhäm iom.

⁶ Rha met pät ama urqa moe bä dängdäng i rha män e mät ama värhäm ama mor äm ma Pafos. Dä rha män bät ama Judaqa e qarakni i ama vangbärhaqa dä ama iraski na qa ama vämginaqa qarak i rhat tes ka i ma Barjisas. ⁷ Qa di qät lu vät ama tpäskinaqa ma Sergius Paulus. Iaqaät ama tpäskinaqa di ama mädrämga masirhat dä qa rhäkne nani ma Barnabas kä nä ma Sol inguna nani a qa iva qä nari ma Ngämuqa aa enge. ⁸ Dap ma Barjisas di qosaqi rhat tes ka i ma Elimas bä rhat tes ka rhoqoräkt inguna qa di ama rhaqyaovämga bä qat tair särhä ma Barnabas kä nä ma Sol. Bä qä siqut iva qä näpgoer nä ma Sergius Paulus aa snängaqa i varis kä natnanakt nä ma Jisas.

⁹ Sukt di ma Sol qarakni i rhäkt di rhat tes ka i ma Pol di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qa näm maräkt sävät ma Elimas dä qä qoar toqortäqya, ¹⁰ “Ainge di ma Sämgä aa emga na nge bä ainge di ngiat dräm ngiat tair särhä iangärhäkt moe ama räkt ngät ama lat. Bä qosaqi rhäqäp nge na ama irasirhong maos maos. Nga qaku mamär iva mae vät a nge rhoqoräkt i ngit näpgoer na ama enge ama engätki na ngät sävät ma Ngämuqa? ¹¹ Rhäkt di ma Ngämuqa aa qrot diva ngärhi siqut na nge. Bä va ngi säsur bä va qaku ngi nalu ama qunäga aa saqong bä va as kale nge rhoqoräkt pät anga qäväläm.”

Dä qop pät iomäkt ama qäväläm dä ama busbuski dä ama bängangit ngä ong aa saqong bä qät surtägavät i qät täk mes nani aung ivakt iva qä er nanokt ka i qä sangar da aa rhäkt. ¹² Bä nga qarak kä tpäskinaqa qa lu iangärhäkt ama lat kărangät

i sa ngä märanas toqoräkt dä qat nanakt inguna qräk mät ka nävät ama rhisu sävät ma Engeska ma Jisas.

Ma Pol Qä Sameng Bät Ama Ruvek E Ma Antiok E Va Ama Ngärhäktka Ma Pisidia

¹³ Nae ma Pafos dä ma Pol qä na aa ruavek da ama lat angärha ron da met mät ama mlauski sämät ama värhäm ama mor äm ma Perga e vät ama ngärhäktka ma Pamfilia. Na äkt dä ma Jon Mak ka met daqule rha bä sa evär däm ga sae ma Jerusalem. ¹⁴ Nae ma Perga dä rha met bä rha rhäqär bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Antiok* e vät ama ngärhäktka ma Pisidia. Bä vät ama Sabat dä rha mon säva ama mämairqi bä rha muqun.

¹⁵ Nasot i akni ama ruqa qa mes ma Ngämuqa aa enge näva ama abukkina sä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä näva ama abukkina qärangätni i sa aa vämginarha rha säm a ngät dä ama narhoerta näva ama mämairqi rha rhäk na ama enge sage ma Solqäna rhoqortäqyia, “Aurha ruavek, ngakt bä angäna anga enge na ama sämaqrot bä ba ama ruvek di nani a ut masirhat iva ngän damän bät a ngät.”

¹⁶ Dä ma Pol qa mair dä qa siqutmät na aa rhäkt sävät ama ruvek iva mänadin däm da näkt kä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek nae ma Israel bä sävät ama Jentailqäna moe rhäkt kärarhani i ngänit kutdrir sage ma Ngämuqa, di as ngäni nari

* **13:14** Antiok Ama unbam na äm ama värham ma Antiok di am nga e. Aomni di äm nga e va ama ngärhäktka ma Siria bä rhom däkt ma Antiok di äm nga e va ama ngärhäktka ma Pisidia.

ngo! ¹⁷ Ama ruvek ama Israelqäna di sa arhä Ngämuqa qa ernanas ta aut mamäkkäna mudu näkt ka rhäkmämägän sa ama ruvek toqoräkt i qale rha e ma Isip näkt nasot dä qa er nanokt ta nämät iomäkt ama ivärhäm nä iangärhäkt aa qrot ama mor ngät. ¹⁸ Rha vit pa aa uväs sokt di qät lu vät a rha vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs i ngi qoar qre vät ama ruiom ama udiom na ama qoeo. ¹⁹ Ma Ngämuqa qa rhäksot na ama ngärhäqyet da unbem na ama enep na ama gulañ sa ama sägarhae nävät ama ngärhäkta ma Kenan näkt ka von da arha ivätki bä ba ama Israelqäna ivakt iva ama ngärhikkäna na rha e vät a qi. ²⁰ Iangärhäkt moekt ama lat kärangät i ngä män di ngi qoar qre vät ama levaet ama handret da ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ngät ama qoeo.

“Näkt nasot toqoräkt dä ma Ngämuqa qa märanas na ama matnävämnearha ivakt iva rhi rhoer nanokt ama ruvek bä dängdäng bät ama rhodäm i sa ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Samuel qa män. ²¹ Bä vät ma Samuel aa rhodäm dä ama Israelqäna rha nän ma Ngämuqa iva qa rhäranas na anga vitnaqa bä ba rha dä qa muqunän bät ma Sol ma Kis aa emga nämäni ma Benjamin aa enevaqi bä qale rha va aa muräkt angärha rem bät ama ruiom ama udiom na ngät ama qoeo. ²² Nasot toqoräkt i ma Ngämuqa qa rut nä ma Sol nae dä qa muqunän bät ma Devit bä arha vitnaqa na qa. Näkt kosaqi qa muqunäga sävät ma Devit bä qa qoar toqortäqyia, ‘Ngua lu ma Jesi aa emga ma Devit kärakni i qat dräm gät päs gu snängaqa aa rhäng bä va qa rhualat nä iarhongäkt moe qarqärhong i nani a ngo na qa iva qa rhualat nä irhong.’

²³ “Nävät tak täkt ama ruqa aa enevaqi nasot dä ma Ngämuqa qa rhäk nä ma Mumaiar ma Jisas sage ama Israelqäna i rhoqor varhäm aa enge na ama mumänaris. ²⁴ As pät ma Jisas aa mänmänäs angät kamäs dä ma Jon ama Baptais kä sameng bät ama Israelqäna iva rhi näpgoer na nas nämät arha vuirhong näkt pa rhi rha ama baptais. ²⁵ Bä nga rhoqoräkt i sa ma Jon gät täksot na aa lat dä qä qoar toqortäqyia, ‘Ngän du angän snäng i auge na ngo? Aingo di qaku iaqäkt na ngo qarak iva qa rhän sagem ngän. Qaku. Dap ka diva as dängdäng na qa nasot a ngo i qarakni i aa sandal di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhäväkt sa angät tängämitnäm nävät aa qar angät tpäs.’

²⁶ “Gua ruavek, aingän ma Abraham aa es na ngän näkt sävät a ngän ama Jentailqäna qärahani i ngänät dräm ngänit kutdrir sävät ma Ngämuqa, rhangät täkt ama enge sävät ama mumaiar di nak sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngät sagem ut moe. ²⁷ Ama ruvek kärarhani i rhat dräm dat tas e ma Jerusalem näkt sävät arhä narhoerta di nävät iangärhäkt arha lat kärangät i sa rha vodäm ma Jisas sämät ama tñäpki di rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge qärangätni i vasägos dä rhat tes ngät pät ama Sabat moe. Rhoqoräkt dinguna sa qaku qunäga vät a rha sä ma Jisas bä qosaqi qaku qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge.

²⁸ “Qaku rha män bät guani säng ma Jisas aa rhäng gärqäni iva rhi vodäm ga sämät ama tñäpki vät ini angät tpäs sokt di qop ta nän ma Pailat iva ma Jisas ka rhet sämät ama tñäpki. ²⁹ Bä nga rha mualat bä rhäksot nä iangärhäkt moe ama lat

sävät a qa värhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät dä sa rha rha qa samäk nämäni ama sämänanamuqa bä rha mas na qa mät ama ñäpka aa liqi. ³⁰ Sökt di ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki ³¹ bä vät ama rhäqäp ama qunäng dä väs däm ga ge ama ruvek kärarhani i mäqi sa rha met ti na qa nae ma Galili bä sae ma Jerusalem iarhakt kärarhae i rhäkt di rhi sameng mamär sävät a qa bä ba aurha ruvek.

³² “Bä rhakt di uni sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ngän sävät ma Ngämuqa aa enge na ama mumänaris bä ba aut mamäkkäna ³³ qärangätni i sa ngä mu angät släqyige bä ba ut arhä rhoes ut na ngän ama Jentailqäna rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qa märanas nä ma Jisas. Iangärhäkt ama lat di varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät pa ama unbem na qi ama mabuqi va ama Abuk na ama Mabu äkt i ma Ngämuqa qat tamän e rhoqortäqyia,

“ ‘Ainge di ngua emga na nge.

Rhäqyerhäkt di aingo di gi mamäk na ngo.’

³⁴ Bä qosaqi nani a un iva uni sameng bä ba ngän i nga ma Ngämuqa qa märanas nä ma Jisas nämät ama tñäpki iva qoki sa qaku saqi as kä nañäp di nak parhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Va ngu von ngän da ama modämne ama qumärqumär ngät dä ama engätki na ngät kärangätni i sa mudu ngua mumänaris bä bä ma Devit.’

³⁵ Bā äkt i qosaqi ma Devit kat tamän sävät ma Kraiss pät aktni ama mabuqi rhoqortäqyia,

“Va qaku ngi naqyiradeng nä gi Qumärqumärqa aa släqyige bā va säkt tām ige.’

³⁶ Bā nga nasot i ma Devit di qa mualat nä ma Ngämuqa aa lat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa imäk äkt pät iangärhäkt ama rhodäm näkt nga qa ñäp dä rha sasärhäm ga ge aa mamäkkäna dä säkt ta aa släqyige. ³⁷ Dap ma Kraiss kärakni i sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki di qaku säkt ta aa släqyige.

³⁸ “Bā nga rhoqoräkt dä nani a ngo iva qunäga vät a ngän, gua ruavek, i nävät ma Jisas di urhi sameng bā ba ngän na ama mär ngät ama enge i ma Ngämuqa di qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong. ³⁹ Bā nävät ma Jisas di iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa diva isiska vät a rha nämät iarhongäkt moe qärqärhong i qaku mamär iva isiska vät a rha nämät irhong barhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. ⁴⁰ Bā va ngänit lu vät a nas mamär i varis agini qärqäni i mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha märhamän bät ini di varis ini ngä namän bät a ngän doqoräkt i rha sām i sa ma Ngämuqa qa märhamän doqortäqyia,

⁴¹ “‘As ngäni lu i aingän gärrarhae i ngän damän mava na ngo
diva qräk mät ngän masirhat dä va qäbäs na ngän

inguna nguat tualat na angätni ama lat pät angän
dodäm bā iangärhäkt ama lat diva qaku

ngänät nanakt na ngät näma dä äkt bä aung
gat tamän särhäm ngän sävät a ngät.’ ”

⁴² Bä nga ma Pol qä nä ma Barnabas in det näva
ama mämairqi dä ama ruvek ta naing bät iom iva
saqi as pa in dän bät iak navuk ama Sabat bä va
in damän särhäm da masirhat sävät ma Ngämuqa
aa enge qärangätni i rhäqyerhäkt dä sa in damän
bät a ngät. ⁴³ Bä nga nasot i vräs na ama ruvek
moe näva ama mämairqi dä ama rhäqäp na rha
ama Judaqäna näkt sävät arhani ama Jentailqäna
qärrarhani i sa rha näpgoer na nas mamär sämäni
ama Judaqäna arhä qatnanakt di rha moe rha met
nasot ma Pol qä nä ma Barnabas. Bä in damän
särhäm da dä init täktäm bät a rha iva as ti rhät
arhä qatnanakt mäni ma Ngämuqa inguna nävät aa
nämsävätki bä ba rha.

⁴⁴ Bä sa nga vät iaqäkt ama Sabat inavuk dä
qorhäs iva ama ruvek moe nämät iomäkt ama
värhäm ama mor äm bästämne na rha ivakt iva
rhi nari ama enge sävät ma Engeska ma Jisas.
⁴⁵ Bä nga ama Judaqäna arhä narhoerta rha lu qä
gulañ na ama ruvek toqoräkt dä rhäqäp ta na ama
snängaqa ama vu qa dap tat tamän mava na ama
enge qärangätni i ma Pol qat tamän bät a ngät.

⁴⁶ Dä ma Pol qä nä ma Barnabas di ama qraräk
iom dä in muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nak
mamär iva uni sameng nä ma Ngämuqa aa enge
narhoer bä ba ngän. Sökt dinguna sa ngän mer
tangät täkt aurha enge dä rhoqoräkt dä sa ngän
däksärhäm mes dä as ngäni lu iva un det sage ama
Jentailqäna bä va uni sameng bät a rha. ⁴⁷ Un du-
alat toqoräkt di varhäm ma Engeska ma Ngämuqa

aa rhäkne bä ba un i qat tamän doqortäqyia,

“ Sa ngua armeng däm nge iva ama neraqa na nge
 bä ba ama Jentailqäna
 bä va ngia rhet sa ama sameng ama mär
 ngät sävät ama mumaiar säda ama ivätki at
 tärhäkt moe.’ ”

⁴⁸ Bä nga ama Jentailqäna rha nari rhoqor täkt
 dä mär gem da dä rhi qoar i ama enge sävät ma
 Jisas di ama mär ngät näkt iarhakt moe qärrarhae i
 sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a rha iva rha säva
 ama iar ama sok täm ngät di rhat nanakt.

⁴⁹ Bä ama enge sävät ma Jisas di vräs däm
 ngät pät iaqäkt moe ama ngärhäktka. ⁵⁰ Dap
 ama Judaqäna arhä narhoerta di sa rhat tuinirqi
 mänguräp arhani ama evop kärrarhani i ama moräs
 na rha qärrarhae i rhat nanakt toqor ama Judaqäna
 rhi na arhani ama narhoerta ama gamoe nävä
 iomäkt ama värhäm ama mor äm bä iarhakt ama
 ruvek di rhi nasäng iva rhi sangäm nä ma Pol qä
 nä ma Barnabas mavängam bä rha qutmäs a iom
 nävät arhä ngärhäktka.

⁵¹ Dä soknga ma Pol qä nä ma Barnabas in
 suqup ina qar sa ama rhabuqi samäk nävät ina
 qar angärha rem. In mualat toqoräkt di ama
 muqunängi na qi i sa ma Ngämuqa qär qur iarhakt
 ama ruvek nae ma Antiok näkt in met bä sämät
 ama värhäm ama mor äm ma Aikoniam. ⁵² Sökt di
 ama qatnanaktpämäda e ma Antiok di rhäqäp ta na
 ama märmärgem masirhat dä ama Qloqaqa ama
 Qumärqumärqa.

14

Ma Pol Qä Nä Ma Barnabas Ini Sameng Bät Ama Ruvek E Ma Aikoniam

¹ Bä nga ma Pol qä nä ma Barnabas in män e ma Aikoniam dä in mualat toqorne e ma Antiok i in mon bä säva ama Judaqäna arhä mämairqi. Bä nga sae dä ini sameng nä ma Ngämuqa aa enge bä iangärhäkt ama enge di ngärhit kut bä ama mor ngät ama rhodäm sa ama Judaqäna dä ama Jentailqäna di rhat nanakt nä ma Jisas. ² Dap ama Judaqäna qärrahani i qaku rhat nanakt di rha muinirqi mänguräp ama Jentailqäna bä ama vu da arha ron sävät ama qatnanaktpämda.

³ Dä soknga in sangar na nas e mauiu. Bä qaku init len dap ini sameng nä ma Ngämuqa aa enge sävät aa ñämsävätki bä ma Ngämuqa qat tualat na ama muqunän ama nañis ngät ngä na ama lat kärangätni i ngät dän masärmän gem iom.

⁴ Dä ama ruvek mät iomäkt ama värhäm ama mor äm di mat mät ta bä arhani di dächtgyäm da mäni ama Judaqäna dap arhani di dächtgyäm da ge ama ngangiom. ⁵ Dä ama Judaqäna rhi na ama Jentailqäna näkt sävät arhä narhoerta di rha siqut iva rhi sangäm nä ma Pol qä nä ma Barnabas iva rhi rhumät na iom na ama dui bä va ini ñäp ⁶ sokt di in nari sävät iaqäkt arhä snängaqa qäarakni i sa rha muräkt täm ga dä soknga ina ang bä säva ama värham ama gaini na am ma Listra näkt ma Derbe bä särhagesärhage na am bät ama ngärhäkta ma Likonia ⁷ bä qoki as ini sameng na ama sameng ama mär ngät.

Ma Pol Qä Nä Ma Barnabas In Dualat E Ma Litra Dä Ma Derbe

⁸ E ma Litra di akni ama ruqa qa e qäarakni i qat muqun i aa qar ngä ñäp. Mudu aa nanäk kia sa qa i sa ama vakt pät aa qar bä qaku qat tet. ⁹ Qat nari ma Pol toqoräkt i qat tamän. Dä ma Pol qa ñäm maräkt sävät a qa dä qa lu i qat nanakt bä mamär iva qä rha ama mumäräspät ¹⁰ dä qa näs sävät a qa rhoqortäqyia, “Ngia rhair vit!” Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä qäarak ka märanas masägos bä qä nasäng i qat tet.

¹¹ Ba nga ama ruvek ta lu iangärhäkt ama lat kärängät i sa ma Pol qa mualat na ngät dä rhit nästäm dävuuk na ama Likoniaqäna arha enge i rhi qoar toqortäqyia, “Rhiom däkt di iom doqor ma Ngämuqa näkt sa ar sä iom sagem ut bä in mu ama släqyige vät a nas!” ¹² Dä rha mes ma Barnabas i ma Sus dap ta mes ma Pol i ma Hermes inguna ma Sus di arhä ngämuqa ama tpäski na qa dä ma Hermes di arhä ngämuqa qäarakni i ama engemätka.

¹³ Bä ama pris kärakni i qat dräm gat tualat pa arhä ngämuqa ma Sus aa ansäspämgi ama mor qi qäarakni i qia e dalek nä iomäkt ama värhäm di qa män sa ama bulmakaoqäna dä ama ngualäñngualañ sämät ama värhäm angärha tmongi. Qa mäqäne rhoqoräkt dinguna nani a qa qä na ama gulañ na ama ruvek iva rhi väs ama vodämes sage ma Pol qä nä ma Barnabas.

¹⁴ Näkt nga qä ngangiom ma Barnabas kä nä ma Pol in nari sävät iangärhäkt arhä snängaqa rhoqoräkt dä in gyiret mät in boi ivakt iva ini qur a rha i arhä snängaqa di qaku maräkt toqoräkt näkt ina ang masirhat bä samuk sä mänguräp kä

gulãñgi dap init nãs tävuk toqortäqyia, ¹⁵ “Aruvek, mäniekt bä ngän dualat toqor täkt? Nak kop aiun di ama ruiom na un doqor ngän. Ünät dän sa ama sameng ama mär ngät bä uni qoar na ngän iva ngän det daqule iangärhäkt angäna lat kärangätni iva ama suk pa angät kamäs bä va ngäni rhong sage ma Ngämuqa ama ngätäqäm ga. Qa di sa qa säm ama ivätki dä ama usäpki dä ama garäska bä sä ne nä iarhongäkt moe väm ngät. ¹⁶ Mudu di ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek kärarhani i qaku rha nämäni qa bä rhat tet parhäm arhä snängaqa maräkt. ¹⁷ Ngätki i qa qyiradeng nä iarhakt ama ruvek sokt di qoki as kär qur a ngän däm mes na aa lat. Qär qur a ngän da aa lavuqi rhoqoräkt i qat tualat na ama mär ngät ama lat i qät boda ama suigi nämät ama leqäs dä ama tmäsnirhong ngärhit sa varhäm angät todäm dä qät täkmämägän sä ngän na ama tmäs dä qät täqäp ngän na ama märmärgem.”

¹⁸ Nämä dä ma Pol qä nä ma Barnabas in märhamän bät tangät täkt ama enge sokt di aqrot gem iom iva inin mae vät a rha iva qale rhi naväs ama vodämes sagem iom.

Rha Rhumät Nä Ma Pol Na Ama Dui E Ma Listra

¹⁹ Nasot dä arhani ama Judaqäna rha män nae ma Antiok dä ma Aikoniam bä rha artäm sa ama ruvek arhä snängaqa sävät a nas nävät ma Pol qä nä ma Barnabas. Näkt ti na ama ruvek ta rhumät nä ma Pol na ama dui näkt ta ardrän na qa bä sä dalek na ama värhäm i rhat tu arhä snäng i sa qa ñäp. ²⁰ Nasot dä ama qatnanaktpämäda rha ing däm ga dä qarak ka märanas bä qa mon savuk sämät

ama vārhām. Nākt kale qa bā duququ dā qā nā ma Barnabas in mārānas bā in met sae ma Derbe.

²¹ Bā nga in sameng na ama sameng ama mār ngāt māt ma Derbe dā sa ina artām sa ama rhāqāp na rha arhā snāngāqa sāmāni ma Jisas bā rhat nanakt na qa. Nasot dā saqi sa evār dām iom bā sae ma Listra bā sāmāt ama vārhām ama mor ām ma Aikoniam bā sāmāt ma Antiok pa ama ngārhāktka ma Pisidia ²² bā init sāmaqrot na ama qatnanaktpāmda dā init tāktām bāt a rha iva rhat mair maengātki māni arhā qatnanakt i ini qoar na rha rhoqortāqyia, “Nak koki va u rhet da ama mārānga aa ron masirhat ivakt iva u rhon sāp ma Ngāmuqa aa Murāktpām.” ²³ Ma Pol qā nā ma Barnabas ina armeng da ama morta bā ba ama gulañ na ama qatnanaktpāmda asāgākt asāgākt ivakt iva rhit lu vāt a rha nākt ini nān dap in deranot dap init bon dām da sage ma Jisas i qop nguna sokt ka qārakni i sa rha at arhā qatnanakt māni qa.

Evār Dā Ma Pol Qā Nā Ma Barnabas Sae Ma Antiok E Va Ama Ngārhāktka ma Siria

²⁴ Bā nga nasot i in met da ama ngārhāktka aa ron ma Pisidia bā rhāksot dā in mār ba ama ngārhāktka ma Pamfilia ²⁵ bā nga e ma Pamfilia dā in sameng na ama sameng ama mār ngāt māt ama vārhām ama mor ām ma Perga nākt nae dā in met māmāne bā sāmāt ama vārhām ama mor ām ma Atalia. ²⁶ Nae ma Atalia dā evār dām iom sae ma Antiok e ma Siria māt ama mlauski. Māqi rhoqorākt i in dārānas nae ma Antiok dā ama qatnanaktpāmda rha vodām iom sāp ma Ngāmuqa aa ñāmsāvātki sā ma Ngāmuqa aa lat bā dāngdāng i sa in dāksot na ngāt tākt.

²⁷ Bä nga in män e ma Antiok dä in mes ama qatnanaktpämda sävät a ne bä in muqunäga vät a rha sävät iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mualat nä irhong bät a iom bä sävät ama Jentailqäna i sa ma Ngämuqa qa mu ama iska bä ba rha iva rhat nanakt toqoräkt. ²⁸ Bä qali liom e mauiu in na ama qatnanaktpämda.

15

Ama Mämugunäs E Ma Jerusalem

¹ Arhani ama gamoe di ar sä rha nae ma Judia bä sae ma Antiok bä rhi su ama qatnanaktpämda rhoqortäqyia, “Ngakt bä qaku rha däkt säng mä nge varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses diva qaku ma Ngämuqa qä namumaiar nge.” ² Bä iangärhäkt ama rhisu ngä märanas na ama qrot ngät mamär ama enge bä qä gamoe rha veng bät a ne sä ngät ti nä ma Pol qä nä ma Barnabas dä soknga ama qatnanaktpämda rha armeng dä ma Pol qä nä ma Barnabas näkt sävät arhani nämäni ama qatnanaktpämda iva rha rhet sae ma Jerusalem sage ama ngangda rhi na ama morta ivakt iva rha rhamän bät a ne sävät iangärhäkt ama enge qärangät i sa ngä märanas.

³ Dä soknga ama qatnanaktpämda nae ma Antiok ta rhäk nä ma Pol qä nä ma Barnabas sae ma Jerusalem. Bä nga rhat tet mät ama ngärhäqyiom ma Fonisia dä ma Samaria dä rhi sameng bä ba ama qatnanaktpämda e sävät ama Jentailqäna i sa rha näpgoer na nas bä rhat nanakt nä ma Ngämuqa. Bä iarhakt moe ama qatnanaktpämda di mär gem da masirhat nävät tangät täkt ama enge qärangätäni

i sa rhat nari ngät. ⁴ Bä nga ma Polqäna rha män e ma Jerusalem dä ama qatnanaktpämda rhi na ama ngangda näkt ama morta nae rha ar sä rha. Dä ma Pol qä nä ma Barnabas in muqunäga vät a rha sävät iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mualat nä irhong bät a iom mänguräp ama Jentailqäna. ⁵ Di nak arhani ama qatnanaktpämda qararhani i rha nämäni ama Farisiqäna di rha mair dä rhi qoar toqortäqyia, “Ama Jentailqäna di nak pa as ti däktsäng mä rha näkt tit päs ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses angärha rhäng.”

⁶ Dä ama ngangda dä ama morta di västämne na rha bä rhat tamän särhäm ne sävät iangärhäkt ama enge sävät ama Jentailqäna. ⁷ Rha märhamän särhäm ne mauiu näkt mamär dä ma Pita qa mair dä qa qoar na ama mämugunäs toqortäqyia, “Gua ruavek, sa ngänät dräm i mudu imäk äkt di ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngo nä mänguräp mä ngän ivakt iva ama Jentailqäna rhi nari ma Ngämuqa aa enge nämät gua vämgi bä va rhat nanakt nä ma Jisas. ⁸ Ma Ngämuqa qarakni i qat dräm ama ruvek arhä snängaqa di qa qur a ut i qosaqi sa qa ar sa ama Jentailqäna. Qa qur a ut di nä iomäkt i qa von da rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhoqorne na ut i qosaqi qa von ut täm ga. ⁹ Qa mualat sä ut toqorne na ama Jentailqäna i qä qumär arhä mungäsäng nävät arhä qatnanakt mäni ma Jisas.

¹⁰ “Bä rhäkt di nak nga nani a ngän iva ngäni lu ivar ma Ngämuqa qar qur toqoräkt i ngän du ama märänga da ama Jentailqäna ama qatnanaktpämda arha lang? Ngu snanbät toqor täkt di sa nguna ut dräm i aiut ut na aurha morta di sa qaku mamär

vät ut iva urhit ta ama märänga rhoqoräkt. ¹¹ Nak kaku maräkt toqoräkt! Dap ut nanakt i nak kop sokt nävät ma Engeska ma Jisas aa ñämsävätki dä va qa rhumaiar ut. Di nak kop toqorne na rha i qosaqi va qa rhumaiar ta.”

¹² Iarhakt moe ama ruvek pät iosäkt ama mämugunäs di mänadin däm da rhoqoräkt i ma Barnabas kä nä ma Pol in damän särhäm da sävät ama muqunän ama nañis ngät ngä na ama lat kärangätni i ngät dän masärmän gärangät i sa ma Ngämuqa qa mualat na ngät nävät a iom mänguröp ama Jentailqäna.

¹³ Bä nga in damän bä rhäksot dä ma Jems ka märhamän doqortäqya, “Gua ruavek, as ngäni nari ngo. ¹⁴ Sa ma Saimon ga rhodäm ba ut sävät ma Ngämuqa i qa er qa män sage ama Jentailqäna rhoqoräkt ivakt iva qä rha arhani nävät a rha bä ba nas. ¹⁵ Bä rhoqoräkt dä ama enge qärangätni i sa mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm a ngät di ngä mu angät släqyige vät a nas. Iangärhäkt ama enge di ngät tamän doqortäqya,

¹⁶ “Va nasot dä va evär däm ngo
bä saqi as ngua rhäranas nä ma Devit aa muräktpäm gärangätni i mudu arpus na ngät.

Näma dä mava na ngät sokt diva saqi as ngu slamär na ngät bä va ngua rhumamär na ngät.

¹⁷⁻¹⁸ Nasot dä va arhani ama ruvek
bä sävät ama Jentailqäna moe qärarhani i rhat tes nas nä gu ngärhipki

diva rhit ñäm mamär nani a ngo. Ma Ngämuqa qarakni i qat tualat nä rhärhong dakt di sa mudu inamak di qat tamän sävät tärhong dakt bä ba ama ruvek.’ ”

¹⁹ Dä ma Jems ka qoar toqortäqyia, “Dä soknga aingo gu snängaqa di ama Jentailqäna qärrahani i rhit näpgoer na nas sage ma Ngämuqa diva qale urhit bon da rha ama märänga. ²⁰ Dap kinak pa urhi säm sävät a rha bä urhi qoar na rha iva qale rhi namäs guani qärqäni i sa rha vodäm ini sage arhä ngämuqa ama iras mät ka. Dä qosaqi va qale rhi namualat na anga vuini na ama qavatka dä va qale rhi namäs anga släkt nävät ama släktka qarakni i sa rha rhäkbrät pät aa qän bä qa ñäp näkt pa qosaqi qale rhi namäs anga släkt nävät ama släktka qarakni i as kaku rha er ta andräp pä m ga sa aa biaska.

²¹ “Inguna mudu imäk äkt di rhi sameng bä ba ama ruvek sävät ma Moses aa enge va ama värhap moe bä sa rhat tes ngät pa ama mämairväm bät ama Sabat moe.”

Ama Abuqit Sage Ama Jentailqäna Ama Qatnanakt Pä m Da Nage Ama Mämuqunäs E Ma Jerusalem

²² Dä ama ngangda näkt ama morta näkt sävät ama qatnanaktpäm da rha moe rha mu arhä snäng iva rhi armeng dä guavek arha anga gamoe iva rhi rhäk na rha sae ma Antiok ti nä ma Pol qä nä ma Barnabas. Dä rha armeng da ama udiom ama qatnanaktpäm da arhä narhuiriom gärqiomni i ma

Judas kärakni i rhat tes ka i ma Barsabas näkt ma Sailas.

²³ Rha rhäk nä ma Polqäna sa ama abuqit kärqitni i sa rha säm ama enge vä bit sävät ama Jentailqäna ama qatnanaktpämda qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Aitut angäna ruavek ama ngangda dä ama morta di urhit täk na aut märmärgem sagem ngän ama Jentailqäna ama qatnanaktpämda e ma Antiok dä vät ama ngärhäqyiom ma Siria dä ma Silisia. ²⁴ Ut nari sävät arhani qärrarhani i sa rha met sagem ngän dap kaku rha rha anga rhares nagem ut bä rha slava na ngän bä rha muinirqi na angän mädräm na arha enge. ²⁵ Dä soknga ut te di ut moe di sa ut tares ba ne bä urha armeng da arhani ama gamoe bä ut täk na rha sagem ngän di rhi na aurha ruaiom mamär ma Barnabas kä nä ma Pol. ²⁶ Rhiom däkt di qaku init len dap in bon da aina iar bä in det dä ini sameng nä ma Engeska ma Jisas ma Kraisa aa ngärhipki. ²⁷ Bä ma ut i urhit täk nä ma Judas kä nä ma Sailas ivakt iva ini rharespäm nä rhangät täkt ama enge vät tit täkt ama abuqit kärqitni i sa ut säm a ngät pä bit.

²⁸ “Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa matnärhäm ut bä ut moe di aut snängaqa ama sägäk i vadi va qale ut navon ngän da anga märänga dap sokt pa ngän det nasot taerhangät ama muräkt ama märän bäm ngät kärangätni i ngät tamän iva ²⁹ qale ngän namäs guani ani i sa aung ga vodäm ngät na ama vodämes sage aa ngämuqa ama iras mät ka dä va qale ngän namäs anga släkt nävät ama släktka qärakni i as kaku rha er ta andräp pämgä sa aa biaska dä va qale ngän namäs anga släkt nävät ama släktka qärakni i rha rhäkbrät pämgä aa qän

bä qa ñäp dä va qale ngän dualat na anga vuini na ama qavatka. Va ngäni slamär ba nas kre i ngän det parhäm dangät täkt ama muräkt.

“Mamär iva ama modämne sävät a ngän.”

³⁰ Qä gamoe di sa rha rhäk na rha dä rha met mämane bä sae ma Antiok dä rha västämne na ama ruvek bä rha von da ama abuqit bä ba rha. ³¹ Bä ama ruvek ta mes pa ama abuqit dä mär gem da nävät ama enge na ama sämaqrot. ³² Bä ma Ngämuqa aa vämginaiom ma Judas kä nä ma Sailas di in märhamän bät ina enge masirhat i in däsläp pät a rha dä in sämaqrot na ama qatnanaktpämda e ma Antiok.

³³ Qale ma Judas kä nä ma Sailas pät ama marheka na ama tadinimek. Bä nasot dä ama qatnanaktpämda nae ma Antiok ta rhäk na iom sa ama modämne na ama bulap sävät ina iska sage ina ruvek e ma Jerusalem. ³⁴* ³⁵ Dap ma Pol qä nä ma Barnabas di qali liom e bä in na arhani ama rhäqäp na rha rhi sameng na ama enge sävät ma Engeska.

Vräs Mät Ma Pol Qä Nä Ma Barnabas Nävät Ama Märänga

³⁶ Qale bä maos dä ma Pol qa qoar nä ma Barnabas toqortäqya, “Rhäkt di evär däm un bä va uni ñämdäm närha auna ruavek ama qatnanaktpämda mät iaväkt ama värhap kärqapni i sa un sameng na ama enge sävät ma Engeska e dä va uni lunärhäm

* **15:34** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qaku rha säm ini sae. ‘Sokt di ma Sailas di qa mu aa snäng iva as kale qa e.’

da sa arhä qatnanakt.” ³⁷ Ma Barnabas di nani a qa iva qä nä ma Jon gäarakni i qosaqi rhat tes ka i ma Mak iva rha moe rha rhet ³⁸ sokt di ma Pol di qat tu aa snäng i qaku maräkt toqoräkt iva qä na rha inguna mäqi qa ang daqule rha sä ma Ngämuqa aa lat e ma Pamfilia bä qaku rha moe rha mualat bä dängdäng i sa rhäksot na ngät.

³⁹ Dä ama märänga ama mor qa qa män mänguräp mä iom bä bän mät iom na äkt. Dä ma Barnabas ka rha ma Mak bä in met mät ama mlauski sae ma Saiprus ⁴⁰ dap nga ma Pol di qa mat sä ma Sailas pa aa rhäng näkt ama qatnanaktpämda rha vodäm iom säp ma Engeska aa nämsävätki arha rem. ⁴¹ Dä qa met e vät ama ngärhäqyiom ma Siria dä ma Silisia bä qät sämaqrot na ama qatnanaktpämda arhä qatnanakt.

16

Ma Timoti Qa Mon Sämäni Ma Pol Qä Nä Ma Sailas

¹ Ma Pol di qa met sae ma Derbe näkt nasot dä qa met sae ma Listra näkt akni ama mudäsaqongga qäarakni i rhat tes ka i ma Timoti di qat dräm gat tas e. Aa nanäk di ama Judaqi näkt ama qatnanakt päp gi dap aa mamäk di qa nävät ama Grikkäna. ² Ama qatnanaktpämda e ma Listra dä e ma Aikoniam di rhat dräm di nän sä qa nävät aa lat ama mär ngät. ³ Dä ma Pol nani a qa iva qä rha qa iva rha moe rhat tet sä ma Ngämuqa aa lat dä soknga qa däktsäng mä qa. Qa mualat toqoräkt inguna nävät ama rhäqäp na rha ama Judaqäna qärrarhani i qale rha e ma Listra bä rha moe rhat dräm i aa mamäk di ama Griikka.

⁴ Bä nga rhat tet mät ama värhap i nämät aom bä sämät aom dä rhit bon ama Jentailqäna ama qatnanaktpämda rha ama snängaqa qärakni i ama ngangda rhi na ama morta nae ma Jerusalem sa rha muräkt täm ga iva rhit päs aa rhäng. ⁵ Nävät tangät täkt arha enge qärängätni i rhat tamän bät a ngät dä rha sämaqrot na ama rhäqäp na rha ama qatnanaktpämda arhä qatnanakt dä ama rhäqäp na rha ama ruvek pät ama qunäng moe nasot a ne di rhit näpgoer na nas bä rhat nanakt nä ma Jisas.

Ma Pol Qa Lu Ama Nämñämgi Säväät Ama Ruqa Näva Ama Ngärhäktka Ma Masedonia

⁶ Dä ma Polqäna di rha met pät ama ngärhäqyiom ma Frigia dä ma Galesia sokt di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa mair särhäm da iva qale rhi nasameng nä ma Ngämuqa aa enge e vät ama ngärhäktka ma Esia. ⁷ Bä nga rhat tet bä rha män e mät ama nägoeqa mänguräp ama ngärhäktka ma Misia dä ma Bitinia dä rha siqut iva rha rhon säva ama ngärhäktka ma Bitinia sokt di ma Jisas aa Qloqaqa qaku qa rhares pät arha rhäng. ⁸ Dä soknga rha met e vät ama ngärhäktka ma Misia bä rha met mämane bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Troas.

⁹ Bä nga näp bängagi rhoqoräkt dä ma Pol qat lu ama nämñämgi säväät ama ruqa nae ma Masedonia i qat mair dap kä nagukt pät a qa rhoqortäqyia, “Vadi va ngia rhet inamuk sarhe ma Masedonia bä ngia rhatnärhäm ut.” ¹⁰ Bä nga nasot toqoräkt i ma Pol qa lu ama nämñämgi dä ut täkmu na nas näkt ut märanas masägos iva u rhet sae ma Masedonia inguna ut tu ut snäng i ma Ngämuqa nani a qa na

ut iva urhi sameng na ama sameng ama mär ngät
bä ba ama ruvek e.

Ma Lidia Qia Näpgoer Na Nas E Ma Filipai

¹¹ Nae ma Troas dä ut ta ama mlauski ama mor
qi bä u rhang maräkt säva ama urqa ma Samotres.
Qale bä duququ dä ut met nae bä sämät ama
värhäm ama mor äm ma Neapolis.

¹² Nae dä ut met bä sae ma Filipai qärqomni i ama
moräs na äm ama värhäm ama mor äm mät ama
ngärhäkka ma Masedonia. Iomäkt ama värhäm di
ama Romgäna rha rha läm bä ba nas ivakt iva ama
ruvek nae rhat tet parhäm ama Romgäna arhä
muräkt. Bä qali lut e vät ama marheka na ama
qunäng. ¹³ Vät ama Sabat dä vuk sä ut sä dalek
na ama värhäm bä ut met mät äm angärha tmongi
bä sämäni ama rigi i urhit näm nani ama ivärhäs
kärqosni i rhat dräm di nän e. Bä nga ut män e dä
ut lu arhani ama evop i sa västämne nä rha e dä
ut muqun bä urhi nasäng i ut tamän särhäm da.

¹⁴ Aktni nävät a rha qärrarhani i rhat nari ut di rhat
tes ki i ma Lidia. Di qi nämät ama värhäm ama
mor äm ma Taiataira i qiat dräm git boda ama boi
ama pärpäl ngät kärangätni i ama qärhongbärharha
rhat dräm dit bodäm bät a ngät näkt ki di qiat
dräm gi nänsäs sage ma Ngämuqa. Ma Engeska qa
muqunäga mät at snängaqa bä nani a qi iva qiat
tualat parhäm iangärhäkt ama sameng gärangätni
i ma Pol qat tamän bät a ngät. ¹⁵ Bä nasot i qia
rha ama baptais ki na at kärhae iarhakt kärarhae i
rhat tas gem gi va arha vätka dä qia ar sä ut säva
arha vätka i qi qoar toqortäqyia, “Ngakt bä ngän
du angän snäng i aingo di nguat nanakt nä ma

Engeska maengätki dä ngäni ang bä qale ngän bä gua vätka.” Dä ngän bät a ut.

*Rha Rhon Nä Ma Pol Qä Nä Ma Sailas Säva Ama
Tpäskiarharhäng*

¹⁶ Maos toqoräkt i ut tet sävät kärqos kä ivärhäs i ut dräm urhi nän e dä ama latki ama rhuimgi qaraktni i qali qi va arhani ama ruvek arha rem gia män bät a ut i ama iauska qa e mät ki bä nävät a qa di mamär iva qiat tuqunäga sa agirhong gärqärhongni iva as irhong ngät dän. Bä qiat dräm giat dän bät ama ligär masirhat bä ba arha moräsnaarha rhoqoräkt i qiat tualat i qiat tuqunäga rhoqoräkt. ¹⁷ Rhakt täkt ama rhuimgi di qiat tet nasot ma Pol qä na ut moe dap kit näs toqortäqyia, “Rhärha rhäkt di ma Ngämuqa ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa latta va aa rem. Rhi sameng bä ba ngän sävät ama iska iva ngäni rha ama mumaiar.”

¹⁸ Qiat tualat sä ut toqor täkt pät ama rhäqäp ama qunäng. Bä sa maos dä ma Pol di qaku märmär gem ga dä qa rhong bät a nas näkt kä qoar nä qä iauska rhoqortäqyia, “Nävät ma Jisas ma Kraiss aa ngärhipki dä nguat tamän särhäm nge, ngia rhet nämät ki!” Dä qoki äkt dä ama iauska qa met nämät ki.

¹⁹ Bä nga qa latki arha moräsnaarha rha lu rhoqoräkt i ama iauska qa met näp kärakt bä va saqi as kaku rhi narha anga ligär dä rha sangar ma Pol qä nä ma Sailas bä rha ardrän na iom säva ama ivärhäs pä iomäkt ama värhäm gärqosni i ama morta rhat dräm bäspästämne na rha e bä sage ama narhoerta. ²⁰ Rha mu iom da ama

matnävämnenarha arhä saqong näkt ti qoar toqortäqyia, “Rhiom dächt ama gamuiom di ama Judaïom gärqiomni i in duinirqi na ama ruvek te mät aurha värhäm ²¹ bä inät mair täkt di nävät ama qärhong gärqärhongni i aiut ama Romgäna di ut muräkt ngät tair särhäm irhong.”

²² Dä ama guläñgi na ama ruvek ta mon sämäni qa rhuimgi arha moräsna rha bä rhi nasäng i rhat tair sävät iom. Dä ama matnävämnenarha rha rhäkne iva ama ulaqimärharhärhäkt tin gyiret mät in boi nävät a iom näkt ti arhäktgyäm sä iom na ama edäm. ²³ Nasot i ma Pol qä nä ma Sailas in da ama vospos dä ama matnävämnenarha rha rhon na iom säva ama tpäskiarharhäng näkt ta von ama ruqa qäarakni i qat dräm gät lu vät ama tpäskiarharhäng da ama mugem iva qät lu vät a iom mamär. ²⁴ Nävät arhä mugem ama qrot ngät dä qa mu iom mät ama tpäskiarharhäng at käväläm ivuk da arha ron mamär näkt ka väsdät särha ina qar mänguräp ama palang gärangätäni i rha andräp ma ama lek mät ngät.

*Ama Ruqa Qäarakni I Qät Lu Vät Ama
Tpäskiarharhäng E Ma Filipai Di Qa Män I Ama
Qatnanaktpämga*

²⁵ Nani äkt i mäni bängagi mamär dä ma Pol qä nä ma Sailas di ini nän dä init tong na ama mabu sage ma Ngämuqa dap arhani ama ruvek puk pa ama tpäskiarharhäng di rhat nari iom doqoräkt. ²⁶ Dä ama qängängi ama mor qi qia män masärmän bä qia rhästäs iomäkt ama tpäskiarharhäng arha ivärhäm moe. Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä ama tmon moe näva ama tpäskiarharhäng di ngä

rhar dä vlukt sa ama sengäna nävät iarhakt moe qärrarhae i qale rha vuk pa ama tpäskiarharhäng.

²⁷ Dä ama ruqa qäarakni i qät lu vät ama tpäskiarharhäng di qa märanas bä nga qa lu rhoqoräkt i ama tpäskiarharhäng arha tmon di ngä moe ngä rhar dä soknga qa mar ta ulaqi arha singi ivakt iva qä veng nas na qi inguna qat tu aa snäng i qärrarhani moe näva ama tpäskiarharhäng di sa rha ang masirhat nae. ²⁸ Di nak ma Pol qa näs toqortäqyia, “Qale ngi naveng nas. Nak kop ut moe di ut te.”

²⁹ Dä qäarak ka näs iva aung ga rhän sa anga neraqa iva qunäga vuk pa vät näkt ka lir qa ang bävit bä savuk dap pärvar vät a qa dä arpus na qa mäk säng ma Pol qä nä ma Sailas ina qar. ³⁰ Nasot dä vuk sä qa sä iom sä dalek näkt kä snanbät sä iom doqortäqyia, “Aruiom, ngu lu va ngua rhualat toqor mäniekt ivakt iva ngu rha ama mumaiar?”

³¹ Dä in muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ngiat nanakt nä ma Jisas ma Engeska diva ngi rha ama mumaiar bä qosaqi gi qärhae qärrarhani i rhat tas gem nge vä gia vätka.”

³² Dä in sameng na ama enge sävät ma Engeska bä bä qäarak kä na aa qärhae qärrarhani i rhat tas gem ga va aa vätka. ³³ Näkt pät iomäkt ama bängagi at käväläm dä iaqäkt karak i qät lu vät ama tpäskiarharhäng di qa met sä iom bä qa rhor mät ama vospos pät a iom näkt koki äkt dä qa qä na aa qärhae di rha rha ama baptais. ³⁴ Näkt ka met sä iom bä säva aa vätka bä qa von iom da ama tmäs. Qa qä na aa qärhae di märmär gem da masirhat inguna rha moe di sa rhat nanakt nä ma Ngämuqa.

³⁵ Bā sa nga duququ vāt duququs toqorākt dā ama matnāvāmnēnarha rha rhāk na ama ulaqimārharhārhäkt sa ama enge bā rha qoar nā qārak i qāt lu vāt ama tpāskiarharhäng doqortāqyia, “Ngi rhāvākt sā ma Pol qā nā ma Sailas.” ³⁶ Dā qa qoar nā ma Pol toqortāqyia, “Ama matnāvāmnēnarha rha rhākne iva ngu rhāvākt sā en. Bā sa rhākt di mamār iva in det. In det sa ama bulap.”

³⁷ Sōkt di ma Pol qā qoar na ama ulaqimārharhārhäkt toqortāqyia, “Nak aiun di ama Romiom na un mamār sōkt di rha arhāktgyām sā un da ama ruvek arhā saqong dap kaku sāvāt guani angārha rhäng näkt ta rhon na un sāva ama tpāskiarharhäng. Näkt tākt di nani a rha iva rhit tāvākt sā un ma ama up. Sōkt di sirhākt kaku un namet. Dap koki va rha marākt ama matnāvāmnēnarha rha rhet bā sarhe dā rha rhair vāt a un nāva ama tpāskiarharhäng.”

³⁸ Dā ama ulaqimārharhārhäkt ta sameng bā ba ama matnāvāmnēnarha sāvāt ma Pol aa enge bā nga rha nari i ma Pol qā nā ma Sailas di ama Romiom mamār na iom dā rhit len bāt in bās. ³⁹ Dā soknga qā matnāvāmnēnarha rha met bā sagem iom dā rhit nok pāt a iom iva ini qyiradeng na arha lat ama vu ngāt sāvāt a iom dap ta mair vāt a iom nāva ama tpāskiarharhäng näkt ta nān iom nāvāt ama lavuqi iva in det nāva arha vārham. ⁴⁰ Bā nga vuk sā iom nāva ama tpāskiarharhäng näkt nasot dā in met sāp ma Lidia arha vātka dā in män ge ama qatnanaktpāmda e dā in sāmaqrot na arhā qatnanakt. Nasot dā in met nae.

17

Ma Pol Qä Nä Ma Sailas E Mät Ama Värhäm Ama Mor Äm Ma Tesalonaika

¹ Bä nga ma Pol qä nä ma Sailas di sa in det bä in met da ama värhäm ama mor äm angärha ron ma Amfipolis näkt ama värhäm ama lel äm ma Apolonia angärha ron dä in män e ma Tesalonaika. E ma Tesalonaika di aktni ama Judaqäna arhä mämairqi qia e. ² Ma Pol di vasägos dä qat tet säva ama mämairväm bä nga rhoqoräkt i in män e ma Tesalonaika dä qa met säva ama mämairqi sage ama ruvek pät ama Sabat ama dävaung na ngät nasot a ne bä rhat tamän särhäm ne sävät ma Ngämuqa aa enge qärangättni i sa mudu rha säm a ngät. ³ Bä qät täväktsäs mamär dä qat tarespäm bä ba rha i ma Kraiss di nak pa qa rhon säda ama märänga aa ron bä va qä ñäp näkt mamär dä va qa rhäranas nämät ama tñäpki. Bä qä qoar toqortäqyia, “Iaqäkt ma Jisas kärak i ngu sameng na qa ba ngän di ma Kraiss.” ⁴ Dä arhani ama Judaqäna di rha nari ma Pol aa sameng dä rhat nanakt dä däktgyäm da ge ma Pol qä nä ma Sailas bä qosaqi sävät ama rhäqäp na rha mamär ama Jentailqäna qärrarhani i rhat dräm di nänsäs sage ma Ngämuqa näkt sävät ama rhäqäp na rha ama evop ama moräs na rha.

⁵ Dap ama Judaqäna arhä narhoerta di ama vu arhä snängaqa sävät ma Polqäna dä soknga rha met bä säva ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dit boda arhä qärhong e bä rha qoar na arhani ama vu rha ama ruvek bä rha västämne na rha bä säva ama guläñgi näkt ta nasäng na ama tgulimngi va ama värhäm. Näkt ta met bä sävä ma Jeson aa vätkä

i rhit ñäm nani ma Pol qä nä ma Sailas i mai va rha rhu iom da ama guläñgi at saqong. ⁶ Sukt di nga qaku rha män bät a iom dä soknga rha ardrän nä ma Jeson gä na arhani ama qatnanaktpämda sage ama narhoerta nämät ama värhäm dap tit näs toqortäqyia, “Rhiom dächt ama gamuiom di iaiomäkt kärqiom i sa in mu ama inirqi mät ama värhap moe näkt täkt di sa in män de. ⁷ Bä ma Jeson ga ar sä iom säva aa vätka. Dap ta moe di rhi nänbetäkmät nä ma Sisar aa muräkt nage arha enge i rhi qoar i qoki as akni qa e qäarakni i ama vitnaqa na qa qäarak i rhat tes ka i ma Jisas.”

⁸ Bä nga qä värhäm angät narhoerta dä ama guläñgi rha nari rhoqor täkt dä ama inirqi qia män mänguräp mä rha. ⁹ Dä ama värhäm angät narhoerta rha qoar nä ma Jeson gä na ama qatnanaktpämda bä rha von da ama ligär masirhat näkt ta qyiradeng na rha iva isiska vät a rha.

Ama Beriaqäna Rhat Nanakt Nä Ma Pol Aa Sameng

¹⁰ Qale ama qatnanaktpämda bä nga bängagi dä rha rhäk nä ma Pol qä nä ma Sailas nae ma Tesalonaika bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Beria. Bä nga in män e dä in mon säva ama Judaqäna arhä mämairqi. ¹¹ Näkt iarhakt ama Judaqäna e ma Beria di ama qunäga vät a rha mamär dap kaku rhoqor iarhakt e ma Tesalonaika inguna rhat nari ma Pol aa sameng dä rhat tu arhä snäng masirhat sävät ma Ngämuqa aa enge. Dap tat tes ngät pätki ama qunäng moe ivakt iva rhi lu ivar ngätki nä ma Pol aa enge rhoqoräkt i qä sameng. ¹² Bä nga rhoqoräkt dä ama rhäqäp na rha ama Judaqäna

di rhat nanakt nä ma Jisas bä qosaqi sävät ama rhäqäp na rha ama moräs na rha ama Jentailqäna ama evop dä ama gamoe.

¹³ Bä nga ama Judaqäna e ma Tesalonaika di nga rha räm doqoräkt i ma Pol di qä sameng nä ma Ngämuqa aa enge e ma Beria dä qosaqi rha met sae bä rhat tusar na ama ruvek i rhat täranas na arhä sarem sävät a qa.

¹⁴ Dä ama qatnanaktpämnda rha lir ta rhäk nä ma Pol sävät a qoan dap ma Timoti qä nä ma Sailas di qali liom e ma Beria. ¹⁵ Dä ama gamoe qärrarhani i rha mair vät ma Pol di rhi na qa mät ama mlauski nae ma Beria bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Atens. Dä rha met daqule qa e näkt ka rhäk na rha sa ama enge iva sävät ma Sailas kä nä ma Timoti iva ini lir in dän sagem ga.

Ma Pol Qä Sameng Sävät Ma Ngämuqa Bä Ba Ama Ruvek Ē Ma Atens

¹⁶ Bä nga rhoqoräkt i ma Pol qale qa nani ma Sailas kä nä ma Timoti e ma Atens dä qat nari i airäs ka masirhat inguna qat lu ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät di rhäqäp iomäkt ama värhäm ama mor äm na ngät. ¹⁷ Dä soknga rhat tamän särhäm ne va ama mämairqi qä na ama Judaqäna dä ama Grikkäna qärrarhani i rhi nänäs sage ma Ngämuqa. Bä qosaqi vät ama qunäng nasot a ne vät ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dit boda arhä qärhong e di rhat tamän särhäm ne qä na ama ruvek kre i qat dän bät a rha e. ¹⁸ Bä qosaqi arhani ama Epikuriangäna dä ama Stoikkäna arhä mädrämnda mamär di rhi nä ma Pol tat tamän särhäm ne.

Dä arhani nävät a rha rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu rhak takt ama dädänga di nani a qa iva qat tamän bät agiqa?”

Dä arhani rhi qoar toqortäqyia, “Qa di ngäkt kre qat mair bä ba anga nañis ka anga ngämuqa bä qä sameng sävät a qa.” Rhat tamän doqoräkt dinguna ma Pol qä sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Jisas dä sävät ama ñäpta i rhat täranas nämät ama tñäpki.

¹⁹ Dä rha met sä qa bä rha mu qa va ama värhäm angät guläñgi na ama narhoerta arhä mämugunäs kärqosni i rhat tes äs i ma Areopagus bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Nani a ut iva qunäga vät a ut mamär sävät tangät täkt ama rhisu qarängätni i ngiat tamän bät a ngät ²⁰ inguna ut nari ama mädräm ama nañis ngät kärängätni i sa ngia män sä ngät bä nani a ut iva urhi räm angät tarimini.”

²¹ Rhat tamän doqoräkt dinguna ama Atenskäna moe bä sävät ama nañista qararhani i rhat tas e di rhit tar sa arha iar i rhat tänam mavängam dap sokt tat nari ne dä rhat tamän särhäm ne sävät kä mädräm ama iaräs na ngät kärängätni i ngät dân e.

Ma Pol Qat Tamän Särha Ama Areopaguskäna

²² Mamär dä ma Pol qa mair mänguräp ama Areopaguskäna dä qä qoar toqortäqyia, “Aruvek nae ma Atens, nguat lu i nak ngänit kutdrir masirhat sage asägäk asägäk angän ngämuqa. ²³ Bä nga nguat pitmane bä ngut täkmareo vät iangärhäkt kärängät i sa ngän mualat na ngät ivakt iva ngäni nänäs sagem ngät dä qosaqi ngua män bät ama enge mäni ama laiqa na ama vodämes i ama enge ngät tamän doqortäqyia, ‘Sage ama ngämuqa

qarakni i qaku ut dräm a qa.’ Bä iaqäkt ama ngämuqa qarak i qaku ngänät dräm a qa sokt di ngäni nänäs sagem ga di qarak iaqäkt iva ngu sameng bä ba ngän sävät a qa. ²⁴ Iaäkt ma Ngämuqa qarak i qa säm ama ivätki bä sä ne nä iangärhäkt moe vät a qi di ma Engeska bä ba ama usäpki dä bä ba ama ivätki näkt kaku qale qa va ama mämairväm gärangätni i ama ruvek tit täk pät a ngät. ²⁵ Bä qa di qaku qät läk nani ama ruvek arhä matnärhäm bä ba nas inguna qa maräkt kat dräm gät bon ama ruvek moe rha ama iar dä ama qänäqqaqa bä qät bon ama ruvek tä iarhongäkt moe. ²⁶ Nävät ama ruqa ama sägäk dä qa säm ama gulañ ama mor ngät na ama sägärhae moe iva rhat däqäm bät ama ivätki näkt ka mu rha vät ama ivärhimek maos maos pät ama ivätki arha rhäng moe. Bä qa rhäkmu na ama ivärhimek iva mänamär sa ama ruvek e vät imek bä qa rhäkmu na ama rhodäm iva ama ruvek tat däqäm da angärha ron bä dängdäng i rhit ñäp.

²⁷ “Ma Ngämuqa qa mualat nä iarhongäkt moe rhoqor täkt ivakt iva ama ruvek ti ñäm nani a qa bä mamär iva rhit ñäm nani a qa iva rha rhän bät a qa sokt di nak kop kaku qale qa gläius na ut asägäk asägäk ²⁸ inguna

“ ‘Ut däqäm bä sarhäktsarhäkt pät a ut bä ut män doqor täkt di qop sokt nävät ma Ngämuqa.’

Iangärhäkt di ngät toqor varhäm arhani angäna ruvek maräkt kárarhani i rhat dräm dit säm ama mär ngät ama enge di sa rha säm doqortäqya,

“ Inguna ut di qosaqi ma Ngämuqa aa es na ut.’

²⁹ Qale ut tu ut snäng i ma Ngämuqa di ama iauski na qa qäarakni i ama ruqa sa qa säm a qi nävät aa mädräm bä aa lat na ama gol ura na ama silva ura na ama duiqa inguna aiut di ma Ngämuqa aa es na ut. ³⁰ As nga mudu di sa ma Ngämuqa di qaku qat tu aa snäng masirhat sävät ama ruvek arhä snängaqa qäarakni i qaku ama räkt ka rhoqoräkt dap sa nga rhäkt di qä goar na ama ruvek moe iva rhi näpgoer na nas ³¹ i sa nguna qa muqunän bät ama qunäga qäarakni iva qa rhatnävämmne na ama ruvek moe arhä qärhong na aa muräkt ama räkt ngät. Sa qa muqunän bät akni ama ruqa qäarakni iva qa rhualat na ama muräkt bä sa ma Ngämuqa qa säm maengätki na aa enge bä ba ama ruvek na qa i qa märanas na qa nämät ama tñäpki.”

³² Bä nga ama ruvek ta nari i ma Ngämuqa qa märanas na ama ruqa nämät ama tñäpki dä arhani nävät a rha di rhat tumä ma Pol dap arhani di rhi goar na qa rhoqortäqyia, “Qop as nani a ut iva ngi sameng bä ba ut masirhat sävät tangät täkt ama lat kärangätni i ngiat tamän bät a ngät.” ³³ Nasot dä ma Pol qa met daqule iosäkt ama Areopaguskäna arhä mämugunäs. ³⁴ Dap ama marheka na rha ama gamoe di däktgyäm da mäni ma Pol bä rha män i ama qatnanaktpämda na rha. Ma Dionisius kärakni i qa nämäni ama Areopaguskäna di ak na qa näkt kosaqi sävät ama evopki qäarakni i rhat tes ki i ma Damaris näkt kop as sävät arhani sae.

18

Ma Pol E Ma Korin

¹ Nasot iangärhäkt ama lat dä ma Pol qa märanas nae ma Atens bä qa met bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Korin. ² Sae ma Korin dä qa män bät ama Judaqa qäarakni i qa nae ma Pontus käarak i rhat tes ka i ma Akwila qä na aa egutki ma Prisila. Nak kop as in män doqoräkt nae ma Itali inguna ama Romgäna arha tpäskinaqa ma Klodius ka rhäkne iva ama Judaqäna diva rha rhet nae ma Rom. Dä ma Pol qa met ivakt iva qä lu iom ³ bä nga sae dä qale qa gem iom bä rha moe rhit täk pät ama mämairväm ama me ngät inguna ma Pol aa lat di qoki ngät toqorne nä ma Akwila qä nä ma Prisila ina lat.

⁴ Vät ama Sabat moe dä qä na ama Judaqäna dä ama Jentailqäna rhat tamän särhäm ne va ama mämairqi bä qä siqut iva qä artäm sa arhä snängaqa iva rhat nanakt nä ma Jisas. ⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Sailas kä nä ma Timoti di in män nae ma Masedonia dä ma Pol di qa vodäm mes mamär i qä sameng dä qät täväktsäs mamär bä ba ama Judaqäna sävät ma Jisas i qa di ma Kraiss. ⁶ Bä nga rhoqoräkt i ama Judaqäna rha mer aa enge dä rhat tamän mava na qa dä qa värvär aa boi iva qä qur a rha i qaku mär ge ma Ngämuqa na rha näkt ka qoar na rha i isiska vät a qa i qä qoar toqortäqyia, “Angän biaska di qa e va angän däkt. Sa qaku gu nga guani sävät a ngän. Bä mänasäng narhäkt bä rhävit dä va nguat tet sage ama Jentailqäna.”

⁷ Dä ma Pol di vuk sä qa näva ama mämairqi bä qa met särhage sävä ma Titius Jastus aa vätkä qäarakni i qa di qat dräm gä nänäs sage ma Ngämuqa. ⁸ Ma Krispus di ama mämairqi at narhoerqa bä qä na aa qärhae moe qärrahani i rhat tas gem ga va aa vätkä

di rhat nanakt nä ma Engeska. Bä qosaqi sävät ama rhäqäp na rha ama Koringäna qärrahani i rha nari ma Pol i qä sameng dä rhat nanakt näkt ta rha ama baptais.

⁹ Näva aktni ama bängagi dä ma Engeska qa märhamän särhä ma Pol va ama ñämñämgi rhoqortäqyia, “Qale ngit len dä qale mänadin mät nge dap a nge ngiat tualat i ngi sameng ¹⁰ inguna aingo di qale ngo gem nge bä va qaku aung gä namäranas sävät a nge bä qä sangäm na nge. Rhoqoräkt dinguna ama rhäqäp na rha ama ruvek kärerhani i rha nämäni ngo di rha e mät tom däkt ama värhäm.” ¹¹ Dä soknga ma Pol qale qa e vät ama quiaqa dä ama ngärhäqyet da sägäkt ama eqoan bä qä su rha sävät ma Ngämuqa aa enge.

¹² Ma Galio di rhoqoräkt di ama tpäskenaqa e va ama ngärhäktka ma Akaia. Dä ama Judaqäna västämne na rha bä rha märanas sävät ma Pol näkt ta sangar a qa bä rha mu qa va ama muräkt ¹³ näkt ti qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qä rhartäm sa ama ruvek näva ama is iva rhi nänäsäs sage ma Ngämuqa. Iangärhäkt ama is di qaku varhäm ama Muräkt.”

¹⁴ Ma Pol qa qang iva qa rhamän di nak sa ma Galio qa märhamän i qä qoar na ama Judaqäna rhoqortäqyia, “Vadi mai aingän ama Judaqäna di ngän du rhak täkt ama ruqa va ama muräkt di vät anga lat ama vu ngät angät tpäs bä qop kä slava mamär i qä nänbetäkmät na ama Romgäna arhä muräkt di maräkt gem ngo iva ngu nari ngän. ¹⁵ Dap nga va ngän du qa va ama muräkt iva ngän datnavit sä qa di sa aa rhisu dä sa ama ngärhiep dä va sa aingän maräkt angän Muräkt di qoki ngän

maräkt ngän duräkt na ngät. Aingo diva qaku ngu natmatnävämne nä guarhong doqoräkt.”¹⁶ Dä qa goar na ama ulaqimärharhärhäkt bä rha qutmäs a rha näva ama muräkt.¹⁷ Dä qä Judaqäna moe rha rhong sävät ama narhoerqa näva ama mämairqi ma Sostenes bä rha arhäktgyäm sä qa e dalek na ama muräkt. Sokt di ma Galio di qaku qa mualat nä guani sävät a rha sä iangärhäkt arha lat.

Evär Dä Ma Pol Sae Ma Antiok E Vä Ma Siria

¹⁸ Ma Pol di as kale qa e ma Korin bät ama rhäqäp ama qunäng ge ama qatnanaktpämda. Nasot dä qa met daqule rha bä qa muqun mät ama mlauski iva sae ma Siria qä nä ma Prisila dä ma Akwila. Dap narhoer toqoräkt i as kaku qa rhon na nas sämät ama mlauski dä rha säm ga e mät ama värhäm bät a qoan e ma Senkria. Sa rha säm ga rhoqoräkt dinguna nävät aa mumänaris kärangätni i sa qa mäqäne dä mamär na ngät sage ma Ngämuqa.

¹⁹ Bä nga rha män mät ama värhäm ama moräm ma Efesus dä ma Pol qa met daqule ma Prisila qi nä ma Akwila. Dap sokt ka qa met bä säva ama mämairqi bä qä na ama Judaqäna rhat tamän särhäm ne.²⁰ Bä nga ama Judaqäna rha nän ga iva as kale qa mauiu maqälak gem da dä qa qoaräs iva qaku.²¹ Dap nga rhoqoräkt i qat tet daqule rha dä qa goar na rha na ama enge na ama mumänaris toqortäqyia, “Ngäkt bä varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa diva saqi as evär däm ngo sagem ngän.” Dä qa muqun mät ama mlauski bä qa met nae ma Efesus.

²² Bã nga qa män e ma Sisaria dã qa met pävit sae ma Jerusalem bã qa mes ama mâr sage ama qatnanaktpämda e näkt mamär dã qa met sae ma Antiok. ²³ Bã qale qa e vät ama qäväläm ama uiu äm maqälak. Nasot dã qa met nae bã qat tet mät ama värhap i nämät aom bã sãmät aom bät ama ngärhäqyiom ma Galesia dã ma Frigia bã qät sämaqrot na ama mudäsaqongda moe.

Ma Apolos Di Ama Qraräqa Na Qa I Qat Tamän E Ma Efesus

²⁴ Dap toqoräkt di akni ama Judaqa qärakni i rhat tes ka i ma Apolos di qa män sae ma Efesus näkt ka di qa näva ama värhäm ama mor äm ma Aleksandria. Qa di ama mädrämga mamär ama engemätka bã qa di ama mädrämga mamär sä ma Ngämuqa aa enge. ²⁵ Qa di sa qa su masirhat sävät ma Iska i ma Engeska bã qat tamän nävät ama qrot bã aa rhisu bã ba ama ruvek sävät ma Jisas di ama räkt ngät sokt di nak kop sokt kat dräm ama baptais kärangätni i ma Jon aa baptais.

²⁶ Bã ma Apolos di ama qraräqa na qa sa ama enge bã qä nasäng i qat tamän bät a ngät pa ama mämairqi. Bã nga ma Prisila qi nä ma Akwila in nari qa dã ina ar sä qa sävä ina vätka bã in duqunäga vät a qa masirhat sävät ama iska i ma Ngämuqa.

²⁷ Bã nga rhoqoräkt i ma Apolos nani a qa iva qa rhet sae ma Akaia dã ama qatnanaktpämda rha sämaqrot na qa näkt ta sãm ba ama abuqit sage ama mudäsaqongda nae ma Akaia iva rhi ar sä qa rhoqoräkt iva qa rhän e. Ama ruvek kärarhani i rhat nanakt nävät ama ñämsävätki i ma Ngämuqa

di sa rha rha ama matnärhäm masirhat nage ma Apolos toqoräkt i qa män e ²⁸ inguna qat dän näva ama Judaqäna arhä väs da ama ruvek arhä saqong doqoräkt i rhit beng bät a ne qä na rha i qät sämaengätki na aa enge di nä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät i ma Jisas di ma Kraiss.

19

Ma Pol E Ma Efesus

¹ Bä nga rhoqoräkt i ma Apolos di qale qa e ma Korin dä ma Pol di qa met mät ama värhap da ama dam bä ar sä qa sae ma Efesus. Sae dä qa män bät arhani ama qatnanaktpämda ² dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Vät ama qäväläm gärqomni i sa ngän män i ama qatnanaktpämda na ngän di nga ngän da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa?”

Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Qaku, dä qäqi nguna qaku ut dräm na anga Qloqaqa anga Qumärqumärqa.”

³ Dä soknga qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Dä agi baptais iangärhäkt kärangät i sa ngän da ngät?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Ma Jon aa baptais.”

⁴ Dä ma Pol qä qoar toqortäqyia, “Ma Jon aa baptais di qä baptais pät ama ruvek kärarhani i sa rha näpgoer na nas nämät arha vuirhong. Qä qoar na ama ruvek iva rhat nanakt na ama ruqa qärakni iva qa rhän nasot a qa. Ma Jon gat tamän di sä iaqäkt ma Jisas.” ⁵ Bä nga rha nari rhoqor täkt dä sa rha rha ama baptais nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki. ⁶ Bä nga ma Pol qa mu aa rhäkt pät a rha dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk pät a rha bä rhat tamän na ama enge maos maos

dä rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa. ⁷ Iarhakt ama gamoe di ngäkt kre ama ngärhäqyisem da udiom na rha moe.

⁸ Nasot dä ma Pol di qat don säva ama mämairqi bä ama qraräqa na qa i qä sameng bät ama eqoan ama dävagukt e bä qä rhartäm sä rha masirhat iva qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.

⁹ Bä nga rhoqoräkt i arhani ama ruvek di ama qrot arhä väs bä qaku rhat nanakt bä rhat tamän mava nä ma Iska i ma Jisas e mänguröp ama ruvek dä ma Pol qa met daqule rha. Dap ka rhäqoar sa ama qatnanaktpäm da bä qä na rha rhat tamän särhäm ne vät ama qunäng moe va ama vätki at käväläm gärqomni i ma Tiranus kat dräm gä su ama ruvek pä bäm. ¹⁰ Ma Pol qat tualat toqoräkt pät ama udiom ama quiaiom bä dängdäng i qorhäs iva ama Judaqäna dä ama Jentailqäna moe qärrarhani i rhat tas pät ama ngärhäktka moe ma Esia di sa rhat nari ama enge sävät ma Engeska.

Ma Skeva Aa Es Ama Gamoe

¹¹ Bä ma Ngämuqa di sa qat tualat na ama lat ama nañis ngät mamär nävät ma Pol qärangätni i ma qaku ama ruvek tit lu ngät ¹² bä mamär iva ama baulirhong dä ama boi di nga däktgyäm ngät sämäni ma Pol aa släqyige näkt nga rhit ta ngät bä rhat tu ngät pät ama rämgivärharha dä rhäktäksot na arha räm bä vukpuk sa ama iaus bä ngät tet näväm da.

¹³ Bä arhani ama Judaqäna qärrarhani i rhat dräm dit kutmäs ama iaus di rhat tet bä rhi siqut iva rhat tualat toqoräkt nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki sävät iarhakt kärarhae i ama iaus nga e

mät ta i rhat tamän doqortäqyia, “Ngut täk na nge iva ngia rhet nävät ma Jisas aa ngärhipki qärakni i sa ma Pol qä sameng sävät a qa.”

¹⁴ Akni ama Judaqäna arhä pris ama vit na qa ma Skeva di aa es ama gamoe ama ngärhäqyet da udiom na rha di rhat tualat toqoräkt. ¹⁵ Näkt pät akni ama qunäga dä ama iauska qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nguat dräm ma Jisas bä ma Pol di nguät dräm a qa dap aingän di guavek koe na ngän?” ¹⁶ Dä ama ruqa qärakni i qale iaqäkt ama iauska e mät ka qa rhon na nas sävät a rha bä qa män näva arhä väs moe. Qa arhäktgyäm sä rha mavuqi bä rha ang masirhat näva vät sä dalek sä vlavel dap biasbias pät a rha.

¹⁷ Bä nga rhoqoräkt i sa vräs da ama enge sävät ma Skeva aa es ama gamoe bä sävät ama Judaqäna dä ama Jentailqäna moe qärrarhani i rhat tas e ma Efesus di rhäqäp ta moe na ama tlenga bä ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki di rhit kutdrir masirhat sävät a qi. ¹⁸ Bä ama rhäqäp na rha ama iaräs na rha ama qatnanaktpämda di rha män sage ama qatnanaktpämda bä rhi sameng irhäm mes sa ama vu ngät ama lat kärangätni i rhat tualat na ngät. ¹⁹ Bä ama rhäqäp na rha qärrarhani i rha sumät na ama rhaqyao di rha män sa arha abukkina sävät ama rhaqyao bä rha västämne na ngät näkt ta väs ngät da ama ruvek arhä saqong. Bä nga rha rhodäm dä iangärhäkt ama abukkina angärha ron nani ama ligär angät saqong dä ama rhodäm sä ngät di ama ruiom ama udiom da ngärhäqyisem na ama tausengäna na ama qunäng angät titsek. ²⁰ Bä nak nävät tangät täkt ama lat kärangätni i ngät täranas dä ma Ngämuqa aa enge

sävät ma Engeska di vräspräs däm ngät sa gläius bä ama rhäqäp na rha ama ruvek masirhat di rhat nari ngät bä rhat nanakt.

Ama Inirqi Qia Märanas E Ma Efesus

²¹ Nasot tangät täkt moe ama lat kärangätni i sa ngä märanas dä ma Pol qa mu aa snäng iva qa rhet mät ama ngärhäqyiom ma Masedonia dä ma Akaia bä va sae ma Jerusalem. Dä qä qoar toqortäqyia, “Va qale ngo e ma Jerusalem bä rhäksot näkt nasot dä mamär iva qosaqi ngua rhet sae ma Rom.” ²² Dä qa rhäk na ama udiom ama ruiom gärqiomni i inät dräm in datnärhäm ga sa ama lat i ma Timoti qä nä ma Erastus bä in met sae ma Masedonia dap ka di sa qale qa mät ama ngärhäktka ma Esia mauiu maqälak.

²³ Bä nani äkt pät iomäkt ama qäväläm gärqomni i ma Pol di qale qa e dä ama inirqi ama mor qi qia märanas sävät ma Iska i ma Jisas. ²⁴ Akni ama ruqa qäarakni i qat dräm gat tualat na ama rhäqäp nä irhong na ama silva qäarak i rhat tes ka i ma Demitrius di qat dräm gat tualat na ama gairhong mamär ama värhirhong gärqärhongni i irhong ngät nañäm doqor ama ngämuqi ma Artemis arha vätki. Bä aa latta di rhit ta ama ligärige ama mor ige vät iangärhäkt ama lat.

²⁵ Di qa mes aa latta sävät a ne näkt sävät arhani ama latta qäarahani i qosaqi rhat dräm dat tualat nä irhong doqorne na rha bä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek, ngänät dräm ngänät dän bät ama ligärige ama mor ige nävät tangät täkt ama lat. ²⁶ Näkt ngänät lu dä ngänät nari sävät ama lat kärangätni i iaqäkt ama ruqa ma Pol qat tualat na

ngät i qä rhartäm sa ama ruvek masirhat narhäkt ma Efesus bä qäqi nämät tak täkt ama ngärhäktka ama rhäk täm ga ma Esia i qä qoar i ama ngämuqa aa iaus iangärhäkt kârangät i ama ruvek tat tualat na ngät na arhä rhäkt di nak kaku ama ngämuqa iaqäkt. ²⁷ Bä ama märänga rhak täkt diva qaku sokt mava na aurha lat angät ngärhipki dap käqi ama ngämuqi ma Artemis arha vätki diva ama mäñmäñini na qi. Bä va qi maräkt ama ngämuqi di mudu qre rhit kutdrir sagem gi vät iaqäkt ama ngärhäktka ma Esia bä sävät ama ruvek pät ama ivätki moe näkt pa rhäkt diva rhäktgyäm nävät a qi bä va ama mäñmäñini na qi da ama ruvek arhä saqong.”

²⁸ Bä nga rha nari rhoqor täkt dä rhäqäp ta na ama uraqi bä rhi nasäng i rhit nästäm doqortäqyia, “Ama Efesuskäna arhä ngämuqi ma Artemis di ama moräs na qi masirhat!” ²⁹ Qaku qale qale dä ama ruvek nämät ama värhäm moe rha märanas bä rha moe di rhit nästäm. Bä ama ruvek ta sangar ma Pol aa ruaiom ma Gaius kä nä ma Aristarkas iaiomäkt di iom nae ma Masedonia i ma rha moe rhat tet. Rha ang masirhat sa ama snängaqa ama sägäk i rha rhardrän na iom säva ama mämugunäs angärha vätki.

³⁰ Ma Pol di nani a qa iva qa rhair dä iaqyäkt ama guläñgi at saqong sokt di ama qatnanaktpämda rha sangar na qa. ³¹ Bä qosaqi arhani ma Pol aa ruavek kärarhani i ama narhoerta na rha nävä iaqäkt ama ngärhäktka ma Esia di rha rhäk na ama enge sagem ga i rhi nagukt pät a qa iva qale qä namet säva ama mämugunäs angärha vätki.

³² Ama ruvek kärarhani i sa västämne na rha vä

qa vätki di inirqi na rha bä arhani rhit näs dä rhat tamän bät ani ama engini maos dä arhani rhit näs dä rhat tamän bät ani ama engini maos. Bä ama rhäqäp na rha ama ruvek di qäqi qaku rhat dräm ama rharimini qärqäni i mäniekt bä rha mon säva ama mämugunäs angärha vätki.

³³ Dä ama Judaqäna rha rhägär nä ma Aleksander bä savuk sädä ngärhaväm dä arhani ama ruvek näva ama guläñgi rhit näs dä rhit dodräp ka iva qat tamän. Bä äkt i qa siqutmät na aa rhäkt iva mänadin da ama ruvek dap pa qa rhamän bä ba rha ³⁴ sakt di nga rhoqoräkt i rha räm i qa di ama Judaqa na qa dä ama ruvek moe rhit nästäm bät ama auaiom ama udiom dap tat tamän bät ama engini ama sägäni rhoqortäqyia, “Ama Efesuskäna arhä ngämuqi ma Artemis di ama moräs na qi masirhat!”

³⁵ Dä ama moräs na qa ama ruqa näva ama värhäm ga qoar na ama ruvek bä mänadin däm da näkt kä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek nae ma Efesus, ama ruvek moe di rhat dräm i ama värhäm ma Efesus di äm ngärhit lu vät ama moräs na qi ma Artemis arha vätki bä sä ne na ama qumärqumär qa ama duiqa qärakni i mudu arpus na qa nämät ama leqäs. ³⁶ Bä nga rhoqor täkt dä mamär iva qaku aung gä narhäqyas nä iangärhäkt ama lat bä äkt i mamär iva ngän di qale ngän natmu ama inirqi mavängam. Bä va qale ngän natmualat nä guani rhoqoräkt i as kaku ngän mu angän snäng mamär narhoer ³⁷ inguna ngän män sä rhiom ama ruiom de sakt di qaku in sua rhä guani näva ama ansäspäm dä qaku in märhamän mava na aut ngämuqi.

38 “Dap ngakt bä ma Demitrius kä na aa ruavek kärarhani i rha moe rhat tualat na ama iaus di arha anga snängaqa anga vu qa sävät aung di ama ivärhimek nga e iva rhat turäkt dä ama tpäskinarha rha e. Mamär iva rhat tet bä sae dä rhat turäkt pät a ne e. 39 Ngakt bä qop as guarhong nga ni e qärqärhongni i nani a ngän iva ngäni vuk sä irhong di mamär iva ngän duräkt pät irhong ba ama muräkt angärha ivärhäs maräkt äkt i väspästämne na ut e. 40 Inguna varis ama Romgäna arhä narhorta rha rhu ut pa ama muräkt nävät ama inirqi rhakt täkt käraktni i sa qia märanas täqyerhäkt dä va qaku mamär vät a ut iva urhi rhäväksäs mamär sävät a qi.”

41 Qa märhamän doqoräkt bä rhäksot dä qa vräs na ama guläñgi na ama ruvek.

20

Ma Pol Qat Tet Mät Ama Ngärhäqyiom Ma Masedonia Dä Ma Grik

1 Nasot i rhäksot na ama inirqi dä ma Pol qa rhäkne nani ama qatnanaktpämda bä qa sämaqrot na rha. Nasot dä qa mes ama mär sagem da näkt ka märanas ivakt iva qa rhet sae ma Masedonia. 2 Bä qat tet mät ma Masedonia dap kat tamän bät ama enge masirhat i qät sämaqrot na ama ruvek arhä qatnanakt bä dängdäng i qa män e ma Grik. 3 Dä qale qa e vät ama dävagukt ama eqoan.

Mai iva qa rhet mät ama mlauski ama mor qi iva sae ma Siria näkt ka nari sävät ama Judaqäna i rhit täkmü na nas iva rhi veng ga. Dä soknga qa mu aa snäng iva evär däm ga e mät ma Masedonia.

4 Qä na arhani rha met i ma Sopater ma Pirus aa

emga nae ma Beria dä ma Aristarkas kä nä ma Sekundus nae ma Tesalonaika dä ma Gaius nae ma Derbe dä qosaqi ma Timoti dä ma Tikikus dä ma Trofimus näva ama ngärhätkka ma Esia. ⁵ Di iarhakt ama gamoe rha er ta met bä qale rha nani a ut e ma Troas. ⁶ Näkt nasot ama tmäski na ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis pä m ngät dä ut met mät ama mlauski nae ma Filipai. Näkt nga nasot ama ngärhäqyet ama qunäng dä ut män bät a rha e ma Troas bä qali lut pät ama tadenas e.

Ma Pol Qa Märanas Na Ama Evänga Nämät ama Tñäpki E Ma Troas.

⁷ Bä nga vät ama narhoer qa ama qunäga säng ama tadenas dä västämne na ut ivakt iva u äs i u rhuqunän bät ma Engeska aa tmäski dä ma Pol qä nasäng i qat tamän särha ama ruvek. Qat tamän särhäm da bä dängdäng mäni bängagi inguna va duququ dä qat tet. ⁸ Vono mät iomäkt ama vätka aa qäväläm gärqomni i västämne na ut e di masirhat na ama lirhäng gärangätni i ngät dang nävät a ut. ⁹ Dap ama evänga qärakni i rhat tes ka i ma Yutikus di qat muqun mät ama vidua bä ama mänäpki qi nasäng i qiat don sämät ka rhoqoräkt i ma Pol di qoki as kat tamän bä qat tamän. Bä nga rhoqoräkt i suk mät ka dä arpus na qa samana sävät ivät nämät iomäkt ama vätka aa qäväläm ama däpguap na äm bono bä rha rha qa i sa qa ñäp.

¹⁰ Dä ma Pol ar sä qa bä samana dä qa mas pät ka evänga aa rhäng näkt ka rhon na aa rhäkt mäni qa. Näkt kä qoar toqortäqyia, “Qale qänäskänes ngän. Rhak täkt di qat däqäm.” ¹¹ Dä saqi sa evär dä ma Pol savono sämät kä qäväläm bä qa vonmät na ama bret bä ba ama ruvek bä rha moe rha mä s. Nasot i

ma Pol qat tamän särhäm da bä dängdäng i qunäga qunäga dä qa met nagem da. ¹² Dä ama ruvek ta rha qa evänga qarakni i qat däqäm säva aa vät dap arhä sarem ngä muqun.

¹³ Dä urha er ut met bä sämät ama mlauski ama mor qi bä ut met pä garäska sämät ama värhäm ama lel äm ma Asos iva sae dä ma Pol qä rhon na nas sagem ut. Ma Pol qa muräkt ba ut toqoräkt inguna qa diva qa rhet sae ma Asos na aa qar.

¹⁴ Bä nga qa män bät a ut e ma Asos dä qa veng sagem ut bä ut met bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Mitilini. ¹⁵ Näkt nga duququ dä ut met mät ama mlauski nae ma Mitilini bä sa glaqot na ama urqa ma Kios. Näkt duququ dä ut met bä säva ama urqa ma Samos näkt pät ama qunäga inavuk dä ut män mät ama värhäm ama mor äm ma Miletus. ¹⁶ Dä ma Pol qa mu aa snäng iva qaku ut namair e ma Efesus i varis kali lut mauiu e mät ama ngärhäktka ma Esia inguna qa di värvär qa iva sae ma Jerusalem i vadi va qä rhäkmmär särhä ma Pentikos angät kunäga.

Ma Pol Qat Tamän Särha Ama Narhoerta Nae Ma Efesus

¹⁷ Ma Pol qa rhäkne nae ma Miletus bä sae ma Efesus nani ama qatnanaktpämda arhä narhoerta. ¹⁸ Bä nga rha män dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Vät iangärhäkt ama rhodäm moe qarängätni i ngo di qale ngo gem ngän di ngänät dräm gua iar moe mänasäng nävät iaqäkt ama narhoer qa ama qunäga qarakni i ngua män säva ama ngärhäktka ma Esia. ¹⁹ Nguat tualat sage ma Engeska mänguröp mä ngän sa ama sämagaininanas da ama märän angärha ron doqoräkt i ama siqutsiqut ngät dän

bät a ngo nage ama Judaqäna arhä narhoerta i nani a rha iva rhi sangäm na ngo. ²⁰ Dä ngänät dräm i qaku mänadin mät ngo dap ngu sameng na agini qärqäni i mamär iva ini ngä rhatnärhäm ngän bä ngu su ngän mänguräp ama ruvek bä qosaqi gem ngän ba angäna vät asägäk asägäk. ²¹ Dä ngua märhamän ma ama qrot bä ba ama Judaqäna dä ama Jentailqäna i nak pa rhi näpgoer na nas bä va rhat nanakt na aurha Engeska* ma Jisas.

²² “Ngut päs ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa snängaqa aa rhäng bä va rhäkt diva ngua rhet sae ma Jerusalem dap kaku nguat dräm iva agiqa qa rhän bät a ngo e. ²³ Sökt di nguat dräm i ama värhap moe qärqapni i nguat tet mät ap di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat dräm gät don sävät a ngo sävät ama ruvek iva rhi väsarhäm ngo va ama tpäskiarharhäng dä va rhi sangäm na ngo mät anga märänga anga mor qa. ²⁴ Sökt di qaku nguat tu gu snäng i gua iar di ama märän bäm ngät gem ngo dap sökt nani a ngo masirhat iva ngu rhäksot nä gu ngagi dä ngu rhäksot na ama lat kärängätni i sa ma Engeska ma Jisas ka von ngo rhäm ngät. Iangärhäkt ama lat diva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki.

²⁵ “Bä rhäkt di nguat dräm iva qaku aung nävät a ngän gä nalu ngo saqi as, aingän gärrarhae na ngän i ngua met mänguräp mä ngän bä ngua sameng

* **20:21** aurha Engeska Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

sävät ma Ngämuqa aa Muräktpä. ²⁶ Bä ma ngo i nguät tamän särhäm ngän däqyerhäkt i aingo di isiska vät a ngo na aingän moe angän biaska. ²⁷ Inguna qaku ngua len iva ngu sameng ba ngän sävät ma Ngämuqa aa snängaqa moe. ²⁸ Ngänit lu vät a nas mamär dä qosaqi va ngänit lu vät iarhakt moe ama qatnanaktpämda qärrarhani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa mu rha va angän luvät. Ngänit lu vät ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa qärrarhani i qa vodäm bät a rha na aa emga maräkt aa biaska.

²⁹ “Nguät dräm iva ngua rhet näkt nasot a ngo rhoqoräkt dä va ama ruvek kärarhani i rha rhoqor ama mäsmäs pä. Ngät ama muräp diva rha rhän sä mänguräp mä ngän bä va rhi slava na ngän aingän ma Ngämuqa aa ruvek. ³⁰ Bä qäqi anga gamoe nävät a ngän maräkt diva rha rhäranas bä va rhi irastäm sä ngän i rhat tu vät ngärhäktsäspät na ama engätki bä va rhi artäm sa anga qatnanaktpämda bä va rhit pä. Arha rhäng nämäni ma Jisas. ³¹ Bä äkt iva ama qarhap ngän mamär! Sa ngänät dräm i vät ama dävaung ama qoeo di qaku mämae vät a ngo qunäng näp bängang sa ama rhonsävät dä ngut nok mä gu qoep bä ba ngän asägäk asägäk.

³² “Bä sa rhäkt di ngut bodäm ngän bä ma Ngämuqa dä bä ba aa enge na ama niamsävätki qarängät. Ni i mamär vät a ngät iva ngärhi sämaqrot na angän gatnanakt bä va ngärhi von ngän da ama modämne nasot näkt sävät iarhakt kärarhae i sa qa arñis na rha i ama qumärqumär ta mamär. ³³ Qaku ngua alek aung aa anga ligär ura aa anga boi. ³⁴ Bä ngän maräkt di ngänät dräm i nguät tualat nä rhangät täkt ngua rhäkt ivakt iva amämägän

sä ngo dä qosaqi va nguat tatnärhä gua ruavek parhäm arha tläqa. ³⁵ Nävät iarhongäkt moe qärqärhong i ngua mualat nä irhong di sa ngua qur a ngän i nävät gua lat ama qrot ngät toqoräkt di mamär iva ut tatnärha ama ruvek kärarhani i qaku arha anga qrot bä va qale räträt pät a ut na ama enge qärangätni i ma Engeska ma Jisas maräkt kat tamän bät a ngät toqortäqyia, 'Va märmär ge ama ruqa gre i rhi von ga rha ani sokt diva märmär gem ga masirhat kre i qä von da ani nagem mes.' "

³⁶ Bä nga qat tamän doqor täkt bä rhäksot dä qa an da aa quum sä nas kä nä iarhakt moe bä rha nän sage ma Ngämuqa. ³⁷ Rha nän bä rhäksot dä airäs ta inguna va qat tet bä rhit nok dä rhit kärhäktgyäm ga mauiu. ³⁸ Agini qärqäni i ini ngä von da rha ama iräski masirhat di aa engini qärqäni i mai dä qä qoar na rha iva saqi as kre va dä qaku rhi nalu aa saqong.

Näkt ta mair vät a qa sämät ama mlauski ama mor qi.

21

Ma Pol Qat Tet Sae Ma Jerusalem

¹ Dä nak as me sä ut nagem da dä ut met sävät a qoan bä ut muqun mät ama mlauski ama mor qi bä u rhang maräkt bä säva ama urqa ma Kos. Näkt duququ dä ut met bä säva ama urqa ma Rodes näkt nae dä ut met bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Patara. ² Sae ma Patara dä ut män bät ama mlauski ama mor qi i qiat tet nae iva säva ama ngärhäktka ma Fonisia dä ut beng sämät ki bä ut met.

³ Bā sa nga urhi ngang bā garäska bā sa äkt i ut lu ama urqa ma Saiprus dä ut met e na qa bā u rhang dävit dap kale qa rhämono sädä sael bā ut met bā säva ama ngärhäktka ma Siria. Bā ut mair e mät ama värhäm ama mor äm ma Tair ivakt iva rhi nämän na ama gunän nämät aut mlauski sae. ⁴ Dä ut sär sä nas bā ut met bā ut män bät arhani ama qatnanaktpämda e bā qali lut gem da vät ama ngärhäqyet da udiom ama qunäng. Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa vuk sa ama snängaqa bā ba rha bā rhi nänmae vät ma Pol iva qale qä namet sae ma Jerusalem. ⁵ Näkt kinak nga rhäksot na ama tadenas puk dä ut met daqule rha bā urhi ngang barhäm aurha tmerhäs iva sae ma Jerusalem. Dä ama qatnanaktpämda moe rhi na arha egutpek dä arhä rhoes ta mair vät a ut nämät ama värhäm bā sa äkt sävät a qoan dä urha an da aut kuum sä nas bā urhi nän. ⁶ Näkt nasot i ut mes ama mär sagem ne inguna va u rhet daqule rha dä ut ton na nas sämät ama mlauski ama mor qi dap evär däm da säva arha vät.

⁷ Bā saqi as urhi ngang barhäm aurha tmerhäs pä garäska nae ma Tair bā ut mair e mät ama värhäm ama mor äm ma Tolemes. Sae ma Tolemes dä ut mes aut märmärgem bā ba ama qatnanaktpämda näkt kali lut gem da vät ama qunäga ama sägäk. ⁸ Näkt duququ dä ut märanas nae bā u rhang bā garäska aa rhäng bā ut män e mät ama värhäm ama lel äm ma Sisaria bā qali lut pä ma Filip aa vätka qärakni i ak na qa i qat dräm gä sameng na ama sameng ama mär ngät. Qa di ak na qa nämäni ama ngärhäqyet da udiom na rha qärarhani i sa rha armeng däm da. ⁹ Ma Filip di aa es ama evop ama

levaet na rha ama sästa näkt ta di ma Ngämuqa aa vämginarha.

¹⁰ Bä ngä qali lut e vät ama rhäqäp ama qunäng näkt nasot dä akni ma Ngämuqa aa vämginaqa i rhat tes ka i ma Agabus di ar sä qa inavuk nae ma Judia bä sae. ¹¹ Bä qa män bä sagem ut näkt ka rha ma Pol aa aasit bä qa qop pät a nas i qa qop mät aa rhäkt dä aa qar na it näkt kä qoar toqortäqyia, “Ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa qa qoar toqortäqyia, ‘Ama Judaqäna nae ma Jerusalem diva rha rhualat toqor täkt i rhi qop pät ama ngärhik kärakni i aa aasit tit täkt näkt ti vodäm ga bä ba ama Jentailqäna.’ ” ¹² Bä nga ut nari rhoqor täkt dä ut na ama ruvek na äkt ut naing bät ma Pol ma ama qrot iva qale qä namet tävit sae ma Jerusalem.

¹³ Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit nok dä ngänit säm ama iräski säp gu snängaqa? Inguna aingo di sa ngua rhäkmu na nas iva qaku sokt ti naqop pät a ngo dap pa qäqi ngu ñäp e ma Jerusalem sä ma Jisas aa ngärhipki.”

¹⁴ Bä nga ut lu i qaku mamär vät a ut iva ut nanmae vät a qa dä mae vät a ut dap urhi qoar toqortäqyia, “Iarhongäkt moekt diva irhong ngä rhäranas parhäm ma Engeska aa snängaqa.”

¹⁵ Nasot tom däkt ama qäväläm dä ut täkmu na nas bä ut met pävit sae ma Jerusalem. ¹⁶ Dä arhani ama qatnanaktpämnda nae ma Sisaria rha mair vät a ut bä rha mu ut pä ma Nason aa vät iva qali lut e. Qa di qa nae ma Saiprus näkt ka di akni na qa i imäqia na qa i qät päs ma Jisas aa rhang.

Västämne Nä Ma Pol Qä Nä Ma Jems E Ma Jerusalem

17 Bā nga ut män e ma Jerusalem dä ama qatnanaktpämda rha ar sä ut nävät ama märmärgem. 18 Näkt duququ dä ma Pol qä na ut moe ut met sage ma Jems näkt ama qatnanaktpämda arhä narhoerta moe nae ma Jerusalem gärrarhani i qale rha e rhi nä ma Jems. 19 Dä ma Pol qa mes aa märmärgem bā ba rha näkt ka rhäväksäs sävät iangärhäkt moe ama lat kärangätni i sa ma Ngämuqa qa mualat na ngät mänguräp ama Jentailqäna dä ma Pol aa lat angärha ron. 20 Bā nga rha nari rhoqoräkt dä rha an sä ma Ngämuqa.

Dä rhi qoar nä ma Pol toqortäqyia, “Aurha ruaqa na nge, as ngi nari, ama rhäqäp ama tausengäna na ama Judaqäna di ama qatnanaktpämda näkt ta moe di ama qrot arhä snängaqa mäni ama Muräkt nage ma Ngämuqa qarangätni i mudu ma Moses ka vodäm ngät bā ba aurha ikkäna. 21 Dap sa rha rha ama enge sävät a nge i nak ainge di ngi su ama Judaqäna qararhani i rhat tas mänguräp ama Jentailqäna iva qale rhat tet parhäm ama Muräkt kärangätni i ma Moses. Dä ngi qoar na rha iva qale rhi nändäkt arhä rhoes ama gamoe dä va qale rhat tet nasot aut kärhong.

22 “Dä ngu lu va ut mäšana? Inguna va rhi nari i nak sa ngia män sarhe ma Jerusalem. 23 Bā nga rhoqoräkt dä nani a ut masirhat iva ngia rhet parhäm aurha enge. Ama levaet na rha ama gamoe rhärha e gem ut di sa rha mu sage ma Ngämuqa bā rhat tet nasot aa rhäkne. 24 Näkt täkt diva ngi na rha bā ngia rhon säda arhä venas na ama qumärqumär angärha ron näkt pa ngi vodäm sädaver mä rha ivakt iva rhi säm da sa arhä qäseng. Dä soknga va ama ruvek moe diva

rhat dräm i qaku ngäkki nä guaäm sävät a nge nävät iangärhäkt ama enge qärangät i rhat nari ngät sävät a nge inguna qoki nge di qale nge mäni ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bä ngit päs angärha rhäng.

²⁵ “Dap nga sävät ama Jentailqäna ama qatnanakt pä m da di sa ut sä m aut snängaqa va ama abuçit bä ba rha iva qale rhi natmä s ama tmäs kärangät ni i ama vodämes na ngät sage ama ngämuqa ama iras mät ka bä qosaqi va qale rhi natmä s ama släktka aa biaska bä qosaqi va qale rhi natmä s ama släktka qärakni i sa rha rhäkbrät pät aa qän* bä qa ñäp dä va qale rhat tualat na ama vuini na ama qavatka.”

²⁶ Qale bä duququ dä ma Pol qä nä qä gamoe bä qa mon säda ama venas na ama qumärqumär angärha ron. Dä qa met bä säva ama ansäspämgi ama mor qi bä qa muqunäga vät ama pris sävät ama qunäga qärakni iva rhäksot nä iangärhäkt ama venas na ama qumärqumär dä va qä vodäm sädaver mä rha moe.

Rha Sangar Ma Pol Va Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

²⁷ Bä sa nga qorhäs iva rhäksot nä qä tadenas puk dä arhani ama Judaqäna nävät ama ngärhäktka ma Esia rha lu ma Pol va ama ansäspämgi ama mor qi. Dä rha muinirqi

* **21:25** bä qosaqi va qale rhi natmä s ama släktka qärakni i sa rha rhäkbrät pät aa qän Ma Luk ka sä m dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sä m ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha sä m a äm sae.

mänguräp ama guläñgi na ama ruvek moe iva rhi sangar a qa ²⁸ dap tit näs toqortäqyia, “Aruvek nae ma Israel, ngäni ang bä ut moe urhi sangar tak täkt ama ruqa. Qäarak tak täkt ama ruqa i qat tet tä äkt moe dä qä su ama ruvek moe na ama enge bä qä slava na aurha ruvek dä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä sävät tos täkt ama ivärhäs. Dä qäqi qa rha arhani ama Jentailqäna säva ama ansäspämgi ama mor qi bä rha slava nä rhos ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs.” ²⁹ Rhat tamän doqoräkt dinguna mai rhat lu ma Trofimus ama Efesuska qäarakni i qa qä nä ma Pol in det mät ama värhäm ma Jerusalem dä rhit päspät i ma Pol sa qa mon sä ma Trofimus säva ama ansäspämgi ama mor qi.

³⁰ Dä ama värhäm ama mor äm moe ma Jerusalem äm ngä märanas bä ama ruvek di rha män na rhänamuk na rhänamuk i rhi ngang masirhat. Bä rha sangar ma Pol näkt ta ardrän na qa näva ama ansäspämgi ama mor qi näkt ta lir ta väs mät arha tmon. ³¹ Bä nga rhoqoräkt i rhi siqut iva rhi veng ma Pol dä nak sa ama enge ngä rhäk pät ama Romgäna arha ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär i ama inirqi ama mor qi di qia e mät ama värhäm ma Jerusalem moe. ³² Dä qop ka lir qa rhäqoar sa arhani ama narhoerta bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt bä sävät iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt bä rha ang masirhat bä sage qä guläñgi na ama ruvek.

Bä nga qa ruvek ta lu qä narhoerqa qä na aa ulaqimärharhärhäkt dä mae vät a rha nävät ma Pol aa rhäng bä qaku rhi arhäktgyäm sä qa. ³³ Dä qä narhoerqa mamär qa met bä savuk dä

qa sangar a qa näkt ka voda ama enge bä ba aa ulaqimärharhärhäkt iva rhi qop mät aa rhäkt na ama seniom ama udiom. Näkt mamär dä qa snanbät toqortäqyia, “Auge rhak täkt dä qa rhäk pät agini?” ³⁴ Dä arhani ama ruvek nävät kä guläñgi rha nästäm i rhat tuvät na ani dap arhani rhat tuvät na ani dä qaku mamär vät kä narhoerqa iva qä rha anga räkt ngät anga enge inguna nage ama inirqi dä soknga qa voda ama enge iva ama ulaqimärharhärhäkt ti rha ma Pol ivakt iva rha rhu qa va arha vätki qäraktni i rhat dräm dat tas e väm gi. ³⁵ Bä nga ma Pol qät ben da ama letaqäna angärha väm savono säva iaqyäkt ama vätki dä qä guläñgi di qia märanas masirhat bä rhi siqut iva rhi qärhöp ka dä soknga ama ulaqimärharhärhäkt ta sek mä qa bä rha rha qa. ³⁶ Bä qä guläñgi iaqyäkt käraktni i qiat tet nasot a rha di qop tit nästäm doqortäqyia, “Nak urhi veng ga!”

Ma Pol Aa Vämgi Särhäm Mes

³⁷ Bä sa nga qorhäs iva ama ulaqimärharhärhäkt ta rhon sä ma Pol savuk dä qa snanbät sä qä narhoerqa mamär toqortäqyia, “Var mamär iva ngua rhamän särhäm nge?”

Dä qä narhoerqa qa movät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak nga ngiat dräm ama Grikkäna arha enge? ³⁸ Nak kop nga qärak na nge ama Isipka i mäqi dä ngia nasäng na ama ulaqi sävät ama Romgäna? Nak kärak na nge i sa ngia artäm sa ama levaet ama tausengäna na rha ama gamoe qärrahani i rha nämäni ama guläñgi na ama umangbäm da bä sävät ama qräk dä bäs ama ivärhäs?”

³⁹ Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Aingo di nak ama Judaqa näva ama värhäm ama mor äm ma Tarsus pät ama ngärhäktka ma Silisia qärqomni i ama ruvek moe di sa rhat dräm ma äm. Var ngi qyiradeng na ngo iva ngua rhamän särha ama ruvek?”

⁴⁰ Bä nga qa rha ama rhares nage qä narhoerqa dä ma Pol qa siqutmät na aa rhäkt iva mänadin dä qä gulän̄gi näkt ka met bä qa mair mäni ama letaqaäna. Bä nga rhoqoräkt i mänadin däm da moe dä qat tamän särhäm da na ama Judaqäna arha enge rhoqortäqyia,

22

¹ “Gua ruavek, aingän ngän nä gua morta, as ngäni nari, va ngu rhäväksäs mamär bä ba ngän i nak kaku ngua slava nä guani.” ² Bä nga rha nari i qat tamän särhäm da na ama Judaqäna arha enge dä soknga mänadin däm da mamär. Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia,

³ “Aingo di ama Judaqa na ngo. Rha sa ngo e ma Tarsus pät ama ngärhäktka ma Silisia näkt mor ngo di rhe mät tom däkt ama värhäm ma Jerusalem. Ma Gamaliel di mudu gua morqa i qale ngo va aa rem sa ama rhisu bä qa su ngo mamär sävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bä ba aut mamäkkäna. Bä aingo di ama qrot gu snängaqa mäni ma Ngämuqa rhoqor ngän moe rhäkt.

⁴ “Dap mudu di nguat dräm ngu sangäm na ama ruvek mavängam bä dängdäng i rhit ñäp kärarhani i rha nämäni ma Iska i ma Jisas. Ngut sangar ma rha i evop dä gamoe bä ngut päs mät arhä rhäkt na ama sengäna näkt ngut don ma rha säva

ama tpäskiarharhäng ⁵ bä qosaqi ama pris ama vit na qa qä na ama Judaqäna arhä narhoerta diva rhi qoaräs na ngän i ngätki na ngo. Bä qäqi ngua rha ama abuqitnäk kärqitnäkni i sa rha säm bäm itnäk bä ba ama Judaqäna e ma Damaskus. Dä soknga ngu nasäng iva nguät tet sae sä iatnäqäkt ama abuqitnäk ivakt iva ngu sangar mät na ama qatnanaktpämda qärrarhani i qale rha e bä va ngua rhet sä rha sarhe ma Jerusalem säva ama tpäskiarharhäng bä va rhi sangäm na rha.

⁶ “Näkt nga nguät tet bä sa glaqot nä ma Damaskus toqoräkt di sa qorhäs na ama mäniqunäng dä ama neraqa qäarakni i erait mät ka masirhat kä sen masägos namet a ngo. Qa män na rhävuk näda ama usäpki arha ron. ⁷ Bä arpus na ngo samäk sävät ivät näkt ngua nari ama eguinga i qat tamän särhäm ngo rhoqortäqyia, ‘Sol, Sol, mäniekt bä ngi sangäm na ngo mavängam?’

⁸ “Dä ngua snanbät toqortäqyia, ‘Engeska, auge na nge?’

“Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Aingo ma Jisas nae ma Nasaret kärak na ngo rhäkt i ngi sangäm na ngo.’ ⁹ Gua ruavek kärarhani i ngu na rha di rha lu ama neraqa sokt di qaku qunäga vät a rha sä iaqäkt aa eguinga qäarakni i qat tamän särhäm ngo.

¹⁰ “Dä ngua snanbät sä qa rhoqortäqyia, ‘Engeska, va ngu lu ngua mäšana?’

“Dä ma Engeska qa muvät toqortäqyia, ‘Ngia rhäranas näkt ngia rhet bä sae ma Damaskus dä ama ruqa va qä qoar na nge sävät ama lat kärangätni i mudu ngua muqunän bät a nge iva ngiat tualat na ngät.’ ¹¹ Dä gua ruavek ta er nanokt ngo i rhit sangar dä ngua rhäkt inguna ngua säsur

nage ama neraqa ama qrot ka bä ut met bä sae ma Damaskus.

¹² “Dä ama ruqa qäarakni i rhat tes ka i ma Ananias di qat tas e qäarak i qa vodäm mes mamär sage ma Ngämuqa bä vasägos dä qat tet nasot ma Ngämuqa aa Muräkt. Näkt ka di ama Judaqäna moe nae ma Damaskus di rhit kutdrir sävät a qa. ¹³ Di qa män gem ngo bä qa mair dä gua sdäm näkt kä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Sol, gua ruaqa na nge, rhäkt diva qunäga mät gi saqong.’

“Dä qoki vät iomäkt ama qäväläm dä qunäga mät gu saqong bä nguät nañäm. ¹⁴ Dä ma Ananias kä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Aut mamäkkäna arhä Ngämuqa sa qa muqunän bät a nge iva ngiat dräm aa snängaqa dä va ngi lu iaqäkt karak i ama Räktka na qa näkt pa ngiat nari ama enge qärangätni i vukpuk sä ngät nämät aa vämgi. ¹⁵ Bä va ainge diva ngi sameng na ama engätki sävät a qa bä ba ama ruvek moe sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ngia lu irhong bä ngia nari irhong. ¹⁶ Näkt täkt diva qaku ngi naqutsäs pät a nas. Ngia rhäranas bä ngi rha ama baptais dä va ngi qumär nas sä gia vuirhong doqoräkt i ngi nagukt nä ma Engeska aa ngärhipki sä nas.’

¹⁷ “Bä nga rhoqoräkt i evär däm ngo bä sae ma Jerusalem säva ama ansäspämgi ama mor qi bä ngu nän dä ngua lu ama ñämñämgi ¹⁸ bä ma Engeska qat tamän i qä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ngi lir! Ngia rhet nae ma Jerusalem däkt inguna ama ruvek diva qaku rhi natnanakt nä gi sameng sävät a ngo.’

¹⁹ “Dä ngua muvät pät a qa rhoqortäqyia, ‘Engeska, tärhae rhäkt ama ruvek di rhat dräm na ngo

i nguat dräm nguat tune na ama mämairväm i ngut sangarmät na ama ruvek kärarhani i rhat nanakt na nge bä ngu arhäktgyäm sä rha dä ngut päsärhäm da va ama tpäskiarharhäng. ²⁰ Bä nga rhoqoräkt i rhi veng ma Stiven gäarakni i qat dräm gä sameng sävät a nge di aingo di nguat mair e bä ngut tares pät iangärhäkt ama lat angärha rhäng dä ngut lu vät iarhakt arhä boi qärrarhae i rhi veng ga.’

²¹ “Dä ma Engeska qa qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ngia rhet. Va ngu rhäk na nge sa gläius sage ama Jentailqäna.’ ”

Ma Pol Qä Na Ama Romgäna Arha Ulaqimärharhärhäkt Arhä Narhoerqa

²² Qä gulänqi na ama ruvek di rhat nari manas pät ma Pol i qat tamän bä dängdäng i qa qoar i sa ma Ngämuqa qa rhäk na qa sage ma Jentailqäna. Dä qa ruvek ta sek sa arhä qän i rhit nästäm doqortäqyia, “Urhi veng ga! Saqi as kale qä natdäqäm!” ²³ Bä nga rhoqoräkt i rhit nästäm dap tit don na arhä boi ama uiu ngät navono nävät a nas dap tit don na ama rhabuqi mät a leqäs.

²⁴ Dä ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär qa rhäkne iva rha rhon sä ma Pol säva arha vätki bä va rha rhäranäs ka dä va rhi qyarmät na qa mamär ivakt iva qä narhoerqa qä räm i nävät agiqa iaqäkt bä ama ruvek tit nästäm bät a qa rhoqoräkt.

²⁵ Bä rhoqoräkt i rhit kop pät ma Pol ivakt iva rha rhäranäs ka dä qä qoar na akni ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärakni i qat mair e rhoqortäqyia, “Nga maräkt gem ngän doqoräkt

iva ngän dāranäs anga ruqa qārakni i ak na qa nāmāni ama Romgāna dap kaku ngäktki sävāt a qa sä guani?”

²⁶ Bā nga qārak ka nari rhoqor täkt dā qa met bā sage aa narhoerqa mamär bā qa märhamän bāt ka enge nage ma Pol i qa qoar toqortäqyia, “Qale ngiat tualat toqoräkt! Rhak täkt ama ruqa di qa nāmāni ama Romgāna.”

²⁷ Dā qā narhoerqa mamär qa met bā sage ma Pol dā qa snanbät toqortäqyia, “Ngi qoar na ngo, nga ainge di nge nāmāni ama Romgāna?”

Dā ma Pol qa muvāt i, “Ari, nak ngäktki rhoqoräkt.”

²⁸ Dā qā qoar nä ma Pol toqortäqyia, “Aingo di ngua voda ama ligär masirhat sä nas ivakt iva ak na ngo nāmāni ama Romgāna.”

Dā ma Pol qa muvāt pät a qa rhoqortäqyia, “Nak gu mamäqiom di iom nāmāni ama Romgāna bā äkt i ngua män i akni na ngo di nävāt a iom.”

²⁹ Dā qā ulaqimärharhärhäkt kārārhani i mai qre rha rhäkmu na nas iva rhi qyarmät na qa di rha len dā rha lir ta met nävāt a qa bā sa rhānamuk. Bā qosaqi qā narhoerqa mamär di qa len inguna nak as ka räm i ma Pol di qa nāmāni ama Romgāna sokt di qa rhäkne iva rhi qop mät ma Pol aa rhäkt na ama seniom.

Ma Pol Qa Mair Da Ama Gulāñgi Na Ama Judaqāna Arhä Narhoerta Arhä Saqong

³⁰ Sokt di qā narhoerqa di nani a qa iva qā räm mamär i ama Judaqāna di nani a rha iva rhi rhäksärhä ma Pol vät agiqa dā soknga qale bā duququ dā qa rhäväkt sä ma Pol dap ka voda ama

enge nani ama priskäna ama moräs na rha näkt ma Sanedrin bä västämne na rha. Näkt ka män sä ma Pol bä qa mair na qa da arhä saqong.

23

¹ Ma Pol qa ñäm maräkt sävät ma Sanedrin dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Gua ruavek, nguat nari i sävät tak täkt ama qunäga di sa ngua mäqäne dä mamär nä ma Ngämuqa aa lat.”

² Ama vit na qa ama pris ma Ananaias ka voda ama enge bä rha arhäktgyäm sä ma Pol aa vämgi nävät iangärhäkt ama enge qärangätäni i sa qa rhon na ngät. ³ Dä ma Pol qa qoar nä ma Ananaias toqortäqyia, “Ainge diva ma Ngämuqa qä sangäm na nge inguna ngiat tamän bät ma Ngämuqa aa enge näkt kaku ngiat tualat parhäm ngät. Ainge di rhoqor ama ñäpka aa liqi qäraktni i sa rha vurvur da arha väm na ama qulumgi bä qoki sa ama mär vono. Bä ngiat muqun äkt ivakt iva ngiat turäkt pät a ngo varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt sokt di nak kop ainge di ngi anbetäk mäni ngät inguna ngia qoar na rha bä rha arhäktgyäm sä ngo.”

⁴ Iarhakt kärarhae i rhat mair e glaqot nä ma Pol di rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Qale ngit täkne vät ma Ngämuqa aa pris ama vit na qa!”

⁵ Dä ma Pol qa movät toqortäqyia, “Gua ruavek, mai qaku nguat dräm i ama vit na qa ama pris iaqäkt inguna ma Ngämuqa aa enge qärangätäni i sa mudu rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Qale ngiat tamän mava na ama tpäskinaqa qäraktni i qä rhoer nanokt gia ruvek.’ ”

⁶ Bä nga ma Pol qa räm i iarhakt ma Sanedrin di västämne na ama Farisiqäna dä qosaqi arhani ama

Sadyusiqäna dä qa näs sävät a rha rhoqortäqyia, “Gua ruavek, aingo di ama Farisiqa na ngo bä gu mamäkkäna di ama Farisiqäna. Nguat mair va ama muräkt dinguna nguata nanakt i ma Ngämuqa va qa rhäranas na ama ñäpta mugas kre dängdäng.”

⁷ Bä nga ma Pol qa märhamän bät iangärhäkt ama enge bä rhäksot dä ama märänga qa män mänguräp mä rha i rha märhamän bät ama enge sävät a ne i ama Farisiqäna sävät ama Sadyusiqäna.

⁸ Rhoqoräkt dinguna ama Sadyusiqäna di qaku rhat nanakt iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki bä qaku rhat nanakt i ama enselqäna bä anga iaus nga e dap ama Farisiqäna di rhat nanakt i iarhongäkt moekt di ngätki nä irhong. ⁹ Bä ama tgulimgi ama mor qi qia märanas bä arhani ama Skraipkäna qararhani i qosaqi rha nämäni ama Farisiqäna di rha mair bä rhi nasäng i rhit nästäm ma ama qrot. Dä rhi qoar toqortäqyia, “Qop kaku ut män bät anga vuini vät tärhak ama ruqa. Nguaräm ngätki i anga qloqaqa ura anga ensel qa märhamän särhäm ga.”

¹⁰ Bä nga ama märänga mänguräp mä rha di sa qa märanas masirhat dä ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär di qa len sä ma Pol i varis ti naveng ga mänguräp mes. Dä qa voda ama enge bä ba ama ulaqimärharhärhäkt iva rha rhet samana bä va rhi rha ma Pol nage ama guläñgi na arhä qrot näkt pa rha rhet sä qa bä säva ama ulaqimärharhärhäkt arha vätki.

¹¹ Näkt nga duququ näp bängagi dä ma Engeska qa mair glaqot nä ma Pol dä qä qoar toqortäqyia, “Qale qänäskänes nge. Sa ngia sameng na ama engätki sävät a ngo rhe ma Jerusalem dä va

qosaqi ngi sameng na ama engäktki sävät a ngo e ma Rom.”

Ama Judaqäna Rha Märhamän Särhäm Ne Iva Rhi Veng Ma Pol

¹² Näkt kale bä duququ vät duququs dä västämne na ama Judaqäna bä rha muräkt pät ama snängaqa i rha musärhämes iva qaku rhi namäs dä rhi nanakt bä dängdäng iva rhi veng ma Pol. ¹³ Ama rhodäm sä rha dä iaqyäkt ama gulänği arha ron di ngä met e na ama ruiom ama udiom. ¹⁴ Rha met bä sage ama moräs na rha ama priskäna rhi na ama morta dä rhi qoar na rha rhoqortäqyia, “Ut musärhämes ma ama qrot iva qaku ut namäs dä ut nanakt bä dängdäng iva urhi veng ma Pol. ¹⁵ Bä rhäkt di nani a ut iva aingän ngän nä ma Sanedrin ba ngäni nän gä narhoerqa mamär bä ba ama ulaqimärharhärhäkt iva vuk sä qa sä ma Pol iva mairaska iva ngäni räm mamär sä qa närha aa märänga. Dap pa aiut diva urhi rhäkmü na nas saivuk sämäni iska nani a qa iva nga i qat tet iva sarhe dä va urhi veng ga.”

¹⁶ Näkt kinak nga ma Pol aa qärhamäsaqa qa nari sävät arhä snängaqa dä qa met bä qa qoar nä ma Pol va ama ulaqimärharhärhäkt arha vätki. ¹⁷ Dä ma Pol qa mes akni ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt bä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet sä rhaerhak täkt ama rhoemga sage angän narhoerqa mamär ivakt iva ama rhoemga qa rhamän särhäm ga na ama engini.”

¹⁸ Dä soknga qa met sä qa sage qä narhoerqa mamär. Dä qä ama ulaqimärharhärhäkt arhä

narhoerqa kä qoar na aa narhoerqa mamär toqortäqyia, “Ma Pol qäarakni i sa rha mu qa va ama tpäskiarharhäng di qa rhäkne nani a ngo näkt ka qoar na ngo iva ngua rhet sä rhak täkt ama rhoemga sagem nge ivakt iva qä qoar na nge na ama engini.”

¹⁹ Dä ama narhoerqa mamär qa sangar dä qa rhoemga aa rhäkt bä qa ar da aa rhäkt sa rhämuk näkt kä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu agi engini ianiäkt kärqäni i nani a nge iva ngi qoar na ngo nä ini?”

²⁰ Dä qa rhoemga qä qoar toqortäqyia, “Ama Judaqäna sa rha rhares ba ne iva rhi nän nge iva ngia rhet sä ma Pol ivakt iva qa rhair dä ma Sanedrin arhä saqong duququ iva mairaska i nani a rha iva rhi qyarmät na qa ivakt iva rhi räm ama engätki säng aa rhäng. ²¹ Sökt di qale ngi nanari nämät ta inguna ama gamoe va rha rhair mäni is nani a qa qärrahani i ama rhodäm sä rha di ngä met e na ama ruiom ama udiom. Iarhakt di sa rha musärhämes iva qaku rhi namäs dä qaku rhi nanakt bä dängdäng iva rhi veng ga. Bä rhäkt di sa rha rhäkmu na nas näkt sa sökt kale rha nani gi nga snängaqa varhäm arha nän.”

²² Dä qä narhoerqa mamär qa mugem ga i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Qale ngi naqoar na aung i sa ngia muqunäga vät a ngo nä rhangät täkt ama enge.” Näkt ka rhäk na qa bä qa met.

Rha Rhäk Nä Ma Pol Sage Ama Tpäskinaqa Ma Feliks

²³ Dä qä narhoerqa mamär qa rhäkne nani aiomni aa narhuiom gärqiomni i asägäk asägäk

nävät a iom di qä rhoer nanokt ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt näkt ka voda rha ama enge bä ba iom doqortäqyia, “Ini rhäkmu na anga udiom anga handrediom na anga ulaqimärharhärhäkt näkt anga ruvek ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat dräm dat tuqun bät ama hoskäna angärha rhäng näkt kosaqi sävät anga udiom anga handrediom na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i ama qep mät arhä rhäkt. Bä va ngän det sae ma Sisaria mamär vät ama ngärhäqyiet da levaet nä irhong näp bängang.²⁴ Dä qosaqi va ngäni rhäkmu na anga hoskäna bä bä ma Pol näkt pa ngänit lu vät a qa mamär bä dängdäng i qa rhän ge ama tpäskinaqa ma Feliks.”

²⁵ Näkt ka säm ama enge va ama abuqit bä bä ma Feliks kärangättni i ngät tamän doqortäqyia,²⁶ “Aingo ma Klodius Lisias di ngut täk nä gu märmärgem sagem nge, qamoräs na qa ama tpäskinaqa ma Feliks.

²⁷ “Erhak täkt ama ruqa ma Pol di ama Judaqäna rha sangar a qa bä qorhäs iva rhi veng ga sokt di nak ngua rha ama muqunäga sävät a qa i qa di ama ruqa nämäni ama Romgäna dä ngu nä gua ulaqimärharhärhäkt ut män bä ut mumaiar qa.

²⁸ “Dä nani a ngo iva ngu räm ama engäkkti i mäniekt bä rhit täksärhäm ga i qa slava dä ngua mair na qa da arhä Sanedrin arhä saqong.²⁹ Bä nga sa äkt dä ngua räm i nak tat täranas sävät a qa i rhat tu arhä snäng i sa qa slava na ama Judaqäna arhä Muräkt dap parhäm ama Romgäna arhä muräkt di qaku guaäm gärqomni i qa slava

na äm bä mai mamär iva urhi väsrhäm ga bä qop urhi veng ga vät a äm angät tpäs.

³⁰ “Näkt nga ngua rha ama muqunäga säng arhani ama Judaqäna arha rhäng gärrarhani i rhit täkmu na nas iva rhi veng ga dä ngua lir ngua rhäk na qa sagem nge. Näkt kosaqi ngua von da rha ama enge sävät iarhakt kärarhae i rhat täranas sävät a qa iva rhi qoar na nge i mäniekt bä rhat täranas sävät a qa.”

³¹ Dä soknga qä ulaqimärharhärhäkt ta met parhäm arhä narhoerqa aa rhäkne bä rha rha ma Pol bä rhi na qa rha met näp bängagi bä dängdäng i sa rha män sä qa va ama värhäm ama mor äm ma Antipatris. ³² Näkt kale bä duququ dä ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat tet na arha qar di rha qyiradeng na ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhi ngang bät ama hoskäna angärha rhäng iva rha rhet sä ma Pol dap evär däm da bä säva arha vätki e ma Jerusalem. ³³ Bä nga qärrarhani i rhat tet sä ma Pol bä rha män e ma Sisaria dä rha voda ama abuqit bä ba ama tpäskinaqa näkt ta vodä ma Pol säva aa rhäkt.

³⁴ Dä ama tpäskinaqa qa mes pä qa abuqit dä qa snanbät i ma Pol i qa näva agi a ngärhäktka. Bä nga qa räm i nak ka di nae ma Silisia ³⁵ dä qa qoar toqortäqyia, “Qale bä iarhakt kärarhae i rhat täranas sävät a nge rha rhän de dä va ngu nari arha enge bä qosaqi gi muvätki sävät a ngät.” Nasot dä ma Feliks ka voda ama enge iva rha rhu ma Pol vä ma Herot aa vätki näkt pa rhit lu vät a qa mamär i varis kä nang masirhat nae.

Ma Pol Qa Mair Dä Ma Feliks Aa Saqong E Ma Sisaria

¹ Näkt nga nasot ama ngärhäqyet ama qunäng dä ama vit na qa ama pris ma Ananias ka met mämane bä sae ma Sisaria qä na arhani ama Judaqäna arha morta näkt sävät arha vämginaqa qärakni i rhat tes ka i ma Tertulus bä rha märhamän bät arha enge sävät ma Pol da ama tpäskinaqa ma Feliks aa saqong. ² Bä nga rha mes ma Pol bä savuk säva ama muräkt dä ma Tertulus kä nasäng i qat tamän bät ama Judaqäna arha enge sävät ma Pol va ama muräkt i qä qoar toqortäqyia,

“Qamoräsnaqa ma Feliks, vät tak täkt ama ngärhäkka rhage rhage di sa ngiat tualat nävät ama mädräm ama mär ngät bä ngä met sä ut sa ama bulap da ama rhodäm angärha ron mauiu. Bä ama rhäqäp ama qutsasorhane qärangätni i ama mär ngät di sa ngä märanas bä bä ut. ³ Dä ut tes ama märmärgem masirhat sagem nge inguna nävät iangärhäkt gia lat moekt toqoräkt. ⁴ Qaku nani a ngo iva ngu natkut sä nge dap täkt di ngut säm ama gaini na nas säp gia rem näkt ngu nän nge iva ngi nari i u rhamän bät aurha enge maqälak sävät ma Pol.

⁵ “Ut dräm säng dak täkt ama ruqa aa rhäng i nak kat dräm gä slava mamär bä qat täranas na ama inirqi mänguräp ama Judaqäna vät ama ivätki moe. Bä qa di akni na qa ama narhoerqa bä ba ama guläñgi na ama Nasaretkäna* ⁶⁻⁷ bä qäqi qa siqut iva qat tualat mava va ama ansäspämgi ama mor qi

* **24:5** ama guläñgi na ama Nasaretkäna Rhat tes ama qatnanak-tpämäda i ama Nasaretkäna inguna iaqäkt kärak i qa nasäng na rha di ma Jisas nae ma Nasaret.

dä soknga ut sangar a qa.† 8 Ngakt bä nga qoki nge maräkt ngi qyarmät na qa mamär dä mamär iva ngia rhän bät ama engätki sävät tangät täkt ama enge sävät a qa.”

9 Dä qä Judaqäna arha morta rha mon sa arha engirhong sae sävät ama enge i ma Tertulus bä rhäktuk pät a rha i rhi qoar i ngätki sävät ma Pol.

10 Bä nga rhoqoräkt i ama tpäskinaqa qa siqutmät bä bä ma Pol iva qa rhamän dä qat tuvät to-qortäqyia,

“Nguat dräm i ainge di ama matnävämnaqa na nge da ama rhäqäp ama qoeo angärha ron bä rhak täkt ama ngärhäkka bä äkt i rhäkt di mär gem ngo iva ngua rhair särhäm mes nä gu nga enge dä gi saqong.

11 “Nak kop märmärsäs iva ngi räm ama engätki di rhoqortäqyia, nak kre rhämene dä ngua met sae ma Jerusalem säva ama ansäspämgi ama mor qi ivakt iva ngu ansäs sage ma Ngämuqa bä nak kop as täqyerhäkt di as kaku ut met e na anga ngärhäqyisem da udiom na anga qunäng.
12 Erhärha rhäkt kärarhae i rhat tamän bät ama enge sävät a ngo di qaku rha män bät a ngo ngu

† 24:6-7 Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni ama qängärini angät käväläm nämäni ma 6 dä ama qängärini moe ma 7 näkt ama qängärini angät käväläm nämäni ma 8 di qosaqi rha säm irhong sae. ‘Dä nani a ut iva u rhatnävämne na qa varhäm aut Muräkt 7 sokt di ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär ma Lisias di qa män bä qa rha ma Pol näva au rhäkt na aa qrot ama mor ngät. 8 Dä qa rhäkne iva anga ruvek kärarhani i nani a rha iva rha rhair sävät ma Pol di mamär iva rha rhair sävät a qa dä gi saqong.’

na aung i un dāranas sāvāt a ne ura ngu nasāng na anga inirqi māngurāp ama ruvek pa ama ansāspāmgi ama mor qi ura va ama māmairvām ura rhage rhage māt ama vārhām. ¹³ Bā äkt i rhäkt di qaku mamār vāt a rha iva rhi namān bāt anga engätki nāvāt arha enge sāvāt a ngo.

¹⁴ “Dap pa ngua rhamān mamār sāvāt a nas täkt. Aingo di nguat drām ngu nānsās sage aut mamākkāna arhā Ngāmuqa dā qosaqi nguat drām ngut pās ma Iska i ma Jisas aa rhāng. Dā rhaerhārhani ama Judaqāna di rhi qoar i iarhakt ama ruvek di arha ansās di qaku ama rākt ngāt. Sökt di nguat nanakt nā iarhongäkt moe qārqrhong i sa mudu rha sām irhong bā ma Ngāmuqa aa Muräkt bā qosaqi ma Ngāmuqa aa vānginarha arha enge qārangätni i mudu rha sām a ngāt. ¹⁵ Näkt aingo ngu na rhaerhārhae ama gamoe maräkt di ut moe ut katnanakt ama sägängät iva mugas i dāngdāng dā ma Ngāmuqa va qa rhāranas na ama nāpta moe qārarhani i ama vu rha dā ama rākt ta. ¹⁶ Bā äkt i vasāgos dā rhäktuk pāt a ngo iva nguat mair na ama isiska sādā ma Ngāmuqa aa saqong dā sādā ama ruvek arhā saqong.

¹⁷ “Bā rhäkt di sa ngua män sae ma Jerusalem nasot ama qoeo ama marheka na ngāt i qaku nguat dān e. Bā ngua män sa angätni ama ligār bā ba ama tlākta māngurāp gua ruvek ama Judaqāna. Dā qosaqi ngua män ivakt iva ngu von da angätni ama vodāmes pa ama ansāspāmgi ama mor qi. ¹⁸ Bā rha män bāt a ngo rhoqoräkt i nguat tualat toqoräkt pa ama ansāspāmgi i sa ngua qumār nas parhām ama Muräkt. Dā qaku rha män gem ngo ngu na anga gulāngi bā qop kaku rha män bāt anga inirqi e.

19 “Dap arhani ama Judaqäna näva ama ngärhäkka ma Esia di sävät a rha e rhoqoräkt di nak kärarhani iarhäkt i mai va rha rhair te dä gi saqong bä va rhi qut mä ngo na arha anga enge i vadi mai äkt kre va arha anga enge sävät a ngo. 20 Dap ngakt bä va ngi snanbät sä rhärha rhäkt ama gamoe diva rhi qoar i sa qaku rha män bät anga vu ngät anga lat kärangätni i ngua mualat nä ngät toqoräkt i rha mair na ngo dä ma Sanedrin arhä saqong e ma Jerusalem. 21 Sokt di ngua mualat na ama sägom di rhoqoräkt i nguat mair da arhä saqong bä ngua nästäm doqortäqyia, ‘Nguat mair va ama muräkt dinguna nguat nanakt i ma Ngämuqa va qa rhäranas na ama ruvek nämät ama tñäpki.’”

Qoki As Tat Sangar Ma Pol

22 Sokt di ma Feliks dinguna äkt i qat dräm mamär sävät ma Iska i ma Jisas dä qa rut na ama muräkt dap kä qoar toqortäqyia, “Qale bä sa nga ama narhoerqa mamär bä ba ama ulaqimärharhärhäkt ma Lisias ka rhän dä sa ngu vodä gu nga snängaqa säva angän muräkt.” 23 Nasot dä qa voda ama enge ba ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt iva rhit lu vät ma Pol mamär sokt diva rhat tuisiska vät a qa maqälak näkt tit kyiradeng na aa ruavek iva rhit ñämdäm närhäm ga dä va rhat tatnärhäm ga sa aa tläqa.

24 Nasot angätni ama qunäng dä ma Feliks kä na aa egutki ma Drusila in män. Qi di ama Judaqi. Bä qa rhäkne nani ma Pol bä ma Feliks ka nari qa i qat tamän sävät ama qatnanakt mäni ma Jisas ma

Krais. ²⁵ Näkt nga ma Pol qät täväktsäs sävät ama ruqa iva aa iar diva ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong dä qosaqi va ama ruqa diva qät päsärha ama släqyige ige angät snängaqa näkt kosaqi qa rhäväktsäs sävät ma Ngämuqa aa matnävämne iva as mugas ngä rhän dä ma Feliks ka len dä qa qoar toqortäqyia, “Sa qule läkt! Rhäkt diva ngia rhet. Ngakt bä nga isiska vät a ngo qäsnia dä saqi as pa ngu rhäkne nani a nge.” ²⁶ Ngätki i ma Feliks di qät len nävät ama enge iangärhäkt kärangät i ma Pol qat tamän bät a ngät sokt di nak kop pät iomäkt ama qäväläm di nani a qa iva ma Pol qä ngaip i qä von ga rha anga ligär ivakt iva qä rhäväkt sä qa. Bä äkt i vasägos dä qät täkne nani ma Pol bä qä na qa in damän särhäm ne.

²⁷ Näkt nga nasot ama quiaiom ama udiom dä ma Porsius Festus ka qutsasot ma Feliks bä ama tpäskinaqa na qa. Näkt toqoräkt i qorhäs iva init kutsasorhane dä ma Feliks ka qyiradeng nä ma Pol va ama ulaqimärharhärhäkt arhä luvät inguna nani a qa iva märmär ge ama Judaqäna nävät a qa ma Feliks.

25

Ma Pol Qa Nän Iva Qa Rhair Dä Ma Sisar Aa Saqong

¹ Ma Festus ka män säva ama ngärhäktka ma Judia näkt nga nasot ama dävaung ama qunäng dä qa met nämät ama värhäm ma Sisaria vävit bä sae ma Jerusalem ² bä sae dä ama moräs na rha ama priskäna rhi na ama Judaqäna arhä narhoerta rha mair da aa saqong bä rha voda arha enge bä ba qa sävät ma Pol. Bä rhi nän ga ma ama qrot iva

qa nari nāmät ta ³ bä va qä rhäk nä ma Pol nae ma Sisaria bä sae ma Jerusalem. Rhat tualat toqoräkt dap nävät ama ngaip ka ama snängaqa i nak nani a rha iva rhi veng ma Pol mäni is. ⁴ Dä ma Festus ka movät pät a rha rhoqortäqyia, “Ma Pol di rha väsärhäm ga e ma Sisaria bä va aingo di qorhäs iva evär däm ngo sae. ⁵ Dä mamär iva ngäni rhäk na angän anga narhoerta iva ngu na rha rhämane sae ma Sisaria ivakt iva nga qrekt bä ngäktki sävät a qa sä guani dä mamär iva rhi rharespät mät ka e.”

⁶ Bä nga nasot ama ngärhäqyet da dävauing ura ama ngärhäqyisem ama qunäng i ma Festus kale qa gem da e ma Jerusalem dä qa met mämene bä sae ma Sisaria. Näkt nga duququ dä qa mu ama muräkt näkt ka rhäkne nani ma Pol bä qa mair da aa saqong. ⁷ Bä nga ma Pol qa män dä ama Judaqäna qärrarhani i ar sä rha nae ma Jerusalem da ing namet a qa bä rhi nasäng i rhi sameng irhäm ga i qa mualat na ama rhäqäp ama lat ama vu ngät mamär sokt di iangärhäkt arhä rhäksärhäm di qaku ngäktki nä guani sävät a qa. ⁸ Dä ma Pol qa mair särhäm mes i qä qoar toqortäqyia, “Qaku ngua anbetäk mäni ama Judaqäna arhä Muräkt nä guani dä qaku ngua slava na ama ansäspämgi ama mor qi nä guani dä qaku ngua slava nä ma Sisar nä guani.”

⁹ Sokt di ma Festus di nani a qa iva qä slamär na ama Judaqäna arhä sarem dä soknga qa snanbät sä ma Pol toqortäqyia, “Nga nani a nge iva ngia rhet tävit sae ma Jerusalem säva ama muräkt bä va ngia rhair e dä gu saqong ivakt iva ngu nari rhärhangät täkt arha enge sävät a nge?”

10 Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Qaku, nak sa nguät mair vä ma Sisar aa mämugunäs na ama muräkt täkt bä mamär iva ngi nari rhangät täkt ama muräkt sävät a ngo rhe. Bä nak kop ainge di sa ngiat dräm i qaku ngua slava na ama Judaqäna nä guani.” 11 Dap ngakt bä sa ngua mualat nä guani qärqäni i mamär iva ngu ñäp pät ini angät tpäs di qaku ngut len ama tñäpki. Dap ngakt bä ama enge sävät a ngo qärangätäni i rhaerhärhae ama Judaqäna rha män sä ngät di qaku ngätki na ngät sävät a ngo di qaku maräkt ge aung iva qä vodäm ngo bä ba rha. Bä rhäkt di ngu nän iva ma Sisar qä nari rhangät täkt ama muräkt.

12 Bä ma Festus kä na aa narhoerta qärahani i rha nari ama muräkt ta märhamän särhäm ne sä ma Pol aa nän bä rhäksot dä ma Festus ka muqunäga i qä qoar toqortäqyia, “Sa ngia nän iva ma Sisar qä nari gi muräkt bä äkt iva ngu rhäk na nge sage ma Sisar.”

Ma Pol Qa Mair Dä Ma Agripa Qä Nä Ma Bernaisi In Saqong

13 Nasot ama marheka na ngät ama qunäng dä ama vitnaqa ma Agripa qä na aa lätki ma Bernaisi in män e ma Sisaria ivakt iva ini von da ain gutdrir sage ama tpäskinaqa ma Festus. 14 Bä nga vät ama rhäqäp ama qunäng i qali liom e ma Sisaria dä ma Festus ka rhäväksäs bä bä ma Agripa sävät ama muräkt sä ma Pol.

Ma Festus ka qoar toqortäqyia, “Akni ama ruqa rhak kärakni i as ma Feliks ka sangar särhäm ga bä qaku qa rhäväkt sä qa. 15 Nga ngua met bä sae ma Jerusalem dä ama moräs na rha ama priskäna rhi na ama Judaqäna arhä narhoerta rha

märhamän bät ama enge sävät ma Pol bä rha nän ngo iva ngua rhuräkt pät a qa iva urhi sangäm na qa bä va qä ñäp. ¹⁶ Dä ngua qoar na rha i qaku maräkt parhäm ama Romgäna arhä qärhong doqoräkt inguna ama Romgäna arhä qärhong di as pa rha rhair nä sävetka va ama muräkt ge ama ruvek kärarhani i rhit täksärhäm ga dä va rhi von ga rha ama släqyäs ivakt iva qä rhäkne vät iangärhäkt arha enge särhäm mes.

¹⁷ “Näkt nga ngua män ngu na rha rhe ma Sisaria dä qaku maesäs pät a ngo sa ama muräkt dap ngua mu ngät duququ näkt ngua rhäkne nani ma Pol iva qa rhon säväm ngät. ¹⁸ Bä nga qä Judaqäna rha mair ivakt iva rhit boda arha enge iva sävät a qa dä qop kaku rha rhäksärhäm ga na anga lat ama vu ngät masirhat kärangätni i mai nguat tu gu snäng iva rhi rhäksärhäm ga na ngät. ¹⁹ Sokt di nak kaku. Dap kinak tat tamän bät akni ama snängaqa sävät ama märänga qarakni i qa märanas mänguräp mä rha rhi nä ma Pol sävät arhä qatnanakt näkt kosaqi sävät ama ñäp ka ama ruqa qarakni i rhat tes ka i ma Jisas kärak i ma Pol qa qoar i qat däqäm.

²⁰ “Dä ngua lu i qaku märmärsäs gem ngo iva ngua rhän bät ama engätki sävät iarhongäkt toqoräkt dä soknga ngua snanbät sä ma Pol ivar nani a qa iva qa rhet sae ma Jerusalem bä va qa rhair e va ama muräkt sä iangärhäkt arha enge. ²¹ Sokt di nga rhoqoräkt i ma Pol qa nän da ama muräkt iva qale ngät mäk iva nani ma Sisar iva qa qä nari ngät dä ngua rhäkne iva rhi väsärhäm ga bä dängdäng iva ngu rhäk na qa sage ma Sisar.”

²² Dä ma Agripa qä qoar nä ma Festus toqortäqyia, “Nani a ngo iva aingo maräkt ngu nari

iaqäkt ama ruqa.”

Dä ma Festus ka movät päta qa rhoqortäqyia, “Duququ dä va ngi nari qa.”

²³ Qale bä duququ dä ama ruvek tit boda arhä qutdrir ama mor ngät sage ma Agripa qä nä ma Bernaisi rhoqoräkt i init don säva ama vätki at käväläm ama mor äm gärqomni i ma väspästämne na ama ruvek e vä bäm in na ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerta mamär näkt sävät ama märän bäm da ama gamoe näva ama värhäm. Dä ma Festus ka rhäkne dä ama ulaqimärharhärhäkt ta män sä ma Pol savuk säp ka vätki at käväläm.

²⁴ Dä ma Festus kä qoar toqortäqyia, “Sagem nge ama vitnaqa ma Agripa bä sävät a ngän moe qärrarhani na ngän i qale ngän däkt gem ut, ngän moe ngäni lu rhak täkt ama ruqa qäarakni i ama Judaqäna moe rha män gem ngo sävät a qa e ma Jerusalem dä qosaqi rha met bä rha män gem ngo rhe ma Sisaria. Rha män sa arha enge sävät a qa näkt tit nästäm i rhi qoar i vadi mai va qä ñäp.

²⁵ Sökt di ngua lu i qaku qa mualat na anga vuini qärqäni i mamär iva rhi veng ga vät ini angät tpäs. Näkt nguna qa voda aa nän iva ma Sisar qä nari aa muräkt dä ngua mu gu snäng iva ngu rhäk na qa sae ma Rom.

²⁶ “Sökt di as kaku nguät dräm iva ngu säm doqor mäniäkt sage qa moräsnaqa nae ma Rom. Bä ma ngo i ngua rhäkne bä rha mon sä qa sarhe säda angän saqong moe dap pa qosaqi qa rhair dä gi saqong maräkt, ainge ama vitnaqa ma Agripa, iväkt iva nga urhi ñäm mamär dä rhangät täkt ama muräkt angärha ron dä nak as kre i ngu rha anga

muvätki dä va ngu säm anga engini sage ma Sisar.
²⁷ Inguna nguat tu gu snäng i qaku maräkt gem ngo rhoqoräkt iva ngu rhäk na anga ruqa sage ma Sisar qäarakni i ut päsärhäm ga dap kaku sa anga enge anga räkt ngät irhäm ga.”

26

Ma Pol Qa Sameng Säväta Nas Bä Bä Ma Agripa

¹ Dä ma Agripa qä qoar nä ma Pol toqortäqyia, “Isiska vät a nge iva ngia rhamän säväta nas.”

Dä ma Pol qa siqutmät na aa rhäkt näkt ka nasäng i qat tamän bät ama enge säväta nas toqortäqyia,

² “Qavitnaqa ma Agripa, ainge di nguati nari gem mes i märmär gem ngo masirhat iva ngua rhair dä gi saqong ivakt iva ngu rhäkne särhäm mes nä gu nga enge säväta ama Judaqäna arhä rhäksärhäm säväta ngo. ³ Bä märmär gem ngo masirhat dinguna ainge di ama mädrämga na nge masirhat säväta ama Judaqäna arhä qärhong bä qosaqi iarhongäkt kärqärhong i qaku sägäni na rha sä irhong. Bä äkt i rhäkt di ngut nok pät a nge iva ngi sangar ama bulap bä ngi nari ngo.

⁴ “Ama Judaqäna moe di rhat dräm gua iar mänasäng i ama rhoemga na ngo naimäk äkt pä gu ngärhätkä maräkt bä qosaqi e ma Jerusalem.

⁵ Bä nak tat dräm a ngo mauiu näkt ngäkt bä nga nani a rha di mamär iva rhi sameng mamär säväta ngo i nak aingo di qale ngo i ama Farisiqa na ngo qäarakni i nguati tet mamär varhäm aut katnanäkt ama Judaqäna säda aut kärhong angärha ron. ⁶ Näkt ta mu ngo va ama muräkt täkt dinguna äkt i nguati

nanakt na ama enge q̄arangätni i sa mudu ma Ngämuqa qa mu sage aut mamäkkäna na ngät.

⁷ “Q̄arangät ka enge na ama mumänaris iangärhägt i ama ruvek pät ama ngärhäqyisem da udom na ama enivirhong nae ma Israel di rhat nanakt iva rhi lu i ama enge ngä rhu angät släqyige vät a nas. Rhat nanakt dap ti saengägt sa ama ansäs sage ma Ngämuqa qunäng näp bängang. Qamoräsnaqa ama vitnaqa ma Agripa, ama Judaqäna di rhat tair na ngo va ama muräkt di nak kop nävät tangät täkt gu qatnanakt. ⁸ Mäniekt bä arhani nävät a ngän di ngän du angän snäng i qaku mamär vät ma Ngämuqa iva qa rhäranas na ama ruvek nämät ama tñäpki?

⁹ “Dap ngätkti i mäqi ngo maräkt di nguat tu gu snäng ma ama qrot i mamär iva nguat tusar nä iarhakt kärarhae i rhat nanakt nä ma Jisas ama Nasaretka aa ngärhipki. ¹⁰ Bä qoki rhäkmamär i ngua mualat toqoräkt e ma Jerusalem. Sa nguat tualat pa ama priskäna ama moräs na rha arhä qrot angärha rem i nguat tu ama rhäqäp na rha ama qatnanaktpämda va ama tpäskiarharhäng dä ak na ngo rhäkt i sa mudu nguat dräm ngut tares pät ama ruvek arha rhäng iarhakt kärarhae i rhi veng da. ¹¹ Bä ama rhäqäp nä imek dä nguat tet bä nguat don säva ama mämairväm i näva äkt bä säva äkt bä ngu sangäm na rha dä ngu siqut i nguat täqäne sä rha iva rhat tamän mava nä ma Ngämuqa. Bä nak koki rhäkmamär i ngur qur masirhat bä qäqi nguat tet nasot a rha bä säva apni ama nañis ap ama värhap bä ngu sangäm na ama qatnanaktpämda mavängam e.

*Ma Pol Qa Sameng I Qa Qutsasorhane Rhoqor
Mäniekt*

(26:12-18/Lat 9:3-19/Lat 22:6-16)

¹² “Maos pät aosni ama tmerhäs toqoräkt di nguat tet sä iangärhäkt ama lat pa ama qrot angärha rem nage ama moräs na rha ama priskäna iva sae ma Damaskus. ¹³ Gua vitnaqa na nge, rhoqoräkt di qorhäs na ama mäniqunäng dap ngu ngang barhäm ama iska dä ngua lu ama neraqa na rhävuk näda ama usäpki arha ron gäarakni i qä sen namet a ngo ngu nä gua ruavek näkt erait mät ka di masirhat i nak ka män näva ama qunäga aa uväs sa aa neraqa. ¹⁴ Dä arpus na ut moe samäk sävät ivät dä ngua nari ama eguinga i qat tamän särhäm ngo na ama Judaqäna arha enge rhoqortäqyia, ‘Sol, Sol, mäniekt bä ngi sangäm na ngo mavängam? Qoki nge ngit bon nas ta ama märänga ama mor qa rhoqoräkt i ngiat täranas sävät a ngo.’

¹⁵ “Dä ngua snanbät toqortäqyia, ‘Engeska, auge na nge?’

“Dä ma Engeska qa muvät toqortäqyia, ‘Aingo ma Jisas, kärak na ngo rhäkt i ngi sangäm na ngo. ¹⁶ Rhäkt di ngia rhäranas bä ngia rhair nä gia qärisem. Ngua män gem nge ivakt iva ngua rhuqunän bät a nge iva ngiat tualat pä gua rem näkt pa ngi sameng mamär sävät agirhong gärqärhongni i sa ngia lu irhong nagem ngo rhäkt bä va as pa sävät guarhong iva ngur qur a nge rhäm irhong.

¹⁷ “ ‘Dä va nguat tumaiar na nge nämät gia ruvek maräkt dä nämät ama Jentailqäna. Ngut täk na nge sagem da ¹⁸ ivakt iva ngu rhar mät arhä saqong näkt pa ngu evär däm da näva ama bängangit bä

säda ama qunäga aa ron dä va ngu evär däm da nämät ama qrot i ma Sämgä bä sage ma Ngämuqa ivakt iva nga rhat nanakt na ngo dä va ngu qyi-radeng na arha vuirhong näkt pa ngua rhu rha mänguräp iarhakt kärarhae i sa ngua arñis na rha sage mes.’

¹⁹ “Sagem nge ama vitnaqa ma Agripa, bä äkt i ngua met parhäm ama enge mamär qärangätni i sa ngua rha ngät näva ama ñämñämgi na rhävuk. ²⁰ Sa ngua met parhäm ngät i narhoer dä ngua met sage ama ruvek e ma Damaskus näkt sage ama ruvek e ma Jerusalem bä e ma Judia moe näkt kosaqi sage ama Jentailqäna. Nguat tet dä ngu sameng bä bä iarhakt ama ruvek i mamär iva rhi näpgoer na nas näkt pa rhit dong sage ma Ngämuqa näkt pa rhat tualat na ama lat kärangätni i ngärhi sämaengätki i sa rha näpgoer na nas.

²¹ “Bä nga rhoqoräkt dä ama Judaqäna rha sangar a ngo va ama ansäspämgi ama mor qi bä rhi siqut iva rhi veng ngo di vät tangät täkt gua lat angät tpäs. ²² Sökt dinguna vasägos dä qale ngo vä ma Ngämuqa aa luvät bä sarhäkt sävät tak täkt ama qunäga bä äkt i nguat mair täkt bä ngu sameng na ama engätki bä ba ama moräsna rha dä ama ruvek mavängam doqorne. Qaku ngua mu guani savono sävät ma Moses kä nä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge angärha rhäng dap ut moe ut tamän bät ama enge ama sägängät sävät ama lat iva as ngät dän ²³ doqor sävät ma Krais iva qa rhon säda ama märänga aa ron näkt nguna ama narhoerqa na qa iva qa rhäranas nämät ama tñäpki diva qä sameng sävät ama neraqa bä ba aa ruvek maräkt dä bä ba ama Jentailqäna.”

24 Bä nga rhoqoräkt i ma Pol qät täkne särhäm mes nä iangärhäkt ama enge dä ma Festus ka näs täm ga masirhat i qä qoar toqortäqyia, “Pol, sa guani na nge mamär! Gi rhisu qärangät ama mor ngät i ngit ta ngät di iangärhäkt ngät tu ama inirqi nä gi mädräm.”

25 Sokt di ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Qamoräsnaqa ma Festus, nak kaku guani na ngo. Agirhong gärqärhongni i nguat tamän bät irhong di ama engätki nä irhong dä ama räkt irhong. 26 Ainge ama vitnaqa di qunäga vät a nge sä rhärhong däkt bä äkt i mamär vät a ngo iva nguat tamän na ama isiska sävät a nge. Bä rhäkt di nguat dräm i ainge ama vitnaqa di sa ngiat dräm nä rhärhong däkt moe inguna sa irhong ngä märanas da ama ruvek arhä saqong.

27 “Gua vitnaqa ma Agripa, nguat dräm i ngiat nanakt na ama enge qärangätni i mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm a ngät.”

28 Dä ma Agripa qa muvät pät ma Pol toqortäqyia, “Ngiat tu gi snäng iva dä rhom däkt ama qäväläm ama qot äm angärha ron diva ngia rhäqäne dä mamär na ngo iva ngut päs ma Kraiss aa rhäng?”

29 Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Näma dä ama qot äm ama qäväläm ura ama uiu äm ama qäväläm sokt di ngu nän sage ma Ngämuqa iva ainge bä sävät tärha rhäkt moe qärrarhae i rhat nari ngo rhäqyerhäkt diva ngän dän doqor ngo dap kaku nani a ngo iva rhit kop mät angän däkt na ama sengäna rhoqor ngo rhäkt.”

30 Dä ma Agripa qa märanas kä na ama tpäskinaqa dä ma Bernaisi näkt sävät iarhakt moe qärrarhae

i mai rhat muqun gem ga. ³¹ Bä vuk sä rha näp ka vätki at käväläm dap tat tamän sä mänguräp mä ne rhoqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qaku qat tualat nä guani qärqäni i mamär iva rhi väsärhäm ga ura rhi veng ga vät ini angät tpäs.”

³² Dä ma Agripa qä qoar nä ma Festus toqortäqyia, “Vadi mai qaku ma Pol qä nanän da ama muräkt iva ma Sisar qä nari ngät dä mai mamär iva ngia rhuisiska vät a qa rhäkt.”

27

Ma Pol Qa Met Mät Ama Mlauski Ama Mor Qi Iva Sae Ma Rom

¹ Bä nga rhoqoräkt i ma Festus ka muräkt iva u rhet pä garäska säva ama ngärhäktka ma Itali dä ma Pol qä na arhani qärrarhani i rha näva ama tpäskiarharhäng di rha vodäm da säva ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt aa rhäkt. Qa di rhat tes ka i ma Julius näkt ka nämäni arhani ma Sisar aa ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat tes ta i ama Ogastaskäna. ² Dä ut ton na nas sämät ama mlauski ama mor qi qäraktni i qia män näva ama värhäm ama mor äm ma Adramitium gäraktni i rhit täkmu na qi iva qia rhet sävät ama ivärhimek pät garäska aa väm bät ama ngärhäktka ma Esia dä ut märanas bä urhi ngang bät garäska aa rhäng. Dap toqoräkt di ma Aristarkas di qä na ut. Qa di ama Masedoniaqa qäraktni i qa näva ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika.

³ Näkt nga duququ dä ut män e ma Saidon dä ma Julius ka rhäväkt sä ma Pol ivakt iva qa rhet sage aa ruavek ivakt iva rha rhatnärhäm ga varhäm

aa tläqa. Ma Julius ka lavuqi na qa bä qa mualat toqoräkt. ⁴ Näkt nae dä saqi ut met pät garäska aa rhäng bä ut met säng ama urqa ma Saiprus aa rhäng i urhi ngang bät iagekt di ama mär ige inguna vä rhage di ama laurqi ama mor qi sävät a ut. ⁵ Mamär dä urha ang mananamuk dä garäska aa ron bä urha ang bät ama garäska aa rhäkt pät ama ngärhäqyiom ma Silisia dä ma Pamfilia bä ut mair e va ama värhäm ama mor äm ma Maira va ama ngärhäktka ma Lisia. ⁶ Sae dä qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa qa män bät aktni ama mlauski ama mor qi nae ma Aleksandria näkt kiat tet iva sae ma Itali dä saqi qa mu ut mät ki.

⁷ Urhi ngang maqälak maqälak da ama rhäqäp ama qunäng angärha ron nage ama laurqi bä ut na ama qrot äm ama qäväläm nani a ne rhoqoräkt i urhi ngang bät ama garäska aa rhäkt glaqot na ama värhäm ama mor äm ma Nidus. Bä ama laurqi ama qrot ki qia mäqäne dä mamär na ut bä qaku mamär iva ut namet toqoräkt dä soknga urha ang bä ut met säng ama urqa ma Krit aa rhäng dage da ama urqa aa väm ma Salmone nämät ama laurqi at krot. ⁸ Bä ut na ama qrot nani a ne dap urhi ngang bät ama garäska aa rhäkt bä ut män bät ama ivärhäs kärqosni i rhat tes äs i ma Naringi ama Mär Qi glaqot na ama värhäm ama gaini na äm ma Lasea.

⁹ Ut tar sa ama rhäqäp ama qunäng bät garäska aa rhäng nage ama laur ama mor ngät bä aurha tmerhäs di sa ama tñäpki qiat mair vät a äs inguna ani di sa ut met e na ama qunäga qärakni i ama Judaqäna rhat dräm dat teranot pät a qa i äkt di

ama garäska qat dräm gat täranas masirhat. Dä soknga ma Pol qa nasäng i qat tugem i qä qoar toqortäqyia, ¹⁰ “Aruvek, nguat lu i rhos täkt aurha tmerhäs diva anga märänga ama mor qa qa rhän bät a ut dä äs angärha ron bä mänaris iva qäbäs na ama mlauski dä ama gunän dä qosaqi aiut diva qäbäs na ut.” ¹¹ Sukt di qä narhoerqa bä ba ama ulaqimärharhärhäkt di qaku qa nari nämät ma Pol dap kinak ka met sage ama ruqa qarak i qat turäkt ta ama mlauski qä na ama ngärhik nämät ama mlauski dä in goar na qa iva qop pa rhat tet.

¹² Inguna ani di ma Narimgi ama Mär qi di qaku ama mär äs ama ivärhäs iva qale rha e dä iangärhäkt ama soeng angät kunäng angärha ron. Bä äkt i ama rhäqäp na rha nävät a rha rha mu arhä snäng i qop pa rhat tet parhäm arha iska i nani a rha iva rha rhän e ma Finiks bä va qale rha e dä ama soeng angät kunäng angärha ron. Ma Finiks di ama narimgi e ma Krit näkt iaqyäkt ama narimqi di qiat narhong sävät iglem moe i säda ama laurqi at känak sävät sael dä qosaqi säda ama laurqi at känak sävät a märmär.

Ama Laurqi Ama Mor Qi Vä Garäska Bä Qia Märanas Na Ama Vaeng Ama Mor Ngät

¹³ Bä nga ama mär ige ama laurige ngärhi nasäng i ige ngärhi e maqälak dä rha mu arhä snäng i rhäkt di märmärsäs iva rhat tet bä sae ma Finiks dä soknga rha märanas bä rha ang bät ama garäska aa rhäkt glaqot na ama urqa ma Krit. ¹⁴ Nak kop kaku qale qale dä ama lauräm ama qrot äm mamär äm ngä män inamuk nävät ama urqa sa äm angät krot.

¹⁵ Bä ama lauräm ngä rha qä mlauski bä urhi siqut

iva urhi ngang maräkt näva aurha iska dä qaku dap ama lauräm ngä rhong bäm gi dä soknga ut kyiradeng na ama mlauski bä ama laurqi qi nän mä qi mämono.

¹⁶ Bä nga urhi ngang nävät ama laurqi at krot säng ama urqa ama gaini na qa ma Kauda aa rhäng dä ut tualat ma ama qrot i urhit lu varhäm sa ama mlausini* bä urhit sek sä ini bä urhit kop sä ini mamär. ¹⁷ Bä nak as nga qä gamoe rha mäqäne dä mamär nä qärqäni savono dä rha qop pät ama mlauski ama mor qi na ama aropkäna ma ama qrot i rha ing ngät mäni qi ivakt iva rhi sämaqrot na qi. Dä rhit len i varis ama mlauski qi naqut ama qunga inguna qaku ama dur e vät ama narimgi e ma Sirtis. Dä soknga rha anbut sa ama boiqi qäraktni i ama laurqi qi nän mä qi sa ama mlauski ivakt iva qi ngang maqälak näkt ta qyiradeng na ama laurqi bä qit ta qi.

¹⁸ Bä nga duququ dä qoki as ama lauräm ama qrot äm ngärhit don na ut masirhat dä soknga rha nasäng i rhit don na ama gunän nämät ama mlauski ¹⁹ näkt nga vät ama dävaung na qa ama qunäga dä qosaqi rha rhon na angättni ama mlauski maräkt at gunän säp garäska. ²⁰ Bä nga ama lauräm di qoki as äm ngärhit don na ut dä ama qunäga dä ama qaeng di qaku urhit lu angät saqong bät ama rhäqäp ama qunäng dä bok da aut katnanakt dap ut tu ut snäng iva qaku maiar na ut.

²¹ Bä ama gamoe di rha met da ama rhäqäp ama qunäng angärha ron i qaku rhat täs anga tmäs bä

* **27:16** mlausini Ianiäkt ama mlausini di ini ngät dräm ngät tatnärrha ama ruvek kre va ama mlauski ama mor qi qia rhon.

nasot dä ma Pol qa mair mänguräp mä rha näkt kä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek, vadi mai sa ngäni nari nämät ngo dä qale ngän namet nae ma Krit dä vadi mai mänarhäk pät angän gärhong dä va ama märäs pät a ngän. ²² Dap täkt di ngut täsläp pät a ngän iva qale ngänit len inguna va qaku qäbäs na anga sägäk nävät a ngän sokt ama mlauski diva qäbäs na qi.

²³ “Nguat tamän doqoräkt dinguna ma Ngämuqa qarakni i qale ngo va aa rem bä qosaqi ngu nänäs sagem ga di mai akni aa ensel qa mair vät ngua ut näp bängang ²⁴ bä qä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Pol, qale ngit len. Nak pa nguna ngia rhair va ama muräkt dä ma Sisar aa saqong. Bä äkt i nävät ma Ngämuqa aa lavuqi dä va qa rhumaiar nge ngi nä iarhakt moekt mät ama mlauski.’ ²⁵ Bä va rhäkt diva märmar gem ngän inguna aingo di nguat nanakt nä ma Ngämuqa i aa enge qarängätni i sa qa qoar na ngo na ngät diva ngä rhu angät släqyige vät a nas. ²⁶ Sokt di aut mlauski diva ama laurqi qi es däm gi bä sävät a qoan ba anga urqa.”

Sa Qorhäs Iva Ma Polqäna Rha Rhän Mit Pät A Qoan

²⁷ Vät ama ngärhäqyisem da levaet na qi ama bängagi dä qoki as ama lauräm ngärhi ses da ama mlauski bä urhi ngang bät ama garäska ma Adriatik aa rhäng bä nga nani äkt mäni bängagi dä ama ruvek kärarhani i rhat dräm dit lu vät ama mlauski di rha räm i ngäkt kre ama mlauski di qi ngang iva sävät a qoan. ²⁸ Dä soknga rha mon ama siqutka mane va ama garäska ivakt iva rhi räm i sa var ta e glaqot na ama qunga dä rha lu i nävät ama qunga

inamäk sävät ama garäska aa rhäng di ama ruiom ama udiom na ama mitaqäna. Qale rha maqälak dä saqi as ta rha ama siqutka dä sa rha lu i ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem na ama mitaqäna. ²⁹ Dä rha len i varis ama vaeng ngä narhon na aut mlauski samit sämäni ama sinap dä soknga rha rhon na ama agaqaäna ama levaet na ngät nämät ama mlauski säva ama garäska dap urhi nän doqoräkt iva lir qunäga.

³⁰ Mamär dä ama ruvek kärarhani i rhit lu vät ama mlauski di nani a rha iva rha rhumaiar nas i rhi ang masirhat nämät ama mlauski bä äkt i rhi nänbut sä qä mlausini samäk säp garäska iva mairas i rhi nänbut sa anga agaqaäna samäk nävät ama mlauski at tärhäkt. ³¹ Dä ma Pol qa goar na qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa qä na ama ulaqimärharhärhäkt toqortäqyia, “Ngakt bä nga iarhakt di rhi ang masirhat nämät ama mlauski rhäkt diva aingän diva qaku maiar na ngän.” ³² Bä äkt i ama ulaqimärharhärhäkt ta rhodäkt pa ama aropkäna sä qä mlausini bä arpus nä ini säp garäska.

³³ Bä sa nga qorhäs iva qunäga dä ma Pol qa qrotpät sä rha moe iva rha äs. Qä goar na rha rhoqortäqyia, “Nävät angäna tlenga dä ngän meranot da ama ngärhäqyisem da levaet na ama qunäng angärha ron bä qoki sa qaku ngän mäns guani. ³⁴ Rhäkt di ngut sämaqrot na ngän iva ngän däs anga tmäs i nak pa ngänät däqäm. Ngän moe rhäkt diva qaku aung gä narha anga ruanini.”

³⁵ Qat tamän doqoräkt bä rhäksot dä qa rha ama bret bä qa mes ama mär sage ma Ngämuqa da arhä saqong. Nasot dä qa von mäni qä bret bä qä nasäng

i qat täs. ³⁶ Rha moe di sa rha rha ama sämaqrot bä rha mä s angät ni ama tmäs. ³⁷ Ama handrediom ama udiom dä ama ruvek ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da qäraet da sägäk na rha na ut moe mät ama mlauski. ³⁸ Bä nga rha moe rha mä s bä arhä sare m mamär dä rha rhon na ama wit nämät ama mlauski säp garäska ivakt iva sak pä m gi.

Sa Mava Na Ama Mlauski

³⁹ Näkt nga qunäga dä iarhakt kärerhae i rhit lu vät ama mlauski rha lu ama ivät ki vät a qoan sokt di qaku rha räm iosäkt ama ivärhä s. Bä nga rha lu ama garäska aa narim gi näkt mit pä t a qoan di sokt ama qunga dä rha mu arhä snäng iva rhi siqut ti ing ba ama mlauski bä qi qut ama qunga mit pä t a qoan. ⁴⁰ Bä nga rhoqoräkt dä rha rhodäkt sa ama aropkäna sa ama agaqäna bä ngä mon mä k säp garäska dä qosaqi rha rhäväkt sa ama aropkäna sa ama palangiglem näda ama mlauski arha rhes kärqiglemni i iglem ngät dräm ngärhit dong bäm gi. Mamär dä rha sek sa ama boiqi vät ama mlauski arha mas ivakt iva ama laurqi qi e väm gi bä va qi rut na ama mlauski samit sävät a qoan. ⁴¹ Sokt di nak kä mlauski qia qut mana vät ama qunga. Bä nga arha väm gi qia qut mana rhoqoräkt dä rhän särhäm gi bä qaku mamär iva qi narut. Dap ama vaeng ama mor ngät ngän betäkmät na arha ribit mä irhong mä irhong.

⁴² Dä ama ulaqimärharhärhäkt di rha qoar na ne na ama snängaqa iva rhi veng ama ruvek näva ama tpäskiarharhäng mät kä mlauski i varis ti narhortäm bä samit sä rhäqäsäk dä rhi nang

masirhat. ⁴³ Dap kä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa di nani a qa iva qa rhumaiar ma Pol dä qa anmae vät a rha sä iaqäkt arhä snängaqa. Dap ka voda ama enge bä bä iarhakt kärarhae i rhat dräm iva rhit tortäm iva rhi er ti rhon na nas bä va rhi rhortäm samit sävät a qoan. ⁴⁴ Dap kärarhani moe i vät a rha diva rhi rhortäm sä naş pät anga qävälap nävät ama mlauski bä qosaqi va anga palangigleng angärha rhäng. Bä nga ut mualat toqoräkt dä ut moe di maiar na ut sa mämit sä rhäqäsäk.

28

Ma Polqäna E Va Ama Urqa Ma Malta

¹ Bä nga ut moe ut män mit pät a qoan i mamär na ut moe dä nak as ut räm i rhat tes iaqäkt ama urqa i ma Malta. ² Ama ruvek nävä iaqäkt ama urqa di ama mär ta i ama lavuqivämda. Di rha ek ta ama mudäbäs näkt ta ar sä ut moe sae inguna rhoqoräkt di ama suigi bä ama umälet.

³ Dä ma Pol di qa angsäspät na ama ngämung säva ama angi näkt nga qat tu ngät mäk mät ama mudam dä ama uiuvärhaqa väs däm ga näp ka angi i qa len ama qärnaqi bä qa qut ma Pol aa rhäqyet näkt kat nanes mäni et. ⁴ Bä nga qa ruvek näva ama urqa rha lu qä uiuvärhaqa i qat nar nämäni qarak aa rhäqyet dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di nak nguaräm ama väveng bäm ga ama ruqa. Nämä dä qa mäqäne dä mamär i qa mumaiar nas näp garäska sokt di ama ngämuqi ma Jastis diva qaku qi naqyiradeng na qa iva qat däqäm.”

⁵ Sokt di nga ma Pol qa värvär aa rhäqyet sä qä uiuvärhaqa sämät kä mudam dä qop kaku anga

rämgi qia män bät a qa nämät ama uiuvärhaqa aa qeng. ⁶ Qa ruvek di mai rhat luvät na qa iva rip däm ga ura va arpus na qa samäk i qä ñäp sokt di qop tat luvät nä qarak pät ama uiu äm ama qäväläm bä qop kale dä qaku guani maos ngä märanas pät ma Pol dä soknga rha qutsasorhane na arhä snängaqa dä rhi qoar i qa di akni iaqäkt ama ngämuqa.

⁷ Dap ma Publius ama moräsnaqa nävä iaqäkt ama urqa di qale aa ivärhap e glaqot. Di qa ar sä ut bä säva aa vät bä qali lut e vät ama dävauung ama qunäng näkt ka slamär na ut mamär i qät lu vät a ut. ⁸ Dap aa mamäk di rhoqoräkt di ama rämgi ama mor qi na ama uvupki dä ama ingdäktka bä aräm ga sämäni lai. Ma Pol qa mon ivakt iva qä lu qa näkt nga nasot i qa nän bät a qa dä qa mu aa rhäkt pät a qa bä qa mumäräs pät a qa.

⁹ Bä nga i rhangät täkt ama lat ngä märanas dä ama rämgivärharha moe nävä iaqäkt ama urqa rha män bä ma Pol qa nän bät a rha bä märäs pät a rha. ¹⁰ Rha slamär na ut masirhat i rhit bon ut ta ama vänbon masirhat näkt nga rhoqoräkt i ut täkmu na nas iva ut tet dä rha von ut ta ama gunän masirhat iva ngärhit lu vät a ut sa aurha iska vät garäska aa rhäng.

Ma Pol Aa Mänmänäs E Ma Rom

¹¹ Nasot ama dävagukt ama eqoan gärangätni i qali lut e ma Malta dä ut märanas bä urha ang bä garäska mät ama mlauski ama mor qi qaraktni i mäqi qia män bä qia mair e ma Malta da ama soeng angät kunäng angärha ron. Iaqtyäkt ama mlauski di qi nae ma Aleksandria näkt sa rha emär

vät arha vämgı ma ama udiom ama iausiom i ma Kastor qä nä ma Polaks ama ngämuqa ma Sus aa imiom. ¹² Bâ ut mon sãmät ama vârhâm ama mor äm ma Sirakyus bâ qali lut e vät ama dâvaung ama qunäng. ¹³ Näkt nae dä u rhang bâ garäska bâ ut män e mät ama vârhâm ama mor äm ma Regium. Näkt duququ dä ama mär qi ama laurqi qia män näkt kale bâ vanaia dä ut mair e mät ama vârhâm ama mor äm ma Puteoli. ¹⁴ Ut män bät arhani ama qatnanaktpämda e dä rha rhäqoar sä ut bâ qali lut gem da vät ama sägos ama tadenas. Bâ nae dä ut met bâ sae ma Rom.

¹⁵ Bâ nga ama qatnanaktpämda nae ma Rom di sa rha nari sävät a ut i ut dän dä rha märanas na gläius bâ arhani rha män bät a ut e mät ama vârhâm ma Maket i ma Apius dä arhani rha män bät a ut e mät ama vârhâm ama Dävaung ama Situaqäna. Bâ nga ma Pol qa lu rha dä qa mes ama mär sage ma Ngämuqa inguna arhä qäranas äs ngä sämaqrot na qa.

¹⁶ Bâ nga ut män e ma Rom dä ma Pol di rha qyiradeng na qa iva sokt ka qale qa sä nas kä na ama ulaqimärhaarhäkt iva qät lu vät a qa.

Ma Pol E Ma Rom

¹⁷ Nasot ama dâvaung ama qunäng dä qa mes ama Judaqäna arhä narhoerta sävät a ne. Bâ sa nga västämne na rha dä ma Pol qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Gua ruavek, ngäktki i qaku ngua mualat nä guani iva ini ngärhi slava na aurha ruvek bâ qosaqi aut kärhong gärqärhongni i ama venane sä irhong nage aut mamäkkäna sokt di rha sangar a ngo e ma Jerusalem bâ rha vodäm ngo bâ ba ama Romgäna. ¹⁸ Bâ nga rha rämbät

sä ngo mamär dä nani a rha iva rhi rhäväkt sä ngo inguna qaku rha män bät guani qärqäni i mamär iva rhi veng ngo vät ini angät tpäs. ¹⁹ Sukt di ama Judaqäna di qaku nani a rha iva ama ulaqimärharhärhäkt ti narhäväkt sä ngo dä ngua lu i qaku gu nga iska dä ngua nän da ama muräkt iva ma Sisar qä nari ngät.

“Sukt di nak kop kaku ngua män sä guani qärqäni iva ngu rhäksärhä gua ruvek pät ini angät tpäs. ²⁰ Bä äkt i ngua rhäkne nani a ngän iva ngu lu ngän dä ngua rhamän särhäm ngän doqor täkt. Dap nani a ngo iva ngänät dräm i sa rha qop pät a ngo nä rhak täkt ama sen dinguna nävät ama qatnanakt kärangätni i aiut ama Israelqäna di ut nanakt iva ma Kraisa ka rhumaiar ut.”

²¹ Dä rha muvät pät ma Pol toqortäqyia, “Qop kaku ut ta anga abuqitnäk nae ma Judia qärqitnäkni i rha säm bäm itnäk sävät a nge. Bä qosaqi ama qatnanaktpämda qärrarhani i sa rha män nae ma Judia di qaku aung ga voda anga enge ura qa märhamän bät anga engini sävät a nge sa anga vuini. ²² Sukt di nani a ut iva urhi nari nämät nge i gi qatnanakt di ngät tet toqor mäniekt inguna ut dräm i ama ruvek moe di rhat tamänsäs sävät ama ruvek kärarhani i rhat nanakt nä ma Jisas.”

²³ Rha qop ma akni ama qunäga iva västämne na rha rhi nä ma Pol bä ama rhäqäp na rha masirhat ta män säp iosäkt ama ivärhäs kärqosni i ma Pol qat tas e. Bä ma Pol qat tamän särhäm da mänasäng bät duququs bä dängdäng i bängagi i qät täväktsäs dä qat tuqunäga vät a rha sävät ma Ngämuqa aa Muräktäm. Dä qä siqut i qä rhartäm sa arhä

qatnanakt sāmāni ma Jisas nā ma Ngāmuqa aa vāmginarha arha enge ngā na ama Murākt nage ma Moses.

²⁴ Bā arhani nāvāt a rha di rhat nanakt i ama enge iangārhākt kārāngāt i ma Pol qat tamān bāt a ngāt di ama engātki na ngāt dap arhani di qaku rhat nanakt. ²⁵ Bā qaku sāgāk na arhā snāngāqa dā rhi nasāng iva vrāsprās na rha rhoqorākt i ma Pol qa voda aa dāngdāngini na ngāt ama enge i qā qoar toqortāqyia, “Ama Qloqāqa ama Qumārquqāqa qa mārhamān bāt ama engātki bā ba angān mamākkāna rhoqorākt i qa mārhamān māt ma Aisaia ma Ngāmuqa aa vāmgiṅāqa rhoqortāqyia,

²⁶ “Ngia rhet bā sage rhārhae rhākt ama ruvek dā ngi qoar na rha rhoqortāqyia,
 “Aingān di nak pa ngānāt nari sokt diva qaku qunāga vāt a ngān
 bā nak pa ngānāt nañām sokt diva qaku ngān nalu guani.”

²⁷ Inguna rhārhae rhākt ama ruvek di sa arhā mādrām ngā mān i sa qaku qunāga māt ngāt bā sokt mamār vāt a rha iva rhat nari ama gaini nāmāt arha sdām
 dā sa rha vāsdāt māt arhā saqong.
 Nga vadi mai qaku rhoqorākt di mamār iva rhat nañām na arhā saqong
 bā va rhat nari nāmāt arha sdām
 bā va qunāga māt arhā mādrām
 dā va rhi rhong sāvāt a ngo dā va ngua rhumaiar ta.’ ”

²⁸ Bã ma Pol qa rhäksot na aa enge rhoqortäqyia, “Nani a ngo iva ngänät dräm i ama enge sävät ma Ngämuqa aa mumaiar di sa qa rhäk na ngät sage ama Jentailqäna bã rha diva rha rhat maengäkt sä ngät.” ²⁹*

³⁰ Qale ma Pol vät ama rhäk täm iom ama quiaiom bät iaqäkt aa vätka dap kät boda ama ligär vät a qa bã nga ama ruvek tat dän iva sagem ga dä qä rhar sä rha sagem mes. ³¹ Qaku guani ngärhit päsärhäm ga dap ama qraräqa na qa bã qä sameng sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm dä qä su sävät ma Engeska ma Jisas ma Krai.

* **28:29** Ma Luk ka sãm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sãm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha sãm ini sae. ‘Bã nga nasot i qa märhamän dä ama Judaqäna rha met dap tit beng bät a ne masirhat.’

clix

Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane
The New Testament in the Ura Language of Papua New
Guinea

Nupela Testamen long tokples Ura long Niugini

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ura

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-02-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 21 Feb 2024

2899d6f1-45c9-5492-bd93-58312ca32319